

**T. C.
Mersin Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİ İLE
KARAR VERME STRATEJİLERİ**

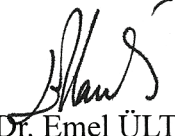
Ayten AYDIN ORHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

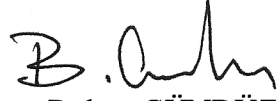
Mersin, 2011

Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

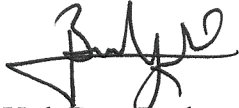
Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.


Prof. Dr. Emel ÜLTANIR

Başkan


Yrd. Doç. Bülent GÜNDÜZ

Üye

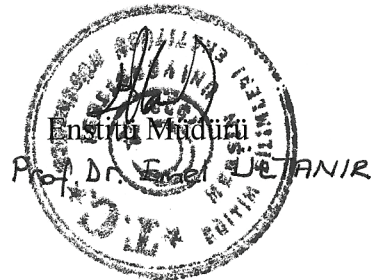

Yrd. Doç. Burhan ÇAPRI

Üye

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylıyorum.

12.08./2011



**T. C.
Mersin Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı**

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİ İLE
KARAR VERME STRATEJİLERİ**

Ayten AYDIN ORHAN

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Emel ÜLTANIR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2011

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın planlanıp yürütülmesinde değerli önerileriyle beni yönlendiren danışmanım Prof. Dr. Emel Ültanır başta olmak üzere, araştırmanın değişik aşamalarında yardım ve desteğini esirgemeyen Eğitim Fakültesi öğretim üyeleri Yrd. Doç. Dr. Bülent Gündüz'e, Yrd. Doç. Dr. Cem Ali Gizir'e, Eğitim Fakültesinin diğer öğretim üyelerine, araştırma görevlilerine ve çalışan personeline teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Araştırma sürecinin her aşamasında katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. M. Hakan Gündoğdu'ya sonsuz şükran borçluyum.

Araştırma analiz çalışmalarında yardımcı olan Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Öner Çelikkaleli ve Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Bioistatistik Bölümü araştırma görevlisi Gülhan Oreki Temel'e desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Araştırma izinlerini sağlayan Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, araştırma yürüttüğüm okulların yöneticileri ile öğretmenlerine ve araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrencilere teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde gösterdikleri sabır, anlayış ve yardımları için başta tüm ailem ve eşim olmak üzere desteklerinden dolayı arkadaşlarıma ve işyerimdeki yöneticilerime, emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Bu araştırmada lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk düzeyleri ve Karar Verme Stratejileri, araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyi ve devam ettikleri okul türü değişkenlerine göre incelenmiştir.

Araştırmanın evrenini, 2009-2010 öğretim yılında Mersin il merkezinde bulunan Anadolu Liseleri, Genel Resmi Liseler ve Meslek Liselerinde öğrenim gören 9,10,11. ve 12. sınıflarına devam etmekte olan 38616 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise evrenden Oranlı Küme Örnekleme Yaklaşımı ile seçilen, 9 farklı liseye devam etmekte olan 547 kız ve 446 erkek olmak üzere 993 öğrenci oluşturmuştur.

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini belirlemek için Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ), kullandıkları karar verme stratejilerini belirlemek için Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ) ve kişisel bilgileri almak için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Verilerin analizinde SPSS 11.5 Paket Programı ve Statistica® 7.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde tek yönlü varyans analizi (Tek Yönlü ANOVA) ve çift yönlü varyans analizi (Çift Yönlü ANOVA), anlamlı fark çıkması durumunda farkın kaynağını tespit etmek için Tukey HSD Testi ile Dunn Testi uygulanmıştır. Mesleki Olgunluk puanlarının Karar Stratejilerinin her bir alt alanının ortalamalarıyla ilişkisine bakılırken Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Anlamlılık düzeyi en az .05 olarak benimsenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şöyledir:

1) Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile mantıklı karar verme puan ortalaması arasında pozitif yönde buna karşın, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile iç-tepisel karar verme puan ortalaması arasında, mesleki olgunluk puan ortalamaları ile bağımlı karar verme puan ortalaması ve kararsızlık puan ortalaması arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

2) Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları, iç-tepisel karar verme puan ortalamaları, bağımlı karar verme puan ortalamaları ve kararsızlık karar verme puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Diğer taraftan mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Lise öğrencilerinin, iç-tepisel karar verme puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşırken; mesleki olgunluk puan ortalamaları, mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamaları, bağımlı karar verme puan ortalamaları ile kararsızlık puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır.

3) Okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin mantıklı-sistemik karar verme, iç-tepisel karar verme, bağımlı karar verme ve kararsızlık karar verme puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular, mesleki olgunluk ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkiyi, her iki değişkenin sınıf ve okul türü değişkenleriyle ilişkisini ortaya koymaktadır. Böylece okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerinin hem mesleki olgunluk hem de karar verme stratejileri ile ilgili bölümünün planlaması yapılırken bu bulguları dikkate alarak planlanmasının önemi açığa çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Olgunluk, Karar Verme Stratejileri, Lise Öğrencileri, Sınıf Düzeyi, Lise Türü

VOCATIONAL MATURITY LEVELS AND DECISION MAKING STRATEGIES OF HIGH SCHOOL STUDENTS

-ABSTRACT-

In this research, occupational maturity levels and decision making strategies of high school students are studied according to the variables of participant students' educational grade level and the school types which they attend.

The focal point of this research was composed of 38616 students who attended 9th, 10th, 11th and 12th grades of Anatolian High Schools, General High Schools and Vocational High Schools in Mersin city centre in 2009-2010 academic year. The sample of the research was composed of 993 students, 547 of which were girls and 446 of which were boys, who attended 9 different high schools and who were chosen from the group using proportional cluster sampling approach.

In this research, as means of data collection, Vocational Maturity Scale was used to determine the vocational maturity levels of the students, Decision Making Strategies Scale was used to determine their decision making strategies and a Personal Information Form developed by the researcher was used to collect personal information.

SPSS 11.5 and Statistica® 7.0 packaged software programs were used in data analysis. One way analysis of variance (One Way ANOVA) and two way analysis of variance (Two Way ANOVA) were used in data analysis. Tukey HSD Test and Dunn Test were used to determine the source when there was a significant difference. Pearson product-moment correlation coefficient was calculated when studying the correlation between the averages of each subdomain of Vocational Maturity points and Decision Making Strategies. Significance level was determined as at least 05.

According to the research, the findings are as follows:

1) There is a significant correlation in a positive way between vocational maturity averages and logical decision making averages of the high school students, whereas there is a

significant correlation in a negative way between vocational maturity averages and impulsive decision making, dependent decision making and indecisiveness decision making.

2) The vocational maturity averages, impulsive decision making averages, dependant decision making averages and indecisiveness decision making averages of the high school students differ significantly depending on the the types of the high schools. Logical-systematic decision making averages, on the other hand, does not differ significantly depending on the types of the high schools. The impulsive decision making average of high school students differ significantly depending on the grade level of the students whereas the vocational maturity, logical-systematic decision making, dependant decision making and indecisiveness decision making averages do not display any significant difference according to their grade levels.

3) It has been detected that the type of school and grade level of the students on the total effect of the vocational maturity is of significant level. In addition to that, it has been concluded that the the school types and grade level do not have any statistical significance on the collective effect of logical-systematic decision making, dependant decision making and indecisiveness decision making averages.

The findings of this research show the correlation between vocational maturity and decision making strategies and the correlation of these two variables with grade level and school types. The findings of this research prove how important it is to take both vocational maturity and decision making strategies into consideration when planning the relevant parts of school counselling services.

Keywords: Vocational Maturity, Decision Making Strategies, High School Students, Grade Level, High School Type

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

SUNUŞ.....	i
Önsöz.....	i
Özet.....	ii-iii
Abstract.....	iv-v
İçindekiler.....	vi-viii
Tablolar Listesi.....	ix-x
GİRİŞ	1
PROBLEM DURUMU.....	1
Problem Cümlesi	3
Alt Problemler	3
Araştırmanın Önemi	5
Sınırlılıklar	5
Sayıtlar	6
Tanımlar	6
I. BÖLÜM KURAMSAL TEMEL VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
I.1. Mesleki Gelişim ve Super’ın Mesleki Gelişim Kuramı	7
I.2. Mesleki Olgunluk	12
I.3. Karar Verme Stratejileri	15
I.4. Mesleki Olgunlukla İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	20
I.5. Mesleki Olgunlukla İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	27
I.6. Karar Verme Stratejileri İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	32
I.7. Karar Verme Stratejileri İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	44
II. BÖLÜM YÖNTEM	48
II.1. Araştırmanın Modeli	48
II.2. Evren ve Örneklem	48

II.3. Veri Toplama Araçları	52
II.4. Verilerin Toplanması	56
II.5. Verilerin Analizi	57
III. BÖLÜM BULGULAR	59
III.1. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	59
III.2. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Karar Verme Stratejilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türüne (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular.....	60
III.3. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Karar Verme Stratejilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	64
III.4. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türünün (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) Ve Sınıf Düzeyinin Ortak Etkisine Bağlı Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	68
III.5. Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türünün (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) ve Sınıf Düzeyinin Ortak Etkisine Bağlı Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	71
IV. BÖLÜM TARTIŞMA VE YORUM	82
IV.1. Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki	82
IV.2. Mesleki Olgunluk ve Okul türü	83
IV.3. Mesleki Olgunluk ve Sınıf Düzeyi	84
IV.4. Mesleki Olgunluk, Okul Türü ve Sınıf Düzeyi	85
IV.5. Karar Verme Stratejileri ve Okul Türü	87
IV.6. Karar Verme Stratejileri ve Sınıf Düzeyi	89
IV.7. Karar Verme Stratejileri, Okul Türü ve Sınıf Düzeyi	91

SONUÇ.....	93
KAYNAKÇA.....	96
EKLER.....	107

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa
1.	Mersin İl Merkezi'nde Bulunan Anadolu Liseleri, Genel Liseler ve Meslek Liselerine Devam Eden Öğrenci Sayıları Ve Frekansları	56
2.	Örnekleme Yer Alan Okulların ve Örnekleme Giren Öğrencilerin Sayıları	57
3.	Örnekleme Yer Alan Öğrencilerin, Cinsiyet , Sınıf ve Yaş Dağılımı İle Okul Türüne Göre Örneklem İçindeki Oranı	58
4.	Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyi ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	67
5.	Lise Öğrencilerinin Lise Türlerine Göre Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerine İlişkin Betimsel Bulgular	68
6.	Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerinin Okul Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları ve Anlamlı Fark	70
7.	Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerine İlişkin Betimsel Bulgular	72
8.	Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları ve Anlamlı Fark	74
9.	Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerine Göre Mesleki Olgunluk Puanlarına İlişkin Betimsel Bulgular	75
10.	Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Puan Ortalamalarının Okul Türü ve Sınıf Düzeylerinin Ortak Etkisine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin İki Yönlü ANOVA Sonuçları	77
11.	Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerine Göre Karar Verme Stratejilerinden Mantıklı-Sistemik Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel Bulgular	79

12. Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerinin Ortak Etkisine Göre Mantıklı-Sistemik Karar Verme Puan Ortalamalarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Çift Yönlü ANOVA Sonuçları	81
13. Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerine Göre Karar Verme Stratejilerinden İç-Tepisel Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel Bulgular.....	82
14. Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerinin Ortak Etkisine Göre Karar Verme Stratejilerinden İç-Tepisel Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Çift Yönlü ANOVA Sonuçları	83
15. Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerine Göre Karar Verme Stratejilerinden Bağımlı Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel Bulgular	84
16. Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerinin Ortak Etkisine Göre Karar Verme Stratejilerinden Bağımlı Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Çift Yönlü ANOVA Sonuçları.....	85
17. Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerine Göre Karar Verme Stratejilerinden Kararsızlık Alt Alan Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel Bulgular.....	87
18. Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerinin Ortak Etkisine Göre Karar Verme Stratejilerinden Kararsızlık Alt Alan Puan Ortalamalarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Çift Yönlü ANOVA Sonuçları	88

GİRİŞ

Problem Durumu

Lise yılları gençler için meslek seçimi ile ilgili karar vermeleri açısından belirleyici öneme sahip bir zaman dilimi olarak değerlendirilir. Öğrenciler bu dönemlerinde, yönelecekleri alanları belirleme ve bu alanda seçecekleri mesleğe karar verme durumundadırlar. Meslek seçimi gencin, yalnızca nasıl bir işte çalışmak istediği ile ilgili olmayıp, aynı zamanda nasıl bir hayat standardı içinde yaşamak istediğini de etkileyen bir karar olduğu için oldukça önemlidir. Lise çağına gelmiş gençlerin böylesine önemli bir karar vermek zorunda olmaları, eğer mesleki gelişim görevlerini yerine getirmedilerse, doğru ve akılcı olarak karar vermelerini zorlaştırmaktadır. Gençler kendilerine uygun mesleği seçme sorumluluğu ile karşılaşmaktadır. Bloxom'a göre kariyer kararı veren liseli öğrenciler sosyal ve ekonomik şartlarına bağlı olarak önemli güçlüklerle karşılaşlar (Bloxom ve diğ., 1994)

Meslek seçimi, meslek gelişiminde yer alan mesleki gelişim görevlerini başarı ile tamamlama ve mesleki olgunluk düzeyi ile bağlantılıdır (Çoban, 2005). Meslek seçimi, bireyin tercih ettiği yani girmek istediği meslekler arasından birinde karar kılması ve buna hazırlanmak için çaba göstermesi, beğenilen mesleklerden birine hazırlanmaya karar vermiş olmak şeklinde tanımlanabilir (Kuzgun, 2006). Bilimdeki ve teknolojideki gelişmeler toplumların sosyal yapılarını ve dolayısıyla mesleklerin biçim ve içeriklerini değiştirmiştir. Bu değişim içinde toplumda işlevini yitiren meslekler birer birer ortadan kalkmakta, onların yerine gelişmelere ayak uydurabilen meslekler bir ölçüde nitelik değiştirerek varlığını devam ettirmekte, yeni buluşlar ve gelişmeler yeni mesleklerin toplumda gelişmesine yol açmaktadır (O'Dowd ve Beardslee, aktaran Özen ve Gülaçtı 2006: 50).

Thomson'a göre 21. yüzyılın iş ortamı, dünün iş ortamından çok farklı olacaktır. Yüksek ücret ödeyen işler ile düşük ücret ödeyen işlerden daha fazla söz edilecek, bu durum ise, çalışanların yeni bilgileri öğrenme becerilerine ve bu bilgiyi hızlı bir şekilde uygulamalarına bağlı olacaktır. Kendi kendine öğrenenler (ne öğreneceğini kendi seçen

ve bunu kendine öğreten kişiler) daha çok talep edilenler olacaktır. Bireyin kendi kendine öğrenebilme becerisine sahip olması, şu anda önemli olup, gelecekte daha da önemli hale gelecektir. Çok miktarda veri ve bilgiye bakabilen ve önemli noktaları seçebilen bunları bir araya getirebilen ve bunların sonuçlarını değerlendirebilen, problem çözen insanlar her zaman aranan kişiler olacaktır. Bu beceriler bütün bireylerden beklenecektir (Thompson, 2002).

Bilimde, teknolojiye, tıpta, iletişimde, ulaşımda, sosyal yaşamda ve yaşamın diğer pek çok alanında gerçekleşen gelişmeler ve değişimler sonucunda bir dizi yeni meslek ortaya çıkmakta ve böylece bireylerin meslek seçimi de ciddi bir karar haline gelmektedir. Seçilen meslek, bireyin gelir düzeyini ve buna bağlı yaşamının şekillenmesini, sosyal statüsünü, özel yaşamını, sosyal ilişkilerini, zamanı kullanma biçimini, kendini ifade etme ve gerçekleştirme düzeyini etkilemektedir (Korkut, 2008).

İşte böylesine önemli bir seçimin yapılmasında önemli bir kavram olarak ortaya çıkan mesleki olgunluk kavramı, Super'e göre, "meslek gelişimi görevleri kavramlarının bir sonucu olarak meslek olgunluğu gelişim derecesinin bir göstergesi olup, araştırma döneminden çöküş dönemine kadar meslek gelişimi konusunda erişilen noktadır" şeklinde tanımlanmaktadır (Super, aktaran Kuzgun 2000:177). Bunun yanı sıra meslek seçimi karar verme sürecini de içeren bir olgudur. Karar verme davranışı, bir gereksinimi giderecek çeşitli nesnelere olduğu ya da gereksinimi gidereceği düşünülen belli bir nesneye götüreceği birden fazla yol olduğu zaman yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliştir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005b). Karar verme durumundaki bir birey, önemli bir güçle karşı karşıyadır. Karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için şu koşulların olması gerekmektedir; karar verme ihtiyacını ortaya çıkaran bir güçlüğün (sorunun) varlığı ve bu sorunun birey tarafından fark edilmesi, güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin olması, bireyin seçeneklerden birine yönelme özgürlüğünün olması. Sorunun fark edilmesi ve birden çok seçenek arasında seçim yapma özgürlüğünün bulunması durumunda karar verme davranışından söz edilebilir. Kariyer karar kuramcılarının göre öğrencinin ders, okul ve kariyer seçimi gibi önemli kararlarını

verirken yaşadığı kararsızlık türü çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörler; bireyin yaşı, karar verme stili (tarzı) ve kaygı düzeyi çatışmalarıdır ve kariyer seçimi sürecini etkilemektedir (Bacanlı, 2008).

Bu araştırmada, meslek seçiminde önemli bir yere sahip olan iki kavram olan mesleki olgunluk ile karar verme stratejilerinin araştırmanın bağımsız değişkenleri olan okul ve sınıf değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bireylerin kullandıkları karar stratejilerinin bilinmesi, onlara götürülecek hizmetlerin planlanması açısından önemlidir. Eğitim kurumlarında yürütülen psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri çerçevesinde öğrencilere etkili karar verme becerileri öğretilir. Ancak öncelikle öğrencilerin kullandıkları karar stratejilerinin bilinmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Kuzgun, 1992). Öğrencilere yönelik rehberlik çalışmaları planlanırken hangi okul türünde ve hangi sınıf düzeyinde ne tür hizmetlere ihtiyaç duyulduğunun belirlenmesi önemlidir. Araştırma sonuçlarının okul ve sınıf değişkenleri bakımından bu ihtiyaçların belirlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Problem Cümlesi

Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır ve lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri okul türü ile sınıf değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Araştırmada ifade edilen problem cümlesinin daha ayrıntılı incelenmesi için aşağıda yazılı sorulara yanıt aranmıştır:

Alt Problemler

1. Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

2. Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri öğrenim gördükleri okul türüne göre (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk düzeyleri, öğrenim gördükleri okul türünün (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) ve sınıf düzeyinin ortak etkisine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

5. Lise öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri, okul türünün (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) ve sınıf düzeyinin ortak etkisine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Günümüzde hızla gelişen teknoloji, mesleklerin yapısını değiştirdiği kadar mesleklerin giderek artan çeşitliliğini takip etmeyi güçleştirecek oranda arttırmıştır. Çalışma yaşamındaki yenilikler esnek çalışma, birden fazla iş değiştirme, işsizlik, seçeneklerin artması gibi koşulları da beraberinde getirmektedir. Bu değişimler ise meslek seçimini zorlaştırmaktadır. Yaşam biçiminin seçilmesi anlamını taşıyan karar verme süreci olarak ifade edilebilen meslek seçimi, bireyin yaşamını şekillendirmede önemli bir yere sahiptir

Ülkemiz eğitim sistemi içinde gençler bu karar sürecini 8. sınıfta yönelecekleri ortaöğretim kurumunu belirleyerek; lisede ise 9. sınıf sonunda alan seçimini yaparak ve lise son sınıfta ise, yönelecekleri meslek veya yükseköğretim programını belirleyerek geçirmektedirler. Ülkemiz eğitim sisteminde akademik eğitime devam etme, yükseköğretime devam etme amacını benimseyen öğrencilerin 6. 7. ve 8. sınıf sonunda girilen SBS sınavı sonuçlarına göre öğrenci alan (Fen Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Anadolu Lisesi vb.) liseleri ve sınavsız öğrenci alan Genel Liseleri tercih ettikleri görülmektedir. Lise sonrasında bir meslek edinmek isteyenlerin ise, türüne göre hem sınavlı hem sınavsız öğrenci alan Meslek Lisesi türü ortaöğretim kurumlarını tercih ettikleri görülmektedir.

Böylesine zor ve önemli bir kararın verilmesi, sağlıklı meslek seçimlerinin yapılması, hem bireylerin mutluluğu hem de mesleğini severek yapan bireylerden oluşacak güçlü bir toplumun inşasında öncelikli ele alınması gereken konulardan biridir. Bu nedenle

meslek seçimini etkileyen faktörler, ilişkili olduğu değişkenler açısından incelenmesine öncelik verilmesi gereken konulardan birisi olarak düşünülmüştür.

Yapılan literatür incelemesinde yurt dışı ve yurt içinde yapılan araştırmalarda mesleki olgunluk ve karar verme stratejilerinin bağımsız olarak bir çok değişken açısından incelendiği görülmüştür. Ancak ülkemizde lise grubuna yönelik mesleki olgunluk düzeyleri ve karar verme stratejilerinin birlikte ele alındığı, okul ve sınıf değişkenlerinin ortak etkileşimine göre farklılaşma olup olmadığının incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmacı tarafından, meslek seçimi sürecinde bireyin içinde bulunduğu yaş döneminde kendisinden beklenen mesleki gelişim görevlerini yerine getirme düzeyi biçiminde tanımlanan mesleki olgunluk ile karar verilirken benimsenen genel tutumu içeren karar verme stratejilerinin birlikte ele alınması, okul ve sınıf değişkenlerinin ortak etkileşimine göre farklılaşma olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulgularının, meslek seçimi sürecinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması beklenmektedir. Araştırma sonuçlarının ayrıca Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında mesleki rehberlik hizmetlerinin planlanmasında, sunulmasında mesleki olgunluk ve karar verme stratejileri açısından hangi grupların daha çok ne tür hizmetlere ihtiyaç duyduğunun belirlenmesine katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır;

1. Araştırmanın evreni 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Mersin il merkezinde bulunan Anadolu Liseleri, Genel Resmi Liseler ve Meslek Liselerinin (Endüstri, Ticaret ve Kız Meslek Liseleri) 9.10.11. ve 12. sınıflarına devam etmekte olan öğrenciler ile sınırlıdır.

2. Örneklem, 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Mersin il merkezinde bulunan Anadolu Liseleri, Genel Resmi Liseler ve Meslek Liselerinin (Endüstri, Ticaret ve Kız Meslek Liseleri) 9.10.11. ve 12. sınıflarına devam etmekte olan öğrencilerden seçilen 993 öğrenci ile sınırlıdır.

3. Bu çalışmada incelenecek olan Mesleki Olgunluk kavramı ile Karar Verme

Stratejileri, ölçmede kullanılan Mesleki Olgunluk Ölçeği (Kuzgun, 1992) ile Karar Stratejileri Ölçeği 'nin (Bacanlı ve Kuzgun, 2005) ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıttan yola çıkılarak hareket edilmiştir;

1. Veri toplamak için uygulanan ölçme araçlarını uygulamaya katılan öğrenciler içtenlikle ve objektif olarak yanıtlamışlardır.

Tanımlar

Mesleki Olgunluk: Meslek gelişimi ve meslek gelişimi görevleri kavramlarının bir sonucu olarak Super'e göre meslek olgunluğu gelişim derecesinin bir göstergesi olup, araştırma döneminden çöküş dönemine kadar meslek gelişimi konusunda erişilen noktadır (Kuzgun, 2000).

Karar Verme: Bir gereksinimi giderecek çeşitli nesnelere olduğu ya da gereksinimi gidereceği düşünülen belli bir nesneye götürecek birden fazla yol olduğu zaman yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliştir (Kuzgun, 1992; Bacanlı ve Kuzgun, 2005).

Karar Verme Stratejisi: Bireyin belli bir karar verme durumunda probleme/ soruna genel yaklaşımını belirleyen kişisel davranışlarıdır, önceden planlanıp kullanıldığı gibi, karar verme durumu ile karşılaştığı anda da verilebilmektedir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005; Bacanlı, 2008).

Meslek Seçimi: Bireyin tercih ettiği yani girmek istediği meslekler arasından birinde karar kılması ve buna hazırlanmak için çaba göstermesi, beğenilen mesleklerden birine hazırlanmaya karar vermiş olmasıdır (Kuzgun, 2006).

I. BÖLÜM KURAMSAL TEMEL VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmaya kaynaklık eden Mesleki Olgunluk kavramı ile Karar Verme Stratejilerinin dayandığı kuramsal çerçeveden kısaca söz edilmiştir. Ardından Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejileri ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılan araştırmalar özetlenmiştir.

I.1. Mesleki Gelişim ve Super'ın Mesleki Gelişim Kuramı

Mesleki tercihlerin nasıl yapıldığı ve hangi faktörlerden etkilendikleri günümüze kadar farklı kuramcılar ve araştırmacılar tarafından ele alınmıştır. İlk çalışmalarda meslek seçimi, bireyin özellikleriyle mesleğin özelliklerinin eşleştirilmesi biçimiyle ele alınmıştır. 1908 yılında Boston'da Frank Parsons ilk mesleki büroyu kurmuştur. Süreç içinde meslek seçimi, bir anda verilen bir karardan çok bireyin gelişime göre farklı davranışları, gelişim görevlerini içeren bir zaman dilimini kapsayacak şekilde bir süreç olarak ele alınmaya başlanmıştır.

Savickas'a göre mesleki davranışın anlaşılmasında ve araştırılmasında bir teoriyi dahi tema olarak anlamak, çok geniş bir inceleme ve eylem gerektirmektedir. Bu nedenle meslek teorisyenleri ve araştırmacıları genellikle çalışmak istedikleri mesleki davranışı spesifik bir oranda saptarlar. Burada temel soru şudur: Mesleki düşünce ve eylemin hangi alanında çalışacağız?(Savickas, 2002).

Yapısal kuramlar içinde yer alan ve 1950'li yıllarda geliştirilen Özellik –Faktör ve Holland'ın Tipoloji Kuramı özetle meslek seçiminin; kişilik-çevre bağlamında kendini tanıma, meslek özelliklerini tam tanıma ve her ikisi arasındaki uyumu sağlama becerisine bağlı olduğunu belirtmektedir. Oysa kariyer gelişimi uzun, karmaşık bir süreçtir ve birçok faktör meslek seçimini etkilemektedir. Kariyer geliştirme kuramları ise tüm yaşam süresini bir büyüme ve değişim olarak ele almakta ve meslek seçimini, yaşamın bir noktasında girilen bir eylem yerine, bireyin tüm yaşamı boyunca ele aldığı ve geliştirdiği bir eylem olarak nitelendirmektedir (Dölek, 2008).

Ginzberg, Ginzburg, Axelrad ve Herma'nın 1950-1951 yıllarında geliştirdikleri kuramda mesleki karar verme süreci üç evreye ayrılmaktadır (Akbalık, 1991; Herring, 1998; Zeren, 1999; Kuzgun, 2000):

1- Hayal Dönemi : 6-11 yaşlarını kapsar. Bu dönemde çocuk genellikle çevresindeki kimselere karşı geliştirdiği özdeşime göre bazı meslek tercihlerini ifade eder.

2- Deneme Dönemi :12-17 yaşları yani ergenlik dönemini kapsar. Bu dönem bazı alt dönemlere ayrılır:

* İlgi Dönemi : (11-12 yaş). Bu dönemde seçimler ilgilere dayalıdır.

* Yetenek Dönemi : (12-14 yaş). Bu dönem yeteneklerin dikkate alındığı dönemdir.

* Değer Dönemi : (15-16 yaş). Toplumda bir yer edinmek önemlidir.

* Geçiş Dönemi : (17-18 yaş). Bireyin iş veya ileri eğitimi düşünmeye başladığı dönemdir.

3- Gerçekçi Dönem : 18- 22 yaşlarını kapsar. Şu alt basamaklara ayrılır

* Araştırma: Bireyin meslek seçimi sorunu üzerinde düşünmeye ve bunu çözmek için gereksinme duyduğu yaşantıları kazanmaya başladığı dönem.

* Billurlaştırma: Bireyin kendini verebileceği mesleği seçmesini etkileyen çok çeşitli faktörleri değerlendirdiği dönem.

* Belirleme: Seçeneklerin belirli meslek amaçlarına göre değerlendirildiği dönem.

Bu kuramda meslek seçimi ergenlik dönemi boyunca en az 10 yıl süren bir gelişim sürecinin ürünü olarak görülmekte ve varılacak kararın, bireyin o ana kadar geçirdiği yaşantıların ürünü olacağı, fakat aynı zamanda gelecekteki yaşam kararlarını da etkileyeceği, dolayısıyla geri dönülemez olduğu ileri sürülmektedir (Zeren,1999; Kuzgun, 2000).

Super ve meslektaşlarının 1960-1970'li yıllarda ergenlerle yapmış olduğu büyük çaplı araştırmalarda, her bir bireyin iyi seçimler yapmaya hazırlıklılarıyla ile ilgilenmişlerdir. Öğrencilerin 9. sınıfa ulaştığında henüz gelecek kariyeri planlayacağını kabul etmezler.

Sadece bireylerin kariyer gelişimindeki farklılıkları üzerine yoğunlaşmamışlar, aynı zamanda kariyer gelişiminin farklı unsurlarını da saptamaya çalışmışlardır (Sharf, 1997).

Mesleki gelişim kuramcılarında Super'a göre, bir kimse meslek seçmekle o ana kadar geliştirmiş olduğu "ben" kavramını, kendini algılama biçimini uygulamaya koymuş olmaktadır. Meslek, bireyin özüne yani benliğine ilişkin algılarının bir ifadesidir. Benlik tasarımı, bir kimsenin kendini nasıl gördüğüdür. Başka bir ifadeyle benlik tasarımı bireyin kendisi hakkında, doğrudan edindiği algıların birbirleriyle anlamlı bütünler oluşturması ile meydana gelir. Bireyler hem benlik kavramları yönünden hem de bunu mesleki terimlerle ifade etme yönünden birbirlerinden farklılık gösterirler. Örneğin, fiziken güçlü ve atletik yapılı bir kişi olduğunun farkına varan bireyin mesleki kararı, müzik yeteneğini fark eden kişinin mesleki kararından farklı olacaktır (Kuzgun, 2006).

Super, meslek gelişimini bir meslekte karar kılıp o alanda iş bulma aşamasından ileri götürmüş, bireyin hayatının sonuna kadar devam eden gelişim evrelerini de kapsayacak şekilde kuramını oluşturmuştur. Super, meslek gelişimini şu basamaklara ayırarak incelemiştir (Kuzgun 2000; Yeşilyaprak, 2002; Kuzgun, 2006; Dölek, 2008):

a) Büyüme Dönemi: Bilincin oluşmaya başladığı 4. yaştan itibaren başlayan ve çocukluk adı verilen bu dönem fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişim dönemidir. Çocuk yalnızca bedensel yönden değil, bilişsel, duygusal yönlerden ve sosyal beceriler yönünden de gelişir. Okula başlayınca çalışmayı öğrenir, yeteneklerini geliştirir, değişik bireylerle etkileşimlerde bulunur, ne olmak istediğini düşünür. Mesleki bakımdan birçok meslek hakkında kavramlar kazanır. Çocuk çevre ile etkileşimde buldukça kendisi hakkında da kavramlar geliştirir, benlik kavramı ile meslek kavramları arasında ilişki kurmaya başlar. **Hayal basamağında** çocuğun davranışlarında heves, arzu ve anlık gereksinimlerin etkisi yoğundur, hayal kurma ve rol denemeleri egemen etkinliklerdir. **İlgi basamağı;** hoşlanma ve beğenmenin, etkinliklerin ve meslek emellerinin belirlenmesinde en önemli rolü olduğu basamaktır. **Yetenek basamağında** yeteneklere büyük önem verilir. İşin gerektirdiği nitelikler daha yoğun bir biçimde dikkate alınır.

b) Araştırma Dönemi: Bu dönemin ilk basamağı ergenlik dönemine rastlar. Bu dönem, diğer dönemlerden daha yoğun bir araştırma ve inceleme dönemidir. Bu dönemde ergen kendisi hakkında daha fazla bilinç kazanır. Hangi etkinliklerle ilgilendiği ve bunlarda ne ölçüde başarılı olduğu konusunda daha çok düşünmeye başlar, toplumun önem verdiği değerler konusunda fikir edinir. Bu dönemin başlangıcında bir iş bulma veya evlenme uzak bir gelecekte yapılacak işler olarak görülür. Fakat 18 yaşından itibaren geleceğe ilişkin konular, olaylar, daha gerçek olarak görülmeye başlar. Birey bu dönemde ilgi, yetenek ve değerlerinin yeterli olmadığını anlar, iyi bir eğitim görme ya da sermaye sahibi olma gibi olanakların da çok önemli olduğunu fark eder. Meslek seçimi kararları verilirken kişisel ve sosyal yönlere ağırlık verilir. Bununla birlikte verilen kararlar iğretidir. Eğer olumsuz bir yaşantı olmazsa bu kararlara bağlanma artar. Genel olarak bu dönem kendini tanıma, rol denemeleri, meslek incelemeleri gibi faaliyetlerin sürdürüldüğü bir dönemdir.

Deneme basamağı ilgiler, gereksinimler, yetenekler, değerler ve fırsatların dikkate alındığı, iğreti seçimlerin yapıldığı ve yarım zamanlı iş yaşantılarında bu seçimlerin geçerliliğinin denendiği dönemdir.

Geçiş basamağı bireyin çalışma dünyasına girdiği ve gerçeği daha çok göz önüne aldığı bir dönemdir. Artık “ben” kavramını bir işte uygulamaya koymaya başlamıştır.

Sınama basamağında birey kendisine uygun bir çalışma alanı bulmuştur, başlangıç olarak işe girer ve bu işi hayatı kazanma yolu olarak sınımaya başlar.

Araştırma davranışı 25 yaşlarına kadar devam eder. Ancak bundan sonra sınama çalışmaları giderek azalmaya başlar, bir işe bağlanma daha da kesinleşir. Birey, hakkında daha doğru ve ayrıntılı bilgiler edindiği çalışma hayatında ilgileri için uygun doyum yolları bulabilir. Bu arada amaçlarının bazılarını vazgeçebilir, bazılarını değiştirebilir. Bu dönemde bir işe girme, bir yuva kurma, kararlı ve devamlı yaşama biçimine karar verme eğilimi sıklıkla görülür.

c) Yerleşme Dönemi: Bu dönemin özelliği uygun bir alanın ve o alanda kararlı bir şekilde işin bulunmasıdır. Dönemin başında sınama ve iş değiştirme görülebilir. Fakat bu

olmadan da yerleşme dönemi tamamlanabilir.

Sınama basamağında; başlangıçta uygun görülen bir çalışma alanı bireye doyum sağlamayabilir ve gerçek meslek hayatı başlamadan birkaç iş değiştirme görülebilir.

Sağlamlaştırma basamağında; birey, meslek örüntüsü berraklaştıkça, onu sağlamlaştırmaya, çalışma dünyasında güvenli bir yer yapmaya yönelir.

d) Devam Ettirme Dönemi: Bu dönem 45- 64 yaşları arasını kapsar. Bu dönemde birey iş dünyasında bir yer edindikten sonra bütün çabalarını onu elde tutmaya ve geliştirmeye yöneltir. Bu dönemde meslek gelişiminde iniş-çıkışlar, duraklamalar olabilir.

e) Çöküntü Dönemi: Bu dönem 65 yaş ve sonrasında yaşanan fiziksel ve zihinsel kapasitenin çöküşü anlamına gelen yaşlılık yıllarına rastlar. Bu yıllarda kişi beden gücünden çok tecrübesinden ve bilgi birikiminden faydalanır ve bunları kullanabileceği alanlara yönelir.

Yavaşlama basamağında kişi iş temposunu yavaşlatır, zamanını ve görevlerini daha az güç isteyen başka alanlara kaydırır, işin yapısını değiştirir ve azalan kapasite ile görülen iş arasında bir uyum sağlamaya çalışır.

Tam emeklilik basamağı 71 yaş ve sonrasıdır. Artık bu yıllarda meslekten ayrılma ve işi tümüyle bırakma gereği hissedilir. Bazıları işi bırakmayı kolay ve hoş karşılayabildiği halde bu zorunluluk bazılarına ağır gelebilir.

Super'ın mesleki gelişim ile ilgili geliştirmiş olduğu bu aşamalar bireyin mesleki tutum ve davranışlarına yönelik bir çerçeve oluşturur. Osipow ve Fitzgerald (1996); Hackett, Lent ve Greenhaus (1991) gibi araştırmacılar yaptıkları çalışmalarla Super'ın teorisini genel olarak destekledikleri gibi özellikle mesleki gelişim sürecini tanımlamaya yönelik araştırmalar yapmışlardır (Zunker, 2002)

Gottfredson'un 1980'lerde geliştirdiği daraltma ve uzlaştırma kuramında, mesleki hayallerin nasıl oluştuğu ve bu hayallerin cinsiyet, yaş, sosyal sınıf açısından

farklılaşması ele alınmıştır. Ayrıca kariyer geliştirme sürecinde, hayallerden verilen ödünler ve uzlaşmalar incelenmiştir. Birey çocukluk ve ergenlik boyunca dört aşamadan geçer. İlk dönem 3–5 yaşlarını kapsar ve çocuk fiziksel güç ve irilikle ilgilidir. İkinci dönem 6–8 yaş arasındır, çocuk kadın ve erkek rollerine ilişkin ayrımların farkına varır. Bu dönemde kariyer tercihleri cinsiyet rolleri algılarına göredir. 9–13 yaşları kapsayan üçüncü dönemde sosyal sınıf kavramının farkına varılmaya başlanır ve algılanan prestij kariyer tercihinde etkili olur. 14 yaş sonrasında ise genç daha fazla kendilik farkındalığı ve başkalarına ilişkin içgörü geliştirir (Dölek, 2008).

İnsanlar, meslekler ve meslek üyelerinin özellikleri, çalışma ortamı, kazanç vb. hakkında bazı kavramlar geliştirmektedirler. Bu kalıp yargılar ya da imajlar üç boyutta ele alınır; a) Mesleğin kadın ya da erkeğe özgü oluşu, b) Saygınlık düzeyi: mesleğin gerektirdiği zeka düzeyini yansıtır, c) Çalışma alanı: Mesleklere karşı ilgi ve hevesi yansıtır. Meslek seçimi bir uzlaşma işidir. Bu işlem daraltma; istenmedik seçeneklerin listeden çıkarılması ve uzlaşma; en çok istenen seçeneklerle (isteklerle) dış gerçeklerin uygunluğunun sağlanması süreçlerini içerir. Bu süreç boyunca bireylerin emelleri idealden erişilebilir olana doğru kayar (Kuzgun, 2006).

Super'ın Mesleki Gelişim Kuramı'nın temel kavramlarından Mesleki Olgunluk ile daha ayrıntılı bilgi aşağıda sunulmuştur.

I.2. Mesleki Olgunluk

Super mesleki gelişimi beş evreye ayırmış ve bu evrelerin her biri için bireyden beklenen bazı mesleki tutum ve davranışlar tanımlamıştır. Bunlara mesleki gelişim görevleri denir. Bireyin hem mesleki gelişimi ve hem de mesleki gelişim görevleri doğal olarak 'Mesleki Olgunluk' kavramını ortaya çıkarmıştır. Super'a göre meslek olgunluğu, "gelişim derecesinin bir göstergesi olup, 'Araştırma' döneminden 'Çöküş' dönemine kadar meslek gelişimi konusunda erişilen noktadır" (Super, aktaran Kuzgun 2000: 177). Super'a göre mesleki olgunluk kazanmak ise, "her bir mesleki gelişim basamağında tipik ve gerekli

problem çözüme yaşantıları (mesleki gelişim görevleri) ile karşılaşmak, bir sonraki basamakta karşılaşılabilecek güçlüklerle baş edebilmek için gerekli olan temel becerileri edinebilmektir”. Birey, belli bir evrede mesleki gelişim göreviyle başa çıkmada başarılı olduğu ölçüde mesleki olgunluk kazanmış sayılır (Super, aktaran Kuzgun ve Bacanlı 2005b: 1). Niles ve Haris-Bowlsbey ise, mesleki olgunluk yerine kariyer olgunluğunu kavramını kullanmıştır. Kariyer olgunluğunu, “Bir bireyin mesleki karar verme eylemi içine girip, kendi yetenek, ilgi ve değerleri hakkında farkındalık kazanması ve mesleklerle ilgili bilgi sahibi olması; kendi özellikleri ve içinde bulunduğu koşullarla uyumlu olan meslek ve iş alanlarını belirlemesi ve hedeflerine ulaşmak için gerekli adımları atmaya hazır olmasıdır” şeklinde tanımlamaktadır (Niles ve Haris-Bowlsbey, aktaran Dölek 2008: 108). Savickas ise mesleki olgunluğu “bireyin yaşına uygun karar vermeye ve mesleki gelişim görevleri ile baş etmeye hazır olması” olarak tanımlamaktadır (Savickas, aktaran Çoban 2005: 41).

Super ve Overstreet mesleki olgunluk için şu boyutları belirlemiştir (Akbalık, 1991; Zeren, 1999; Dölek, 2008; Kuzgun, 2000) :

1. BOYUT: Meslek Seçimine Planlı Yöneliş: Bu boyut her bireyin bir işi/mesleği olması gerektiğini, bu nedenle kendisinin de bir karar vermesi gerektiğini kabullenmesi, bu gereğin bilincinde olması ve planlı bir şekilde bu konuya yönelmesini ifade eder. Şu davranışları kapsar:

- a) Seçme/ tercih konusu ile ilgilenme
- b) Bu amaçla çeşitli kaynaklardan yararlanma

2. BOYUT: Mesleki Bilgilerin Belirginleşmesi ve Planlama Yapma: Genç olgunlaştıkça mesleklere ilişkin bilgilerinin daha doğru ve gerçekçi olması beklenir. Meslek seçiminin, çalışma ve iş yaşamına ilişkin güvenilir bilgilere dayanması ve yapılan planların gerçekçi ve uygulanabilir nitelikte olması beklenir, bu boyut şunları kapsar;

- a) Tercih edilen meslek hakkında özgül bilgileri saptama,
- b) Tercih edilen mesleğe hazırlanma ve girişi daha özgül olarak planlama,

c) Planlama faaliyetlerini genişletme ve eyleme koyma.

3. BOYUT: Meslek Tercihlerinin Tutarlılığı: Genç tek ve kesin bir meslek üzerinde kararını vermese de, tercihi belli alanlara yönelik olarak belirginleşmelidir (Örneğin, tıp alanında). Eğer genç bazı tercihlerini sosyal alanlara yönelik, bazı tercihlerini fen alanında yapıyorsa bir tutarlılık göstermiyor demektir. Bu da onun “mesleki olgunluğu” nun düzeyi konusunda bir soru işareti yaratır. Aynı şekilde seçtiği mesleklerin düzeyi (giriş düzeyindeki işler, uzmanlık düzeyi vb.) yönünden de bir tutarlılık aranır. Bu boyutun kapsadığı davranışlar şunlardır:

- a) Alanlar açısından meslek tercihlerinin tutarlılığı,
- b) Düzeyler açısından meslek tercihlerinin tutarlılığı,
- c) Alanlar ve düzeyler dahilinde meslek tercihlerinin tutarlılığı.

4. BOYUT: Özelliklerin Billurlaşması: Olgunluğun bir başka ölçütü de meslek seçimine uygun yetenek, ilgi ve kişilik özelliklerinin belirginleşmesidir. Bu boyutun kapsamı ise:

- a) Ölçülen ilgilerin kristalleşme derecesi,
- b) İlgi olgunluğu (ilgilerinde tutarlılık),
- c) Çalışma/ iş yapmaya karşı güdülenme,
- d) İş değerlerinin belirginleşme derecesi,
- e) Çalışma ve işin insan yaşamında sağladığı ekonomik, sosyal ve psikolojik doyumları kabul etme (kavrama),
- f) Seçme ve planlama sorumluluğunun kabullenilmesi (üstlenme),
- g) Meslek seçiminde bağımsızlık.

5. BOYUT: Meslek Tercihlerinde Akılcılık: Gençin meslek seçiminde durumu mantıklı olarak değerlendirmesi (kendi özellik ve koşulları ile mesleklerin niteliklerini) ve akılcı bir yol izlenmesi beklenir. Bu konu üzerinde düşünüp çaba harcaması ve buna göre davranması olgunluk derecesini gösteren bir ölçüttür. Şöyle ki;

- a) Yetenek ve tercihler arasında uyuma,

- b) Ölçülen ilgiler ile tercihler arasında uyuşma,
- c) Yetenek düzeyi, ölçülen ilgiler ve meslek düzeyi arasında uyuşma,
- d) Tercihlerin sosyo-ekonomik açıdan erişilebilirliği (koşullarına uygunluğu).

Super ve Jordaan'a göre mesleki olgunluk iki şekilde ölçülebilmektedir; birincisi, gelişim çizgisinde kişinin bulunduğu yer ile onun yaşında bir kimsenin bulunması gereken mesleki gelişim basamağının karşılaştırılması, ikincisi ise, kişinin olgunluk düzeyinin, onunla aynı gelişim basamağında olduğu kabul edilen bireyler arasında gelişim görevlerinin yerine getirebilme derecesi bakımından ne düzeyde olduğuna bakmaktır (Super ve Jordaan, aktaran Kuzgun 2000: 177).

Mesleki olgunluk birçok faktörden etkilenmektedir: Zeka, bilişsel karmaşıklık, yetenek düzeyi, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, kültür, özsaygı, denetim odağı, kişilik yapısı, karar verme tarzları bu faktörlerden bazılarıdır (Kuzgun, 2000).

I.3. Karar Verme Stratejileri

İnsan, yaşamı boyunca çeşitli seçimler yapar. Mesleğini, yiyeceğini, giyeceğini, evini, eşini, arkadaşlarını vb. seçer. Meslek seçimi, insanın yaptığı bu seçimler arasında belki de en önemlisidir. Çünkü insan mesleğini seçerken bir bakıma gelecekteki yaşamını da belirlemektedir. Hatta meslek seçimi, bir kişinin kiminle evleneceğini, dünya görüşünü, günlük yaşam biçimini ve alışkanlıklarını belli bir biçime sokan etkilere de sahiptir. İnsan yaşamında böylesine çok yönlü etkileri olan bir uğraşı alanının seçimi günümüzde güçleşen bir olgu haline gelmiştir. Çağımızda teknoloji ve endüstri alanındaki değişme ve gelişmeler toplumlarda yeni iş gruplarının ve mesleklerin ortaya çıkmasına, bunlar ise iş ve meslek yaşamında seçeneklerin artmasına, karmaşıklaşmasına neden olmaktadır (Kuzgun, 2000).

Meslek Seçimi, "Bireyin tercih ettiği yani girmek istediği meslekler arasından birinde karar kılması ve buna hazırlanmak için çaba göstermesi, beğenilen mesleklerden birine hazırlanmaya karar vermiş olmak" olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 2006). Kuzgun'a göre her birey yaşamının belli bir döneminde meslek tercihlerini kesinleştirerek ileride icra edeceği mesleği belirler. Eğer bir birey mesleki kararı verme çağına geldiği halde

seçenekler arasında bocalıyor, sık sık kararlarını değiştiriyor ve bir turlu mesleki tercihini kesinleştiremiyorsa mesleki açıdan bir kararsızlık (career indecision) yaşadığı dūřunlebilir (Kuzgun, aktaran Hamamcı ve Hamurlu, 2005: 56).

Karar verme ise, “bilişsel bir sūre olarak bir ihtiyaç durumunda bu ihtiyaı karşılamak amacıyla, mevcut seçeneklerden duruma en uygun olanın seçilmesidir” şeklinde tanımlanmaktadır (Gūray, 1998). Carroll’a gōre karar verme “bireyin, karar vermesi gereken bir durumla karşılaşması ve bu durum karşısında ne zaman ve nasıl karar vereceğini belirlediği bir etkinliktir” (Carroll, aktaran Çolakkadıoğlu 2003: 3).

Karar Verme Stratejisi, bireyin belli bir karar verme durumunda probleme/ soruna genel yaklaşımını belirleyen kişisel davranışlarıdır, önceden planlanıp kullanıldığı gibi, karar verme durumu ile karşılaşıldığı anda da verilebilmektedir (Bacanlı, 2008; Bacanlı ve Kuzgun, 2005a). Belli bir problemin ōzūmüne yōnelik gerçekçi bir karar, bireyin kendi içinde yaşadığı endişeyi ve karmaşayı azaltmakta, bunun sonucu olarak da mutlu olmasını kolaylaştırmaktadır. Uygun ve gerçekçi bir kararın verilmesi de doğru bilgilerin elde edilmesi ve elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi ile olanaklıdır. Karar verme davranışı, yaşamın her aşamasında kendini gōstermektedir. Sağlıklı bir birey olmanın ۆlūtlerinden biri olan bireyin kendi kendisiyle barışık olma derecesi, verecek olduğu kararın sonucuna bağlı olduğu gibi karar sonrası yaşanması olası duygulara da bağlı olmaktadır. Karar öncesi ve sonrasında yaşanılan duygular her zaman olumlu olmamaktadır. Karar verme durumu, bir problemin ortadan kaldırılmasına yōnelik olmakla birlikte başka sorunları da beraberinde getirebilmektedir (akır, 2004).

Bireylerin kullandıkları karar stratejilerinin bilinmesi, onlara gōtūrülecek hizmetlerin planlanması açısından ۆnemlidir. Eęitim kurumlarında yūrūtūlen psikolojik danıřmanlık ve rehberlik hizmetleri çerçevesinde ۆęrencilere etkili karar verme becerileri ۆęretilebilir. Ancak ۆncelikle ۆęrencilerin kullandıkları karar stratejilerinin bilinmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Kuzgun, 1992).

Çaędař iř dūnyasında profesyonellięin bir ۆlūtū en kısa zamanda isabetli karar

alabilme yeteneğidir. Karar verme oldukça karmaşık bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreci muhakeme, mantık, içtepi, bağımlılık vb. gibi değişkenlerin etkilediği, yapılan pek çok araştırma ile saptanmıştır (Sinangil, 1992) .

Her birey karar verirken farklı stratejiler kullanabilmektedir. Örneğin bazı bireyler mantıklı ve planlı karar verme biçimini benimserken, bazıları bağımlı, aşırı titiz, sezgisel ve kaderci gibi karar biçimlerini sergilemektedir. Bu araştırmanın uygulama çalışmalarında da kullanılan Kuzgun'un karar verme stratejileri mantıklı, içtepi, bağımsız ve kararsız olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır (Kuzgun, 1992; Bacanlı ve Kuzgun, 2005a; Bacanlı, 2008) :

1. İçtepi karar verme stratejisi; seçenekler üzerinde yeterince düşünmeden, içten geldiği gibi karar verme biçimidir.

2. Mantıklı karar verme stratejisi; karar verirken seçenekleri dikkatle inceleme ve her birinin olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendirme ve bunun sonucunda bir karara ulaşma sürecidir.

3. Bağımsız karar verme stratejisi; başkasından yardım almadan kendi başına karar verebilmedir.

4. Kararsızlık ise, verdiği kararı hemen değiştirmek isteme, hiçbir karardan hoşnut olmama durumu olarak tanımlanmaktadır.

Başka bir çalışmada ise Johnson tarafından karar verme stilleri dört boyutta incelenmiştir. Bunlar, rastgele içsel bilgi toplama stili (spontaneous-internal), rastgele-dışsal bilgi toplama stili (spontaneous external), sistemli-içsel bilgiyi analiz etme stili (systematic-internal) ve son olarak sistemli-dışsal bilgiyi analiz etme stilidir (systematic-external). Rastgele içsel ve dışsal bireyler karar vermede bilgi toplarken, uzun vadeli hedefler koyup üzerinde düşünüp araştırma yapmazlar, daha çok seçenekler üzerinde düşünüp denemeyi tercih ederler. Yine bu karar verme stratejilerini kullanan bireyler yeni fikirleri hemen uygulamaya koyma eğilimindedirler. Sistemli içsel ve dışsal bilgiyi analiz etme eğiliminde olan bireyler ise, hedefler üzerinde fazlası ile düşünür ve uzun vadeli hedefler üzerinde

dururlar. Bu stratejiyi kullanan bireyler, her alternatifi uzun uzadıya araştırdıktan sonra karar verirler (Johnson, aktaran Çoban ve Hamamcı 2006: 394). Bowman'a göre bir yaşantı ya da problem karşısında karar verme durumunda olan bireyler; sezgilerine dayanma, karar vermeyi erteleme, kaderci davranma, karar üzerinde aşırı düşünme ve zaman kaybetme, vereceği kararlarla ilgili sorumluluk ve risk almaktan kaçınma gibi stratejileri kullanabilmektedirler (Bowman, aktaran Sardoğan, Karahan ve Kaygusuz 2006: 79).

Kararsızlık türlerinden Aceleci Kararsızlık yaşayan bireyler karar verirken; seçenekler hakkında araştırma yapmaktan kaçınmakta, durum üzerinde detaylı düşünmek yerine o anda en çok hoşuna gideni seçerek hemen karar verme yoluna gitmektedir. Başka bir deyişle birey bir an önce karar vererek kurtulma yolunu seçmekte, daha sonra hoşuna gitmediğinde ise hemen verdiği karardan vazgeçmektedir. Bir diğer kararsızlık türü olan Araştırmacı Kararsızlıkta ise birey; karar verirken bütün seçenekler hakkında bilgi toplamasına rağmen en uygun seçeneğin hangisi olduğuna karar vermekte ve kararı kesinleştirmekte güçlük ve kaygı yaşamakta, kimi zamanda verdiği karardan kısa sürede vazgeçebilmektedir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005a).

Bireylerin farklı özellikleri karar verme davranışları üzerinde etkilidir. Karmaşık durumlar karar vermeyi oldukça güçleştirmektedir. Bu süreç birey için stres faktörü haline gelebilmektedir. Aynı zamanda bu karar karmaşıklığı, bireyin karar verme durumunu olumsuz şekilde etkilemektedir (Avşaroğlu, 2007). Eldeleklioğlu (1996)'na ve Deniz (2002)'e göre bireyin sağlıklı karar vermesi için bilişsel süreçlerin işlemesi gerekir. Karar vermeden önce seçenekler çok iyi gözden geçirilip değerlendirilmelidir. Bu nedenle karar verme, genellikle bireyin karşısına bir problem olarak çıkmaktadır. Bir bakıma birey bir problemi çözmek için de neler yapacağına karar vermek zorundadır. Karar verme davranışında bireyin seçimi, onun sahip olduğu kişisel ve çevresel faktörlerden etkilenebilir.

Bazı bireyler, karar verme sürecinde karar verme davranışına ilişkin kontrolün kendilerinde olduğuna inanırlarken, bazıları ise bu kontrolün dışsal faktörler tarafından belirlendiğine inanırlar. Dolayısıyla, karar verme davranışında bireyin sahip olduğu denetim

odağının biçimi önemli bir faktördür. Denetim odağı, bireylerin geçmişteki pekiştirici yaşantılarına dayalı olarak, davranışlarının sonuçlarını kendi kontrollerine ya da kendileri dışındaki güçlerin (şans, kader vb.) kontrollerine bağlamaları sonucu oluşan bir özelliktir. Bireyin sosyal ve kişisel nitelikleri, karar verme davranışı üzerinde önemli rol oynamaktadır. Alan yazında ergenlerde denetim odağı ve karar verme davranışına ilişkin, günümüze kadar yapılan çalışmalarda, ana- baba tutumları, yaş, cinsiyet ve okul başarısının geniş yer tuttuğu görülmektedir (Candangil ve Ceyhan, 2006).

Harren, 1979'da bir mesleki karar verme stili modeli önermiştir ve 'Bağımlı', 'Rasyonel' 'Sezgisel' olmak üzere üç stil tanımlamıştır. Bağımlı karar vericiler kararlarının sorumluluklarını diğerlerine yansıtır. Zıt olarak, rasyonel ve sezgisel karar vericiler karar onları etkilediği için kişisel sorumlulukları olduğunu düşünürler. Ayrıca, rasyonel karar vericiler genellikle temkinli ve dikkatli bir yaklaşım izlerler. Sezgisel karar vericiler karar vermede diğerlerine göre daha hızlıdır ve temel doğrular için önsezilerini kullanırlar (Haren, aktaran Taşdelen 2001: 41).

Scott ve Bruce; davranışla ilgili terminolojinin tanımlamaları, ampirik araştırmalar ve ilk teorik açıklamalara dayanarak dört karar verme stili tanımlanmıştır (Scott ve Bruce, aktaran Taşdelen 2001: 42): 1- Rasyonel karar verme stili, alternatiflerin mantıklı değerlendirildiği ve araştırıldığı; 2- Sezgisel karar verme stili, önsezi ve duygulara güvenin yaşandığı; 3- Bağımlı karar verme stili, başkalarının öneri ve yönergelerinin değerlendirildiği; 4- Kaçınma karar verme stili; karar vermeden kaçınma eğiliminin yaşandığı yaklaşımlardır.

Karar verme durumlarında bireyler; erteleme, kaderci olma, uysallık, donup kalma, sezgisel davranma, düşünmeden davranma, aşırı titiz davranma, plan yapma gibi değişik karar stratejilerini kullanabilmektedir (Çivitci, 2005). Ersever (1996) karar verme durumunda, bireylerin farklı stratejiler kullandıkları belirtmektedir ve karar verme stratejisini, bireyin, karar vermesi gereken bir durumla karşılaştığında, nasıl davranacağını belirlemesi işlemi şeklinde tanımlamaktadır. Payne, Bettman ve Johnson tarafından bu stratejilerin birbiriyle birleşik olarak kullanılmasının mümkün olduğu belirtilmektedir. Ayrıca karar

verme durumunda kullanılan stratejiler daha önceden planlanarak uygulanabildiği gibi, karar verme durumuyla yüzleşildiği anda da belirlenebilmektedir. Karar verme stratejileri, kullanımlarında harcanılan çaba ve etkililikleri açısından farklılıklar gösterebilmektedir (Payne, Bettman ve Johnson, aktaran Alver, 2005: 21).

I.4 Mesleki Olgunluk İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Mesleki olgunlukla ilgili yurtiçinde yapılan araştırmalar incelendiğinde birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmaların bir bölümü deneysel olup; mesleki olgunluğun, bilgilendirme, grup etkileşimi, grup rehberliği gibi uygulamalarla artıp artmadığının incelenmesinden oluşmaktadır (Bacanlı, 1995; Usluer, 1996; Evren, 1999; İşgör ve Sezer, 2008). Ayrıca mesleki olgunluğu ölçmeye yönelik ölçek geliştirme çalışmaları yapılmıştır (Akbalık, 1991; Kuzgun,1992). Mesleki olgunluk ile ilgili yapılan araştırmaların bir bölümü aşağıda verilmiştir.

Akay (1983)'ın lise öğrencilerinin meslek seçmede göz önüne alınacak faktörler hakkında bilgi sahibi olup olmadıklarını ölçmek amacıyla, lise 1, 2 ve 3. sınıfa devam eden 232 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada Kuzgun'un geliştirdiği Mesleki Olgunluk Envanteri kullanılmıştır. Mesleki olgunluk düzeylerinin sınıf ilerledikçe arttığı, kızların mesleki olgunluk düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Uzer (1987) tarafından yapılan araştırmada lise son sınıf öğrencilerinin yüksek öğretim tercihleri ile kendi yetenek alanları, yetenek düzeyleri ve ilgi alanları arasındaki uyumsuzluğun ortaya koyduğu mesleki rehberlik ihtiyacı ile mesleki tutum ve kendini tanıma ölçümleri ile ortaya çıkan mesleki olgunluk arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla Ankara da öğrenim görmekte olan 1318 lise öğrencisi üzerinde çalışılmıştır. Çalışmada Kuder İlgi Alanları Tercih Envanteri, Mesleki Olgunluk Envanterinin Mesleki Tutum Ölçeği ve Kendini Tanıma Testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda örneklem gruplarındaki erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla yetenek alanına daha uygun tercihler yaptıkları, kız öğrencilerin yetenek düzeyine ve ilgi alanına erkeklere göre daha uygun tercihler yaptıkları, kız öğrencilerin mesleki tutum ve kendini tanıma yönünden erkeklerden daha fazla mesleki

olgunluğa eriştikleri, eşit ağırlıklı ÖYS puanı yönünden üst gruptan alt gruba inildikçe, her iki cinste de tercihlerin yetenek alanlarına ve yetenek düzeylerine uygunluğunun azaldığı bulguları elde edilmiştir.

Akbalık (1991) yeni geliştirdiği Mesleki Olgunluk Ölçeği ile 8.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini 208 öğrenci üzerinde araştırmıştır. Araştırmasında kızların erkeklere göre mesleki bakımdan daha önce olgunlaştıkları bulunmuş, sosyo-ekonomik düzey ile mesleki olgunluk arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Bacanlı (1995) tarafından yapılan mesleki grup rehberliğinin lise 1. Sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisinin araştırıldığı deneysel çalışmada 42 öğrenci ile çalışılmıştır. Deney grubundaki öğrencilerle 10 hafta süreli haftada iki saat mesleki grup rehberliği yapılmış, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön-test ve son-test aşamalarında mesleki olgunluk düzeyleri Mesleki Olgunluk Ölçeği ile ölçülmüştür. Araştırma sonucunda mesleki grup rehberliğine katılan öğrencilerin Mesleği Olgunluk Ölçeği ön test puanlarının mesleki grup rehberliği sonunda anlamlı düzeyde artış gösterdiği görülmüştür. Kontrol grubunun Mesleki Olgunluk Ölçeği ön test ve son test puanlarının ortalamaları arasındaki fark anlamlı düzeyde bulunmamıştır. Deney grubunun ve kontrol grubunun Mesleki Olgunluk Ölçeği puanlarının ortalamaları arasındaki fark deney grubu lehine anlamlı düzeyde bulunmuştur.

Kuzgun ve Bacanlı'nın Mesleki Olgunluk Ölçeği geliştirme çalışmalarında 100 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada, matematik alanında okuyan öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamalarının edebiyat alanındakilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Kuzgun ve Bacanlı, aktaran Kuzgun 2006: 180)

Akbıyık (1996) tarafından Meslek Liselerine devam etmekte olan 642 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada meslek liselerine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Okul türlerine göre mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında önemli farklar bulunmuştur: Kız Meslek Lisesi ve Ticaret Lisesine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamaları arasında Kız Meslek

Lisesi lehine, Endüstri Meslek Lisesi ve Ticaret Lisesi arasında Endüstri Meslek Lisesi lehine, İmam Hatip Lisesi ve Ticaret Lisesi arasında İmam Hatip Lisesi öğrencileri lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Kız Meslek Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Cinsiyete, sınıf seviyelerine, anne - babanın eğitim düzeyine, ailenin ortalama aylık gelirine, hayatlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim yerine göre öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Başarı durumlarını algılayışlarına göre ise başarılarını çok iyi ve iyi algılayanlar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Usluer (1996) tarafından yapılan lise 2. sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin meslek inceleme yaşantısının, mesleki olgunluğa etkisinin araştırıldığı deneysel çalışmada mesleki olgunluk düzeyi düşük lise öğrencilerinin, Mesleki Olgunluk Ölçeği'nden meslek inceleme yaşantısından önce ve sonra aldığı puanlar karşılaştırılmış, deney grubu ile kontrol grubunun öntest ve sontest puanları arasında deney grubu lehine anlamlı fark olduğu bulunmuştur.

Yazar (1997)'ın lise öğrencilerinin sınıf düzeyi, cinsiyet, okul türü, gelir düzeyi ve ana-baba tutumlarına ilişkin özelliklerin mesleki olgunluk düzeyine etkilerini araştırdığı çalışmasında lise 1. ve 3. sınıf düzeyinde okumakta olan 236 öğrenci üzerinde çalışılmıştır. Araştırma sonucunda ana-babası demokratik olan öğrencilerle ana-babası ilgisiz olan öğrencilerin mesleki olgunluk puanları arasında demokratik olanlar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Ana-babası demokratik ve otoriter olan öğrenciler ile ana-babası ilgisiz ve otoriter olan öğrencilerin mesleki olgunluk puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Örnekleme giren tüm kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunluk puanları arasında anlamlı bir fark bulunurken Genel Lisede kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunluk puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sınıf düzeyine ilişkin olarak mesleki olgunluk puanlarının lisede 1. ve 3. sınıf arasında anlamlı bir farkın olmadığı ancak, Meslek Lisesine devam eden 1. ve 3. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puanları arasında 3. sınıf lehine anlamlı bir fark

bulunmuştur.

Bayındır (1999)'ın Ankara'da farklı sosyo- ekonomik düzeyleri temsil eden üç farklı lisede öğrenim gören 202 kız ve 183 erkek olmak üzere 385 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmasında kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri arasında kızlar lehine anlamlı fark bulunmuştur. Mesleki olgunluk düzeyleri ile ilişkileri; demokratik ana-baba arasında olumlu bulunmuşken; koruyucu-istekçi anne-baba ve otoriter anne-baba ile mesleki olgunluk düzeyleri arasında olumsuz ilişki bulunmuştur. Ayrıca alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen erkek öğrencilerin annelerini tüm sosyo-ekonomik düzey gruplarında yer alan diğer kız ve erkek öğrencilere göre daha otoriter algıladıkları bulunmuştur.

Evren (1999) tarafından yapılan araştırmada mesleki grup rehberliği uygulaması alan ve almayan cinsiyetleri farklı öğrencilerin mesleki olgunlukları, mesleki benlik algıları ve mesleki benlik algıları doğrultusunda mesleki tercih yapmaları arasında farklar olup olmadığı incelenmiştir. 8. sınıf 50 öğrenci üzerinde çalışılmış, Mesleki Olgunluk Ölçeği, Akademik Benlik Kavramı Ölçeği ve Mesleki Tercihler Anketi uygulanmıştır. Deney grubuyla 10 hafta süreyle haftada 60 dakikalık mesleki grup rehberliği uygulaması yapılırken kontrol grubu üzerinde hiçbir işlem yapılmamıştır. Araştırma sonucunda deney ve kontrol gruplarının mesleki olgunluk puanları arasında mesleki grup rehberliği alan deney grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Zeren (1999) tarafından Anadolu Lisesi, Yabancı Dil Ağırlıklı Lise ve Özel Liseye devam eden 607 son sınıf öğrenci üzerinde yapılan çalışmada, mesleki rehberlik yardımını yeterli görenlerin görmeyenlere göre mesleki olgunluk düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Okul türü, cinsiyet, ana-babalarının eğitimi, ana-babalarının sağ olma durumu ve evlilik durumu ile ailenin gelir düzeyi değişkenleri açısından gruplar arasında mesleki olgunluk düzeylerine ilişkin anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Sahranç (2000)'ın lise öğrencilerinin denetim odağına göre mesleki olgunluk düzeylerinin, cinsiyet, sınıf, akademik başarı algısı, aile parçalanmışlık durumu, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne yaşı ve baba yaşı açısından değişip değişmediğinin

incelendiği araştırmada 908 öğrenci üzerinde çalışılmıştır. Araştırmada Mesleki Olgunluk Ölçeği, Denetim Odağı Ölçeği ve Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; incelenen diğer bağımsız değişkenler ne olursa olsun; denetim odağının, mesleki olgunluk düzeyi ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu, kız ve erkek öğrencilerinin denetim odağına göre mesleki olgunluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadığı, sınıf düzeyine göre fark bulunmadığı ancak sınıf temel etkisi açısından 10. ve 11. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında 11. sınıf öğrenciler lehine anlamlı fark bulunduğu, akademik başarı algıları farklı lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadığı ancak akademik başarı algısı temel etkisi açısından, “geçer-orta” olan öğrencilerle “iyi” olan öğrenciler arasında iyi grubu lehine; “geçer-orta” olan öğrencilerle “pekiyi” olan öğrenciler arasında “pekiyi” grubu lehine anlamlı fark bulunduğu bulguları elde edilmiştir. Ayrıca kardeşsiz ve içsel denetimli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuş, aile parçalanmışlık durumu, anne eğitim düzeyi, anne yaşları, baba eğitim durumu, baba yaşları farklı lise öğrencilerinin denetim odaklarına göre mesleki olgunluk düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Acısu (2002) tarafından yapılan çalışmada korunma altında olan lise ve meslek liselerine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyete, sınıfa, okul başarısına, korunma altına alınış sürelerine, yetiştirme yurduna geldikleri yere, korunma altına alınmadan önce yaşadıkları yere, aile durumlarına, 1. derecedeki algılanmış yetenek, ilgi ve değer alanlarına göre değişip değişmediğini incelemek amacıyla değişik illerde lise 1. ve 3. sınıfa devam eden 405 öğrenci üzerinde çalışılmıştır. Lise ve Meslek Lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında lise öğrencileri lehine, sınıfa göre 3. sınıf lehine ve cinsiyete göre kız öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Mesleki olgunluk puanları ortalamaları okul başarısına göre 0.01 düzeyinde önemli bulunmuş ve farkın kaynağı okul başarısı düşük olan grupla yüksek olan grup arasında, orta olan grupla yüksek olan grup arasında yüksek olan grup lehine bulunmuştur. Korunma altına alınış sürelerine, yetiştirme yurduna geldiklere yere, korunma altına alınmadan önce yaşadıkları

yere ve aile durumlarına göre mesleki olgunluk puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Kargı (2002) tarafından okulöncesi lisans programlarında okuyan 1. sınıf üniversite öğrencilerinin benlik algıları ile mesleki olgunlukları arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmada 146 öğrenci ile çalışılmıştır. Offer Benlik İmgesi Ölçeği ile mesleki olgunluk testi kullanılmış, benlik imgesi ile mesleki olgunluk arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca anne-babanın eğitim düzeyi, mesleği, üniversiteye gelmeden önce “şehir” de yaşam faktörlerinin bu ilişkiyi yordamadığı, ancak üniversiteye gelmeden önce “büyükşehir” de ve “ ilçe” de yaşamış olma faktörlerinin mesleki olgunluk ile benlik imgesi arasındaki ilişkinin yordayıcısı olabileceği bulunmuştur.

Çoban (2005) tarafından 246 lise son sınıf öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada öğrencilerin mesleki olgunluklarının yordanmasında denetim odağı, cinsiyet, yaş, üniversite tercih alanı, anne-baba eğitim durumu ile kardeş sayısının etkisi incelenmiştir. Ayrıca öğrencilerin, okuldaki psikolojik danışmanından bilgi veya yardım alıp almama ve meslek seçimi için bilgiye ihtiyacı olup olmama durumlarına göre mesleki olgunlukları arasında bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonucunda son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmeye ihtiyacı olduğu, mesleki olgunluğun yordanmasında denetim odağının çok yüksek bir orana sahip olduğu, bunu cinsiyet ve alan tercihlerinin takip ettiği bulunmuştur. Psikolojik danışmanlarından yardım alan öğrenciler ile almayanların ve mesleki yardıma ihtiyacı olan öğrenciler ile olmayanların mesleki olgunlukları arasında yardım alan ve yardıma ihtiyaç duyanlar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Özgan (2006)’ın Meslek Lisesi öğrencilerinin mesleki karar verme olgunluğu ve bazı kişilik özelliklerini incelediği çalışmada 267 öğrenci ile çalışılmış ve Mesleki Olgunluk Ölçeği ile Piers-Harris Benlik Kavramı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamalarının oldukça düşük olduğu; mesleki olgunluk düzeyleri ile cinsiyet, okudukları okulu isteyerek seçip seçmeme değişkenleri arasında anlamlı ilişki olduğu bulguları elde edilmiştir.

İşgör ve Sezer (2008)'in yaptığı araştırmada lise 9. ve 10. sınıfa devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırmaya yönelik hazırlanan rehberlik etkinliklerinin mesleki olgunluk düzeylerini arttırıp arttırmadığı incelenmiştir. 60 öğrenci ile yapılan deneysel araştırmanın bulgularına göre, uygulamaya katılan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi puanlarında anlamlı şekilde artış gözlenmiştir.

Oğuz (2008)'un, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini yordayan değişkenleri (karar verme stratejileri, öz-yeterlik inancı, cinsiyet, sınıf düzeyi ve not ortalaması) ve öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine göre anne ve babalarının onların meslek gelişimlerine yardımcı olmaya yönelik tutumları arasında bir fark olup olmadığını araştırdığı çalışmada Özel Arı Lisesi'nde 9, 10, 11. sınıfa devam eden 402 öğrenci ve 98 veli ile çalışılmıştır. Araştırmada Mesleki Olgunluk Ölçeği, Karar Stratejileri Ölçeği, Öğrenci Öz-Yeterlik Ölçeği ve Meslek Gelişimine Yardım Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre mesleki olgunluk düzeyinin en önemli yordayıcısı öz-yeterlik olarak bulunmuştur. Bunu sırasıyla 11. sınıf düzeyi, 10. sınıf düzeyi, cinsiyet ve mantıklı karar verme stratejisi izlemektedir. İçtepisel karar verme stratejisi, bağımlı karar verme stratejisi, kararsızlık stratejisi, not ortalaması ve 9. sınıf düzeyi değişkenlerinin mesleki olgunluğun anlamlı birer yordayıcısı olmadığı bulunmuştur. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine göre anne ve babalarının onların mesleki gelişimlerine yardımcı olmaya yönelik tutumlarının farklılaşmadığı bulunmuştur.

Akbulut (2010) tarafından yapılan araştırmada 12. sınıfta okumakta olan kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunlukları ile umutsuzlukları arasındaki ilişki incelenmiştir. 523 lise öğrencisiyle yapılan araştırmada, umutsuzluk ve mesleki olgunluk arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki olduğu, kız ve erkek öğrenciler arasındaki mesleki olgunluk ve umutsuzluk ilişkisine ayrı ayrı bakıldığında mesleki olgunluk ve umutsuzluk arasında hem kızlarda hem de erkeklerde olumsuz ve anlamlı ilişkinin olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar (2010)'ın Fen Lisesine devam etmekte olan 275 öğrenci üzerinde, üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları

sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada Mesleki Olgunluk Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu, kızların mesleki olgunluk düzeylerinin erkeklerin mesleki olgunluk düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Cinsiyetin mesleki olgunlukla ilişkisinin incelendiği araştırmaların bulguları (Akay, 1983; Uzer, 1987; Akbalık, 1991; Bayındır, 1999) kızların mesleki olgunluklarının erkeklerden daha yüksek olduğunu göstermektedir

Mesleki olgunluğun çeşitli değişkenlerle ilişkisinin araştırıldığı farklı araştırmalarda genellikle lise öğrencileriyle çalışılmıştır. Bu değişkenlerin; yüksek öğrenim tercihi, yetenek düzeyi, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, eğitim alanı, okul türü, sınıf düzeyi, ana-baba eğitim düzeyi, yerleşim türü, algılanan ana-baba tutumu, mesleki benlik algısı, mesleki rehberlik yardımı alma durumu, yaş, denetim odağı, aile parçalanmışlık durumu, akademik başarı algısı, ana-baba yaşı, benlik algısı, üniversite tercih alanı, kardeş sayısı, okulunu isteyerek seçip seçmeme, karar verme stratejileri, öz-yeterlik inancı, not ortalaması, algılanan sosyal destek olduğu görülmektedir. Belirtilen değişkenlerle mesleki olgunluk arasındaki ilişkiye ilişkin farklı bulgular elde edilmiştir.

1.5. Mesleki Olgunlukla İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Yurtdışında yapılan araştırmalar incelendiğinde mesleki olgunluğun farklı birçok değişkenle ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Bu araştırmaların bir bölümü aşağıda verilmiştir.

Fouad'ın ABD ve İsrail'deki bireylerin mesleki olgunluklarının karşılaştırdığı çalışmada 885 Amerikalı 537 İsraili 9. ve 12. sınıf lise öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırma sonucunda sınıflar arası fark İsraililerde çıkmış, Amerikalılarda çıkmamıştır. Ayrıca İsraili öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi ABD'li öğrencilere oranla daha düşük bulunmuştur (Fouad, aktaran Zeren 1999: 21). Nijeryalı öğrencilerle yapılan çalışmada mesleki

olgunluğun yaşla ve sınıfla artmakta olduğu bulunmuştur (Achebe, aktaran Zeren, 1999: 26). Üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada mesleki olgunluğu en çok etkileyen değişkenler olarak mesleki uyum ve akademik başarı görülmüştür. Yaş ve cinsiyet açısından anlamlı fark bulunmamış, sınıf seviyesi ile denetim odağının ilişkili olduğu; sınıf seviyesinin artmasıyla mesleki olgunluğun arttığı, içten denetimlilerin daha yüksek mesleki olgunluğa sahip oldukları bulunmuştur (Luzzo, aktaran Zeren 1999: 30).

Levinson ve diğerleri (1998)'nin kariyer olgunluğunun değerlendirilmesinde altı temel yaklaşımı inceledikleri çalışmada kariyer olgunluğunun yapısı ve bu yapı ile ilgili faktörler tartışılmıştır. Bu konudaki ölçme araçları şunlardır:

- 1- Kariyer Olgunluğu Ölçeği (Crites, 1978)
- 2- Kariyer Gelişim Ölçeği (Super, Thompson, Lindeman, Jordan, Myers, 1988)
- 3- Yetişkin Kariyer İlişkileri Ölçeği (Super, Thompson, Lindeman, 1988)
- 4- Kariyer Kararı Verme Değerlendirmesi (Haren, 1979; Buck, Daniels, 1985)
- 5- Kariyer İnançları Ölçeği (Krumboltz, 1994)
- 6- Kariyer Karar Ölçeği (Osipow, Karney, Winer, Yanico, Koschier, 1976)

Powell ve Luzzo (1998)'nin liselilerin kariyer olgunluğu ile ilgili faktörleri araştırdıkları çalışmada, etnik farklılıklara sahip olan kentli okul sistemindeki liselilerin kariyer olgunluğunu ve karar verme yüklenme tarzı incelenmiştir. Araştırma sonucunda iyimser yüklenme tarzı ile kariyer olgunluğu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Prideaux ve Creed (2001) tarafından yapılan tarama çalışmasında, birbirleriyle ilişkili üç mesleki gelişim yapısını; mesleki olgunluk, mesleki kararlarda öz yetkinlik ve mesleki kararsızlık ele alınmıştır. Çalışma için, konuyla ilgili psikoloji ve eğitim veritabanları kullanılarak, 1990 sonrasında yayınlanmış makalelerden yararlanılmıştır. Araştırmacılar tarafından, yapıların yararlarına ve geçerliliğine dair eleştirilere önem verilmiştir. Makalelerde, özellikle mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlık yapılarının yeniden değerlendirilmesi ve genişletilmesi konusunda ortak bir çağrı tespit edilmiştir. Her üç alanda da kullanılan araştırma yöntem biliminin güçlü ve zayıf yönleri incelenmiş

ve gelecekte yapılabilecek araştırmalar için daha bütünlüklü ve daha geliştirilmiş, kültür farklılıklarını gözeten araştırmalar yapılması gibi önerilerde bulunulmuştur.

Busacca ve Taber (2002) tarafından yürütölen çalışmanın temel amacı, iç tutarlılık güvenilirliğine dair tahminler elde etmenin yanı sıra, Yeniden Değerlendirilmiş Mesleki Olgunluk Envanteri'nin (CMI-R) yapısının ve bir kriter olarak değerlendirilen geçerliliğinin, erkek ve kız lise öğrencilerinin oluşturduğu bir örnekleme içinde incelenmesidir. Varılan sonuçlar, CMI-R'm güvenilirliğinin makul bir seviyede olduğunu göstermektedir. CMI-R'de yüksek puan alan katılımcılar, alacakları mesleki kararlarda akılcı ve uygun davranışlar sergileyecek düzeyde görünmektedirler. Cinsiyet ve not farklılıkları, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha olgun mesleki cevaplar verdiklerini göstermektedir. Ayrıca araştırmacılar, ek araştırma ihtiyacı dile getirilmektedir.

Patton, Creed ve Muller (2002) tarafından yapılan araştırmada, okullarını bırakan bir grup 12. Yıl (sınıf) öğrencisinin 9 ay sonraki durumları takip edilmiştir (Avustralya'da zorunlu eğitim sonrası eğitimin ikinci yılı, 12. Yıl eğitimi olarak adlandırılır. Öğrenciler bu dönemde genelde, 17–18 yaş arasındadır). Öğrencilikleri sırasında yaş, cinsiyet, mesleki olgunluk, ruh sağlığı (iyi oluş) ve okul başarıları gibi özelliklerin, meslek durumlarını belirleyen unsurlar olup olmadığını araştırmış ve tanımlamaya çalışmıştır. Varılan sonuçlar mesleki olgunluğun, okul sonrasında, gençlerin başarılı bir şekilde iş yaşamına dahil olmasını sağlayan önemli bir etmen olduğunu göstermiştir.

Patton ve Creed (2002)'in Avustralya' da örnekleme olarak aldığı bir lisede öğrencilerin kariyer olgunluğu ile iş sorumluluğu arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada 9 ve 12. sınıflardaki 377 öğrenci ile çalışılmıştır. Avustralya için uyarlanmış Kariyer Gelişim Envanteri ve İş Sorumluluğu Ölçeğinin kullanıldığı araştırmada iş sorumluluğunun Mesleki Gelişim Ölçeğinin tüm alt ölçeklerde orta derecede ilişkili olduğu, cinsiyet farklarının iş sorumluluğu ve kariyer olgunluğu üzerinde anlamlı fark yarattığı sonuçları elde edilmiştir.

Savickas, Briddick ve Watkins (2002) tarafından Super'in kariyer olgunluk modelinin Gough'un üç boyutlu kişilik organizasyonu modeli ile ilişkisinin incelendiği

araştırmada 200 üniversite öğrencisi ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda kariyer gelişiminde planlı yeterliliğin, kişinin kendi potansiyelinin farkındalığı ve yüksek derecede sosyal düzenleme ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Patton, Watson ve Creed (2004) 656'sı Avustralya, 434'ü Güney Afrika'da öğrenim görmekte olan lise öğrencisi (8.-12.sınıf) ile yaptıkları araştırmada gelişimsel ve bağlamsal açılardan kariyer olgunluğunu incelemişlerdir. Araştırma sonucunda kariyer olgunluğunun gelişimsel açıklamalarını destekleyen bulgulara ulaşmışlardır. Ayrıca ülkeler arasında cinsiyet farkları ile öğrencilerin geçiş dönemleri arasında farklılıklar gözlemlenmiştir. Araştırmacılar öğrencilerin sağlıklı meslek seçimi yapmaları için okul eğitim programlarının gerekliliğini vurgulamışlardır.

Dhillon ve Kaur (2005) tarafından yapılan araştırmada, parasız resmi okullar ile devlet okullarında okuyan 500 öğrenciyle (250 erkek ve 250 kız öğrenci) mesleki olgunluk üzerine çalışılmıştır. Araştırmada, Mesleki Olgunluk Envanteri (CMI), Benlik Kavramı Ölçeği (SCS), Başarı Güdülenim Testi (ACMT) ve Lumpkin'in Denetim Odağı Ölçeği (LOC) kullanılarak öğrencilerde mesleki olgunluk ve benlik kavramı, başarı güdülenim ve denetim kaynağı arasındaki etkileşimler araştırılmıştır. Yapılan karşılaştırmada, parasız resmi okullarda okuyan öğrencilerin bariz bir şekilde daha yüksek seviyede mesleki olgunluk davranışına (CMA), mesleki olgunluk becerisine (CMC), benlik kavramı ile başarı güdülenimine sahip oldukları görülmüştür. Parasız resmi okullarda okuyan erkek öğrencilerde CMA ve CMC, iç LOC ve ACMT arasında, parasız resmi okullarda okuyan kız öğrencilerde ise CMA, ACMT ve SCS arasında önemli etkileşimler gözlemlenmiştir. Buna karşılık, devlet okullarında okuyan erkek öğrencilerde CMA, dış LOC, başarı güdülenim ve benlik kavramı arasında, devlet okullarında okuyan kız öğrencilerde ise CMC ve başarı güdülenim arasında önemli etkileşimler tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, kişilik özelliklerinin, mesleki olgunluğun gelişiminde önemli bir rolü olduğunu göstermektedir.

Pieterse (2005) tarafından farklı sınıflardaki, farklı okul çevresindeki (avantajlı-normal-dezavantajlı) ve farklı cinsiyetteki lise 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin zaman

perspektifleri ile kariyer olgunlukları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda avantajlı okullardaki öğrencilerin kariyer olgunluğunda en yüksek ortalamaya, dezavantajlı okullardaki öğrencilerin ise en düşük ortalamaya sahip oldukları sonucu elde edilmiştir.

Patton ve Creed (2007)'in araştırmasında, 8., 9., 10., 11. ve 12. sınıf Avustralyalı öğrencilerden 925'in üzerindeki öğrenciyle, mesleksel arzular, mesleksel beklentiler ve mesleki statü istekleri ön planda tutularak bir değerlendirme yapılmış; bu değişkenlerle, mesleki olgunluk, mesleki kararsızlık, mesleki karar vermede öz yetkinlik ve mesleki engeller arasında bağlantılar incelenmiştir. Gençler genel olarak, küçük ölçekli RIASEC (Gerçekçi, Araştırmacı, Sanatsal, Sosyal, Girişimci ya da Geleneksel) mesleki kategoriler içinde çalışmak istemişlerdir. Öğrencilerden üçte birinde mesleksel arzular ve beklenti farklılıkları gözlemlenmiştir. Bu gözlem, kız öğrencilerde cinsiyet ve yaşa bağlı olarak değişiklikler göstermektedir. Erkek öğrencilerde ise yaşa ya da cinsiyete bağlı olarak bir değişiklik gözlemlenmemiştir. Mesleksel arzu ve beklenti farklılıkları sergileyen öğrencilerde daha fazla mesleki kararsızlık, mesleki karar verme aşamasında kendine güvensizlik ve daha düşük mesleki olgunluk düzeyi tespit edilmiştir. Öğrencilerin genel olarak, mesleksel statü beklentilerinden ziyade mesleksel statü arzularına sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca erkek öğrenciler, kız öğrencilerle kıyaslandıklarında, daha yüksek oranda profesyonel meslekleri tercih etmişlerdir. Statü beklentilerinde yaş farklılıkları bulunmuşsa da, statü arzularında böyle bir durumla karşılaşılmamıştır.

Miles (2008) tarafından Güney Afrika gençliğinin etkili kariyer kararları vermede yaşadıkları sıkıntıları incelenmiştir. Araştırmacı, örneklem aldığı bir lisede 11. sınıf öğrencileri ile yaptığı deneysel çalışmada kariyer gelişim programının kariyer olgunluğu ve akademik motivasyona etkisini araştırmıştır. Çalışma kariyer gelişim programının önemini ortaya çıkarmıştır.

Yurtdışında yapılan araştırmalar incelendiğinde mesleki olgunluğun, zeka, kültürel farklılık, cinsiyet, okul çevresi, sınıf düzeyi, zaman perspektifi, etnik farklılık, karar vermede yükleme stili, iş sorumluluğu, akademik motivasyon, okul sonrası iş yaşamı,

benlik algısı, denetim odağı, mesleksel arzu gibi farklı değişkenlerle ilişkisinin incelendiği görülmektedir.

I.6. Karar Verme Stratejileri İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Yurtiçinde karar verme stratejileri ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Araştırmaların bir bölümü yetişkin grupla ve çeşitli mesleklerin (subaylık, hakemlik, hemşirelik, antrenörlük) elemanlarıyla yapılmıştır (Kuzgun ve Bacanlı, 2005a; Acıbozlar, 2006; Uzunoğlu, 2008; Tekin ve Taşgın, 2009; Kaya ve diğ., 2011). Çeşitli birimlerdeki yöneticiler ile yapılan araştırmalarda da karar verme stratejilerinin farklı değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir (Arın, 2006; Izgar ve Yılmaz, 2007; Dikerel, 2008; Karakoç, 2009; Oğuz, 2009). Öğrencilerle yapılan araştırmalarda ise çoğunlukla üniversite öğrencileriyle olmak üzere lise öğrencileri ve ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca karar verme, meslek kararı verme ve karar verme stillerini ölçmeye yönelik çeşitli ölçek geliştirme çalışmaları bulunmaktadır (Kuzgun, 1992; Bacanlı, 2000; Çolakkadioğlu, 2003; Çakır, 2004). Bazı deneysel çalışmalarda ise karar verme stillerinin, bilgilendirme, grup etkileşimi, grup rehberliği gibi çalışmalarla değişim gösterip göstermediği incelenmiştir (Ersever, 1996; Şeyhun, 2000; Bozgeyikli, 2005; Çivitci, 2005). Yapılan araştırmaların bir bölümü aşağıda verilmiştir.

Ülkemizde karar stratejilerini ölçmek amacı ile ilgili ölçme aracı Kuzgun (1992) tarafından geliştirilmiştir. Kuzgun tarafından karar verilirken kullanılan stratejileri ölçmek amacı ile Karar Stratejileri Ölçeği geliştirme çalışmaları yapılmıştır. İlk aşamada 73 maddeden oluşan ölçek “içtepisel”, “mantıklı” ve “bağımlı” karar stratejileri ile “kararsızlık” ve “belirsizliğe dayanıksızlık” özelliklerini ölçen 5 alt ölçeği içermektedir. Ölçek bu hali ile 100 lise öğrencisine uygulanmış madde-toplam korelasyonları 0.25’in üzerinde olanlar seçilerek 50 maddelik ölçek oluşturulmuştur. Yeni hali 574 lise öğrencisine uygulanarak faktör analizi yapılmış belirsizliğe dayanıksızlık alt ölçeği çıkartılmış ve ölçek her biri 10 maddelik 4 ölçek halinde düzenlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları İçtepisel K.S. : 0.75 Mantıklı K.S. : 0.72, Bağımlı K.S. : 0.25 Kararsızlık K.S. : 0.70 bulunmuştur. Kararlılık

katsayıları ise, sırası ile 0.81, 0.80, 0,52 ve 0.79 olarak bulunmuştur. Ölçme aracın geçerliği ise değişik grupların puanlarının karşılaştırılması ile saptanmıştır.

Sinangil (1992)'in yönetici adaylarında karar verme ve kaygı ilişkilerini, bu süreçte cinsiyet farklılıklarının etkili olup olmadıklarını incelediği araştırmasında işletme bölümü birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri (N=106) ile çalışılmıştır. Araştırmada Kuzgun tarafından geliştirilen Karar Ölçeği ile C.Spielberger'in geliştirdiği ve Türkçeye uyarlaması Öner ve LeCompte tarafından yapılan Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda karar verme stratejileri ile durumluk-sürekli kaygı arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Ayrıca cinsiyetle karar verme stratejileri ve kaygı arasında da anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Karar verme stratejileri açısından; birinci sınıf öğrencilerinde içtepisel boyutun, dördüncü sınıf öğrencilerinde mantıklı boyutun ağırlık kazandığı; kararsızlık değişkeni açısından birinci sınıf öğrencilerinin son sınıf öğrencilerine göre daha çok kararsızlık tarzı kullandıkları; bağımlılık açısından iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca kız ve erkek öğrencilerin kullandıkları karar stratejileri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Eldeleklioğlu (1996)'nın ana-baba tutumları ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada 500 üniversite öğrencisi ile çalışılmıştır. Araştırmada bu araştırma çerçevesinde yeniden geliştirilen "Ana-Baba Tutumları Ölçeği" ile Kuzgun tarafından geliştirilen "Karar Stratejileri Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışma sonucunda; demokratik ana-baba tutumu ile mantıklı ve bağımlı karar verme arasında olumlu ilişki, kararsız olma arasında olumsuz ilişki; koruyucu –istekçi ve otoriter ana-baba tutumları ile kararsız olma arasında olumlu, otoriter ana-baba tutumu ile mantıklı karar verme arasında olumsuz ilişki olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Ersever (1996)'in araştırmasında etkileşim grubu deneyiminin Karar Verme Becerileri Kazandırma Programı uygulamasına katılmanın, üniversite öğrencilerinin karar vermesitilleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırma grubu 45 öğrenciden oluşturulmuştur ve Kuzgun tarafından geliştirilen Karar Verme Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma

sonucunda etkileşim grubu yaşantısına ve Karar Verme Becerileri Kazandırma Programı uygulamasına katılmanın, üniversite 1. sınıfta eğitim gören öğrencilerin, içtepsel karar verme davranışlarında bir azalmaya ve mantıklı karar verme davranışlarında bir artışa yol açtığı bulgularına ulaşılmıştır.

Tiryaki (1997) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri sınıf, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, kendine saygı düzeyi değişkenleri açısından, 604 öğrenci üzerinde incelenmiştir. Kuzgun tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği ve Bogenç tarafından geliştirilen Kendine Saygı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; sınıflar arasında içtepsel ve mantıklı stratejilerin puan ortalamaları bakımından anlamlı bir fark bulunmazken, 1.sınıf öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamasının 4.sınıf öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Kızların içtepsel puan ortalamalarının erkeklerden yüksek fakat kararsızlık ve mantıklı stratejilerin puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermediği; anne-babaların eğitim düzeyine göre karar verme stratejileri puan ortalamalarının anlamlı bir fark göstermediği; kendine saygı düzeyi düşük olan öğrencilerin içtepsel ve kararsızlık puan ortalamalarının kendine saygısı yüksek olanlara göre yüksek olduğu, kendine saygı düzeyi yüksek olan öğrencilerin düşük olanlara göre mantıklı strateji puan ortalamasının anlamlı düzeyde yüksek olduğu araştırma sonucunda elde edilen diğer bulgulardır.

Güçray (1998)'in yaptığı çalışmada bazı sosyo-demografik değişkenlerle, aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme stilleri ile olan ilişkisi toplam 800 lise öğrencisi üzerinde araştırılmıştır. Araştırmada Karar Verme Davranış Ölçeği, Aile ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Bireylerarası Davranış Ölçeği kullanılmıştır. Karar verme stilleri ile sosyo-demografik değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğunu bulunmuştur. Ayrıca uyumsal karar verme stili olan 'seçicilik stilini' sosyal destek ve atılganlığın anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur.

Bacanlı (2000) tarafından kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerini ölçmek için Kararsızlık Ölçeği geliştirilmiştir. Karar kuramcılarının ve kararsızlık konusunu

araştıran bazı araştırmacıların görüşlerine dayanarak geliştirilen ve 29 madde, iki alt ölçekten oluşan Likert tipi ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları 861 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için faktör analizi yapılmış, geçerliği için Kararsızlık Ölçeği ile Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeğinden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Güvenirlik çalışmaları; madde-toplam korelasyonları, iç tutarlık katsayıları ve ölçeğin puan değişmezliği hesaplanarak yapılmıştır. Bu çalışmalara ilişkin bulgular kararsızlık ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermiştir.

Şeyhun (2000)'un karar verme becerisi eğitim programının ilköğretim son sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine etkisini incelediği deneysel araştırmasında içtepisel karar verme puanı yüksek, mantıklı karar verme puanı düşük 80 öğrenci ile çalışılmış, Kuzgun'un Karar Verme Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda karar verme becerisi eğitim programına katılan öğrencilerin içtepisel karar verme davranışlarının azaldığı, mantıklı karar verme becerilerinde artış olduğu görülmüştür. Kontrol gruplarındaki öğrencilerin içtepisel ve mantıklı karar verme becerilerinde anlamlı bir değişiklik olmamıştır. Sonuç olarak karar verme becerisi eğitim programının öğrencilerin karar verme becerilerini arttırmada etkili olduğu bulunmuştur.

Taşdelen (2001) tarafından öğretmen adaylarının karar verme stillerini çeşitli psiko-sosyal değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmacı tarafından rasyonel karar verme stili; kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Bağımlı karar verme stili; sosyo-ekonomik düzey algısı, aile davranışlarının algılanması, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyi algısı ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Kaçınma karar verme stili; kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi, problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Kendiliğinden-anlık karar verme stili; aile davranışlarının algılanması, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur.

Ayrıca sezgisel karar verme stili ise değişkenlerin hiçbiri ile ilişkili bulunmamıştır.

Deniz (2002) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ve karar verme stratejilerinin baskın ben durumları (Transaksiyonel Analiz), cinsiyet, sınıf ve üniversiteye giriş puan türü değişkenleriyle ilişkisi incelenmiştir. 1. ve 4. sınıfa devam etmekte olan toplam 486 öğrenci ile yürütülen araştırmanın bulgularına göre, karar verme stratejilerinden kararsız karar verme ve iç-tepisel karar verme stratejileri baskın ben durumlarına göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Kızların mantıklı karar verme puanları erkeklerden; 1. sınıfların kararsızlık puan ortalamaları 4. sınıf öğrencilerden; sözel puan türüyle üniversiteye yerleşenlerin mantıklı karar verme puan ortalamaları sayısal puan türüyle yerleşenlerden anlamlı şekilde yüksektir.

Köse (2002) tarafından üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve psikolojik ihtiyaçlarının; sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet değişkeni açısından incelendiği araştırmada Ankara’da değişik üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü birinci sınıfına devam etmekte olan 115 öğrenci üzerinde çalışılmıştır. Kuzgun tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Envanteri ve Edwards Kişisel Tercih Envanteri’nin kullanıldığı araştırmada öğrencilerin, cinsiyet gruplarına göre benimsedikleri karar verme stratejileri açısından anlamlı farklılıklar göstermedikleri; sosyo-ekonomik düzeye göre mantıklı karar verme stratejisi açısından anlamlı farklılık göstermedikleri, sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayanların sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayanlara göre içtepisel karar verme stratejisini ve kararsızlık stratejisini benimsedikleri bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca kızların şefkat gösterme ihtiyacının erkeklerden daha yüksek olduğu, erkeklerin ise başatlık ihtiyacının kızlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Çolakkadıoğlu (2003)’nun yaptığı araştırmada; 1332 kız, 1457 erkek olmak üzere 13-15 yaş aralığında toplam 2789 öğrenciden toplanan verilerle karar vermede öz-saygı ve karar verme stillerini belirlemek amacıyla Mann, Harmoni ve Beswick tarafından geliştirilmiş olan Ergenlerde Karar Verme Ölçeğinin kültürümüze uyarlaması yapılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler, Ergenlerde Karar Verme Ölçeği’nin ergenlerde karar vermede

öz-saygı ve karar verme stillerini ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermiştir.

Köksal (2003)'ın araştırmasında ergenlerde duygusal zekâ ile karar verme stratejilerinin ilişkisi 384 lise öğrencisiyle çalışılarak incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre duygusal zekâ ile mantıklı karar verme arasında anlamlı bir ilişki olduğu, bağımlı karar verme ile duygusal zekâ arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çakır (2004)'ın yaptığı çalışmada mesleki kararsızlık içinde bulunan lise I. Sınıf öğrencilerini tespit etmek amacıyla bir envanter geliştirilmiştir. Mesleki Karar Envanteri (MKE), çok boyutlu bir yaklaşım izlenerek, mesleki kararsızlık içinde bulunan bireylerde, karar verme aşaması öncesinde en çok görülen 5 özellik dikkate alınarak geliştirilmiştir. Envanter 30 maddeden oluşmaktadır. Mesleki Karar Envanterinde bulunan 5 faktör şu şekilde oluşmaktadır; 1. İçsel çatışmalar, 2. Kendini yeterince tanımama, 3. Meslek ve alan bilgisi eksikliği, 4. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar, 5. Dışsal çatışmalar. Mesleki Karar Envanteri üzerinde yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda, geliştirilen envanterin lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerini tespit etmede yeterli bir envanter olduğu sonucu bulunmuştur.

Alver (2005) tarafından Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümünde öğrenim görmekte olan 171 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada öğrencilerin empatik becerileri ve karar verme stratejileri incelenmiştir. Araştırmada Dökmen tarafından geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği-B Formu ile Kuzgun tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; cinsiyete göre empatik beceri puan ortalamaları arasında kızların lehine, bağımsız ve içtepesel karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında erkeklerin lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu; cinsiyete göre mantıklı karar verme ve kararsızlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur. Yaş gruplarına göre mantıklı karar verme ve kararsızlık puan ortalamaları arasında 17-21 yaş grubunun lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu; yaş gruplarına göre empatik beceri, bağımlı ve içtepesel karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma

olmadığı ayrıca sınıf düzeylerine göre empatik beceri, mantıklı ve içtepisel karar verme puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu; yaş gruplarına göre bağımlı karar verme ve kararsızlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Çivitci (2005) tarafından yapılan araştırmada akılcı duygusal eğitim programının İlköğretim öğrencilerinin mantıkdışı inanç, sürekli kaygı ve mantıklı karar verme düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma deney, plasebo ve kontrol gruplarında yer alan 17'şer öğrenci olmak üzere 51 yedinci sınıf öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Çivitci tarafından geliştirilen Ergenler İçin Mantıkdışı İnançlar Ölçeği; sürekli kaygı düzeyleri Spielberger tarafından 9- 12 yaş grubuna yönelik geliştirilen ve Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Özusta tarafından yapılan Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri'nin "Sürekli Kaygı" alt ölçeği ile Kuzgun tarafından lise öğrencileri için geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği'nin ilköğretim öğrencileri üzerindeki geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Şeyhun tarafından yapılan "Mantıklı Karar Verme " alt ölçeği ile ölçülmüştür. Araştırma sonucunda akılcı duygusal eğitim programının, öğrencilerin mantıkdışı inanç düzeylerini azaltmada etkili olduğu, bu etkinin 3 aylık izleme dönemi sonunda da devam ettiği, ancak öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerini azaltmada ve mantıklı karar verme düzeylerini arttırmada etkili olmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Kuzgun ve Bacanlı (2005a)'nın lise son sınıf öğrencileri ve yetişkinler ile yapmış olduğu çalışmada, lise son sınıf öğrencilerinin en çok mantıklı karar verme stratejilerini kullandıkları, daha sonra sırası ile bağımlı, içtepisel karar verme stratejisini kullandıklarını ve en az kararsız kaldıkları tespit edilmiştir.

Yiğit (2005) tarafından lise öğrencilerinin karar verme davranışını yordayan değişkenleri incelediği araştırmada cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin algılanan gelir düzeyi, algılanan ana-baba tutumu, algılanan akademik başarı ve özsaygı düzeyinin karar verme davranışını ne derecede yordadığı incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre özsaygı karar verme stratejilerinin en önemli yordayıcısıdır. Ayrıca,

özsaygı, akademik olarak düşük ve orta düzeyde başarılı olma, annenin lise mezunu olması ile cinsiyet değişkenleri mantıklı karar verme stratejisinin; özsaygı ve annenin lise mezunu olması değişkenleri iç-tepisel karar verme stratejisinin; özsaygı, cinsiyet ve orta düzeyde gelir algılama değişkenleri ise kararsızlık stratejisinin önemli bir yordayıcısıdır.

Bozgeyikli (2005)'nin mesleki grup rehberliğinin İlköğretim Okulu 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerine etkisini incelediği araştırmasında deney grubu 13 kız ve 12 erkek 25 öğrenci, kontrol grubu da 13 kız ve 12 erkek 25 öğrenci olmak üzere 50 öğrenci ile çalışılmıştır. Bulgular, araştırmada denenen mesleki grup rehberliği yönteminin İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerini arttırmada etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Balkıs (2006) tarafından öğretmen adaylarının davranışlarındaki erteleme eğiliminin, düşünme ve karar verme tarzları ile ilişkisi incelenmiştir. 984 üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmanın bulgularına göre, öğretmen adaylarının davranışlarındaki erteleme eğilimi ile düşünme ve karar verme stilleri arasında farklı düzeylerde ilişkiler bulunmaktadır. Erteleme eğilimi ile rasyonel karar verme ve düşünme stili arasında anlamlı düzeyde negatif ilişki, bağımlı, kaçınan ve anlık karar verme stilleri arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Develioğlu (2006)'nun üniversite 1. ve 4. sınıfa devam etmekte olan 520 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri; sınıf düzeyleri, cinsiyetleri, ailenin aylık geliri, annenin ve babanın eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmada Kuzgun'un Karar Stratejileri Ölçeği, Heppner ve Petersen tarafından geliştirilen Problem Çözme Envanteri ile araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf düzeyine göre hem 1.sınıf hem 4. sınıf öğrencilerde problem çözme becerisi düşük olan grubun yüksek olan gruba kıyasla daha çok içtepisel karar verme stratejisini kullandığı, mantıklı karar verme ve kararsızlık stratejilerini kullanmalarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Problem çözme becerisi yüksek ve düşük olan 4.

sınıf öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları 1. sınıf öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Cinsiyete göre hem kız hem erkeklerde problem çözme becerisi düşük olan grubun yüksek olan gruba kıyasla daha çok içtepsel karar verme stratejisini kullandığı, mantıklı karar verme ve kararsızlık stratejisini kullanmalarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonuçları elde edilmiştir. Problem çözme becerisi yüksek ve düşük olan erkek öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamalarının kızların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca ailenin aylık geliri, ana-babanın eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisine ilişkin anlamlı fark bulunmamıştır. Problem çözme beceri düzeyi açısından; problem çözme becerisi yüksek olan grupların mantıklı karar verme, düşük olan grupların içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejilerini kullandıkları bulgularına ulaşılmıştır.

Çoban ve Hamamcı (2006) tarafından yapılan araştırmada farklı kontrol odağına sahip bireylerin kullandıkları karar verme stratejilerini incelenmiştir. Araştırmaya Gaziantep'te okuyan 344 lise son sınıf öğrencisi katılmıştır. Veri toplamak amacı ile Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği ve Kuzgun tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin genel olarak içsel kontrol odağına sahip olduğu ve çoğunlukla mantıklı karar verme stratejisini kullandıkları tespit edilmiş, karar verme stratejilerinin kontrol odağı ile korelasyonları incelendiğinde, mantıklı karar verme stratejisi ile kontrol odağı arasında olumsuz yönde ve düşük düzeyde bir ilişkinin olduğu, kontrol odağının içtepsel karar verme stratejisi ve kararsızlıkla olan korelasyonun ise olumlu yönde ve düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Araştırmada ayrıca içsel kontrol odağına sahip öğrencilerin, dışsal kontrol odağına sahip öğrencilerle karşılaştırıldığında anlamlı şekilde daha fazla mantıklı karar verme stratejisini kullandıkları, daha az içtepsel karar verdikleri ve daha az kararsızlık yaşadıkları belirlenmiştir.

Candangil ve Ceyhan (2006) tarafından yapılan araştırmada, lise öğrencilerinin denetim odağı düzeylerine göre karar vermede öz-saygı ve karar vermede stres düzeylerinin

önemli bir biçimde farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Ayrıca, içten ve dıştan denetimli lise öğrencilerinin cinsiyetlerine ve fiziki görünümünü algılama biçimine göre karar vermede öz-saygı ve karar vermede stres düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği de incelenmiştir. Araştırma, 1796 resmi lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında; içten denetimli lise öğrencilerinin karar vermede öz-saygı düzeyleri dıştan denetimli lise öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte, içten denetimli lise öğrencilerinin karar vermede stres düzeyleri dıştan denetimli lise öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur. Ayrıca, cinsiyet ve fiziki görünümünü algılama biçimleri açısından, karar vermede öz-saygı ve karar vermede stres düzeylerinin temel etkisinin önemli bir biçimde farklılık gösterdiği, ancak etkileşimlerinin önemli olmadığı bulunmuştur.

Sardoğan, Karahan ve Kaygusuz (2006)' un yaptıkları araştırmada, problem çözme becerisi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve fakülte değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin kullandıkları kararsızlık stratejileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada Bacanlı tarafından geliştirilen Kararsızlık Ölçeği ile Heppner ve Petersen tarafından geliştirilen ve Türkiye uyarlaması Taylan ve Şahin tarafından yapılan Problem Çözme Envanteri kullanılmıştır. Çeşitli fakültelerde öğrenim gören 992 öğrenci ile yapılan araştırmanın bulguları; problem çözme becerisinin, sınıf düzeyinin ve fakülte türünün aceleci ve araştırmacı kararsızlık stratejileri üzerinde anlamlı ortak etkisinin bulunduğunu, cinsiyetin ise aceleci ve araştırmacı kararsızlık stratejileri üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığını göstermektedir.

Torun (2007) tarafından Ankara'da çeşitli liselere devam etmekte olan 813 lise öğrencisi üzerinde akran baskısı düzeyi farklı olan lise öğrencilerinde; cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türüne göre karar stratejilerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan araştırmada Kuzgun tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği ile Kıran tarafından geliştirilen Akran Baskısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, akran baskısı düzeyine göre; akran baskısı arttıkça içtepsel ve kararsızlık stratejisi puanlarının arttığı, akran baskısı düzeyi farklı olan öğrencilerin mantıklı ve bağımlı karar stratejisi

puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur. Ayrıca akran baskısı ve cinsiyetin ortak etkisi açısından; içtepsel, mantıklı, bağımlı karar stratejileri puanları arasında anlamlı fark bulunmaması, kararsızlık stratejisi puanları arasında anlamlı fark bulunması araştırmada elde edilen diğer bulgulardır. Cinsiyete göre; kız öğrencilerin içtepsel, mantıklı ve kararsızlık stratejilerini erkek öğrencilere göre daha fazla kullandıkları, bağımlı karar verme stratejisini ise erkeklerin kızlara göre daha fazla kullandıkları bulunmuştur. Gerek sınıf düzeyi ve akran baskısının ortak etkisi bakımından gerekse sınıf düzeyine göre karar stratejileri puanları arasında; akran baskısı ve okul türünün ortak etkisi açısından dört strateji çeşidi arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Diğer taraftan okul türüne göre mantıklı ve bağımlı karar verme stratejileri açısından anlamlı farklılık bulunmazken; içtepsel ve kararsızlık stratejileri puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Anadolu Lisesi öğrencilerinin içtepsel karar stratejisini Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerine göre daha fazla kullandığı, Anadolu Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin ise kararsızlık stratejisini Kız Meslek Lisesi ve Genel Lisede okuyan öğrencilere göre daha fazla kullandığı bulunmuştur.

Üre (2007) tarafından üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin bazı değişkenlere göre farklılaşma durumunu incelenmiş ve benlik saygısının karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerini ne düzeyde açıkladığı incelenmiştir. Araştırma Selçuk Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim görmekte olan 1141 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin cinsiyetleriyle karar vermede özsaygıları ve karar verme stilleri arasında, sınıf değişkeni ile karar verme stilleri arasında farklılaşma bulunmazken, cinsiyet, sınıf, yaşamın çoğunun geçirildiği yer ve mezun olunan lise değişkeni ile stresle başa çıkma stilleri arasında farklılaşmanın olduğunu saptanmışlardır. Ayrıca benlik saygısının karar vermede özsaygı, karar verme stilleri ve stresle başa çıkma stillerini anlamlı düzeyde açıkladığı saptanmıştır.

Dikerel (2008) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin liderlik davranışları ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada Liderlik Davranışlarını Betimleme Ölçeği, Karar Stratejileri Ölçeği

ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmış ve 157 yönetici ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda yapıyı kurma ve genel liderlik davranışı ile mantıklı karar verme stratejisi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Dülger (2009)'in araştırmasında ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışı arasındaki ilişki 401 8. sınıf öğrencisinde incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre ergenlerin algıladıkları sosyal destek ile karar verme davranışlarının alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Aileden algılanan sosyal destekle, karar vermenin özsaygı ve ihtiyatlı seçicilik alt boyutları arasında pozitif, panik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki görülürken, arkadaşlardan algılanan sosyal destek alt boyutu ile karar vermenin ihtiyatlı seçicilik boyutu arasında pozitif; sorumluluktan kaçma boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Can (2009)'ın üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve karar verme stillerini incelediği araştırmasında farklı sınıf düzeylerinde öğrenim görmekte olan 750 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırma bulgularına göre karar vermede özsaygı, dikkatli, kaçınan ve erteleyici karar verme stili düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı ancak öğrencilerin panik karar verme stili düzeyleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğunu sonuçları elde edilmiştir. Ayrıca kız öğrencilerin panik karar verme düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Akılcı olmayan inançlar ile özsaygı karar verme stili arasında negatif yönde, dikkatli, kaçınan, erteleyici ve panik karar verme stili arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucu bulunmuştur.

Kaşık (2009) tarafından 345 üniversite öğrencisiyle yapılan araştırmasında, ergenlerin karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri, sosyal yetkinlik beklentisi düzeyi ve bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, ergenlerin yetkinlik beklentisi düzeyi ve dikkatli karar verme stili arasında pozitif yönde anlamlı ilişki, yetkinlik beklentisi düzeyi ve kaçınan karar verme stili arasında negatif yönde anlamlı ilişki, yetkinlik beklentisi düzeyi ve panik karar verme stili arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Ayrıca ergenlerin yetkinlik beklentisi düzeyleri

arttıkça dikkatli karar verme stilini kullanma düzeyleri artmakta, kaçınan ve panik karar verme stilini kullanma düzeyleri ise azalmaktadır.

Bazı araştırmalarda; (Deniz, 2002; Köse, 2002; Sinangil, 1992; Taşdelen, 2002) karar verme stillerinin, cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılıklar göstermediği bulunmuştur.

Yurtiçinde yapılan araştırmalarda karar verme stratejilerinin; ana-baba tutumları, özsaygı, stresle başa çıkma, benlik saygısı, sınıf düzeyi, okul türü, akran baskısı, devam edilen fakülte, kontrol odağı, problem çözme beceri düzeyi, cinsiyet, mantıkdışı inanç, sürekli kaygı, empatik beceri, psikolojik ihtiyaçlar, sosyo-ekonomik düzey, algılanan sosyal destek, atılganlık, ana-baba eğitim düzeyi, duygusal zekâ, erteleme eğilimi gibi sosyo-demografik değişkenler ve çeşitli kişilik özelliklerine ilişkin değişkenlerle ilişkisinin araştırıldığı görülmektedir. Belirtilen değişkenlerle karar verme stratejileri arasındaki ilişkiye ilişkin farklı bulgular elde edilmiştir.

I. 7. Karar Verme Stratejileri İle İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Yurtdışında yapılan araştırmalar incelendiğinde karar verme stratejilerinin farklı birçok değişkenle ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Bu araştırmaların bir bölümü aşağıda verilmiştir.

Dilley (1965) tarafından 174 lise öğrencisi ile yapılan araştırmada karar verme yeterliliği ve mesleksi olgunluk incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre karar verme yeterliliğinin yüksek zekâ, yüksek başarı ve sıklıkla yapılan boş zaman aktiviteleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Lunneborg (1978) tarafından yapılan araştırmada cinsiyet farklılıkları ve karar verme stilleri incelenmiştir. 116 üniversite öğrencisi ve 717 lise öğrencisi ile yapılan araştırmanın hipotezi kızların sezgisel stili erkeklerin ise planlı karar verme stiline daha yakın olduklarıdır. Mesleki kendini algılayış kristalizasyonu, mesleki kararlılık ve karar verme stilleri açısından cinsiyet farklılığı bulunamamıştır. Ayrıca planlayıcı stilin en çok mesleki kararlılıkla, meslek seçiminde seçme sürecinde ve “yöneticilik-güvenlik-prestij”

gibi güçlü mesleki değerlerle ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir.

Rubinton (1980)'un kariyer kararı verme ve karar verme stillerini incelediği deneysel araştırmasında 120 üniversite öğrencisi ile çalışılmıştır. Karar verme stiline mesleki seçim olgunluğuna katkı sağladığı, mantıklı olanların mantıklı müdahalede en yüksek sonucu sezgisellerin de sezgisel müdahalede en yüksek sonucu elde ettikleri görülmüştür.

Lokan, Boss ve Patsula (1982) tarafından yapılan çalışmada Kanada'da beş farklı liseye devam eden 700'ün üzerinde 2. sınıf kız ve erkek öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda iç kontrol odaklılar dış kontrol odaklılara göre mesleki gelişim ölçeğinden daha yüksek puanlar almışlardır.

Phillips, Paziienza ve Walsh (1984) yaptıkları çalışmada karar verme stilli ve meslek karar verme sürecini incelemişlerdir. Mesleki karar verme sürecindeki farklı karar yaklaşımlarının rolünü incelemek için; mantıklı, sezgisel, bağımlı karar verme stillerinin ölçümlerini 71 üniversite öğrencisinde yapmışlardır. Regresyon analizinde mantıklı-sistemik karar vermenin en etkili karar verme stili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Problem çözme yaklaşımları ve karar verme stilleri Phillips ve diğ. (1984) tarafından yapılan çalışmada 243 üniversite öğrencisi ile çalışılarak incelenmiştir. İki değişken arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan analiz sonucunda: a) Mantıklı karar verme stiline sahip bireylerin problem durumlarına kaçmak yerine yaklaşmak eğiliminde oldukları b) Bağımlı karar verme stratejisine sahip bireylerin problem durumuna yaklaştıkları ama bu yaklaşımın güven eksikliği ile gerçekleştiği c) Hem mantıksal hem sezgisel karar verme stratejisinde olanların daha az kişisel kontrole hem de daha fazla güvene sahip oldukları sonuçlarını elde etmişlerdir.

Osipow ve Reed (1985)'in üniversite öğrencilerinin karar verme stillerini ve kariyer kararsızlığını inceledikleri çalışmada 203 psikoloji öğrencisi ile çalışılmıştır. Spontane – dışsal karar verme tipi Kariyer Kararı Verme Ölçeği'nde en yüksek puanları alırken bunu spontane- içsel karar verme tipi izlemiştir. Üniversite öğrencilerinin kariyer kararsızlığını açıklamada karar verme tiplerinin incelenmesinin önemli olduğu sonucuna

ulaşmıştır.

Phillips ve diğ. (1985) karar verme stillerini ölçen Kariyer Kararı Verme Değerlendirme Ölçeği'nin faktör geçerliliğini araştırmak için yaptıkları çalışmada 819 üniversite öğrencisi ile çalışmışlardır. Ölçeğin üç ayrı karar verme stilini (rasyonel, sezgisel ve bağımlı) ayrı ayrı ölçebildiği, her iki cinsiyet için de faktör yapısının aynı olduğu sonuçlarını elde etmişlerdir.

Phillips ve Strohmeyer (1987)'in karar verme stilleri ve mesleki olgunluğu inceledikleri araştırmalarında üniversite öğrencileri ile çalışılmıştır. Karar verme stili, akademik başarı ve mesleki olgunluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgulara göre mantıklılık, tutumsal ve bilişsel olgunluk arasında ilişki bulunamamış sadece akademik başarı değişkeni ile bağımlı karar verme stilinin kombinasyonunun mesleki olgunluğun orta düzeyde belirleyicisi olduğu sonucu elde edilmiştir.

Blustein (1987) tarafından yapılan çalışmada karar verme stilleri ve mesleki olgunluk alternatif bir perspektifle incelenmiştir. 83 öğrenci ve 94 öğrenci olmak üzere bağımsız iki grup üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada mantıksal stilin mesleki olgunluğu yordayan tek anlamlı karar verme stili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mau (2000)'nin kariyer karar verme stili ve kariyer karar verme öz-yeterliğinde kültürün rolünü incelediği araştırmada 540 Amerikalı ve 1026 Tayvanlı üniversite öğrencisi ile çalışılmıştır. Kültürel farklar olmaksızın öğrencilerin mantıklı karar verme stilini kullandıkları ve bağımlı karar verme stilini kızların erkeklerden daha çok kullandığı ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre milliyet ve cinsiyet açısından bu iki faktör üzerinde çok belirgin farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Brew, Hesketh ve Taylor (2001) tarafından yapılan araştırmada adölesan öğrenciler arasında karar verme ve karar verme tarzlarındaki kültürel ve cinsiyet farklılıkları incelenmiştir. 69 beyaz ırk ve 70 Çinli'nin üç karar çelişkisine tepkilerini bireysele karşılık grup seçimleri bazında, seçim amaçları ve sebepleri doğrultusunda ve dört değişik karar verme tarzının (sakınma, aşırı ihtiyatlı, ihtiyatlı, kayıtsız) hangi durumlarda kullanıldığı

karşılaştırılmıştır. Beyaz ırka nispeten Çinli öğrencilerin karar verme seçimlerinde ve karar sebeplerinde daha birlikte eğilimler gösterdikleri, sakınmada, kayıtsızlıkta ve aşırı ihtiyat karar tarzlarında ve çok az farkla ihtiyat yaklaşımında daha yüksek sonuçlar elde ettikleri görülmüştür.

Yurtdışında yapılan araştırmalar incelendiğinde karar verme stratejileri ile cinsiyet, mesleki olgunluk, kontrol odağı, meslek karar verme süreci, kariyer kararsızlığı, problem çözme yaklaşımları, kültürel farklılıklar, öz-yeterlik gibi farklı değişkenlerinin ilişkisinin incelendiği görülmektedir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde ülkemizde mesleki olgunlukla karar verme stratejilerinin birlikte ele alındığı ve her iki değişkende okul ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşma olup olmadığının incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Meslek seçimi gibi bireyin hayatını büyük ölçüde şekillendirecek bir süreçte öğrencilere yardımcı olma görevini taşıyan öncelikli gruplardan birisi de Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanındaki uygulayıcılardır. Araştırmacı tarafından mesleki olgunluk ve verme stratejileri açısından hangi grupların daha çok ne tür hizmetlere ihtiyaç duyduğunun belirlenmesinin, hizmetlerin planlanmasında ve sunulmasında yarar sağlaması amacıyla lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ile karar verme stratejilerinin okul ve sınıf değişkenler açısından incelenmesine karar verilmiştir.

II. BÖLÜM YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ile verilerin toplanması ve verilerin analizi konularında bilgi verilmiştir.

II.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejilerinin okul ve sınıf değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının araştırıldığı durum saptamaya yönelik betimsel bir araştırmadır. İlişkisel tarama modellerinden karşılaştırmalı tarama modeli kullanılmıştır.

İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. İlişkisel çözümleme; korelasyon türü ilişki ile karşılaştırma yolu ile elde edilen ilişkiler şeklinde iki türlü yapılabilir. Karşılaştırma yolu ile ilişki belirlemede en az iki değişken vardır. Sınanmak istenen bağımsız değişkene göre gruplar oluşturulur ve bağımlı değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığına bakılır (Karasar, 1999).

II.2 Evren ve Örneklem

Araştırma evreni, 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Mersin il merkezinde bulunan Anadolu Liseleri, Genel Resmi Liseler ve Meslek Liselerinde öğrenim gören (Endüstri, Ticaret ve Kız Meslek Liseleri) 9, 10, 11. ve 12. sınıflarına devam etmekte olan öğrenciler oluşturmuştur. Bu öğrencilerin sayısı 38616'dır. Evrendeki öğrenci sayısını tespit edebilmek amacıyla, Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Birimi'nden alınan öğrenci sayılarını gösterir veriler Tablo.1'de verilmiştir. Bu araştırmada Özel okullar kapsam dışı alınmıştır. Meslek Lisesi okul türü kendi içinde birçok farklı dalı barındırmaktadır. Hepsine ulaşma güçlüğü nedeniyle grup içinde en çok öğrenciye sahip olan Endüstri, Ticaret ve Kız Meslek Liseleri Meslek Lisesi grubunu temsil edebilir düşüncesiyle evren belirlenirken bu şekliyle sınırlandırılmıştır.

Tablo1

**Mersin İl Merkezi'nde Bulunan Anadolu Liseleri, Genel Liseler ve Meslek Liselerine
Devam Eden Öğrenci Sayıları ve Frekansları**

Okul Türü	N	%
Anadolu Lisesi	6776	17.5
Genel Lise	20002	51.8
Meslek Lisesi	11838	30.6
Toplam	38616	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmanın evrenini oluşturan tüm lise öğrencilerinin 38616 olduğu görülmektedir. Bununun fazla öğrenci sayısı ile %51.8'ini Genel Lise grubu oluştururken, % 30.6'sını Meslek Lisesi grubu ve % 17.5'ini Anadolu Lisesi grubu oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme belirlenirken, her okul bir küme kabul edilerek 'Oranlı Küme Örneklem Yaklaşımı' kullanılmıştır. Karasar (1999)'a göre, evrendeki bütün kümelerin tek tek eşit seçilme şansına sahip oldukları durumda yapılan örnekleme küme örnekleme denir. Oranlı küme örnekleme yapmak için, evren, önce, araştırma bulguları açısından önemli farklılıklar getirebileceği düşünülen değişkenlere göre alt evrenlere ayrılır, bu benzeşik özelliklerden oluşan alt evrenlerden o alt evrenin bütün içindeki oranını yansıtacak şekilde bir örneklem seçilir. Bu şekilde gerçekleştirilen oranlı küme örnekleminin, daha temsili bir örneklem oluşturduğu kabul edilir. Bu doğrultuda örneklem oluşturulurken şu seçim aşamaları uygulanmıştır:

A) Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik biriminden alınan verilerden yararlanılarak, Mersin merkezde bulunan Anadolu Liseleri, Genel Resmi Liseler ve Meslek Liselerinden (Endüstri, Ticaret ve Kız Meslek Liseleri) üç temel alt evren oluşturulmuştur.

B) Bu araştırmada her bir alt evrenden, o alt evrenin bütün içindeki oranını yansıtacak şekilde okul seçilmiştir. Bu okullar seçilirken araştırmanın değişkenleri olan mesleki olgunluk ve karar verme stratejileri ile ilişkili olabileceği düşünülen sosyo-

ekonomik düzey ve akademik başarı gözetilmiştir. Lise öğrencilerinin seçiminde okul öğretmenlerinden bilgi alınarak üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye ve SBS (Seviye Belirleme Sınavı) Yerleştirme Puanlarına göre hareket edilmiştir. Anadolu Liseleri sınav puanına göre öğrenci alan okullardır. Örnekleme de Anadolu Liselerinden en yüksek SBS puanı, orta düzey SBS puanı ve okullar arasında en düşük SBS puanı ile öğrenci alan üç okul yer almıştır. Örnekleme alınan okullarla ilgili veriler Tablo 2’de verilmiştir.

C) Üçüncü aşamada Karasar (1999)’ın kümelerin çok sayıda alınması, örnekleme aşırı ölçüde büyütüyorsa, seçilen her küme içinden de küme ya da eleman örneklemesine gidilebilir, buna kademeli örnekleme denir görüşünden hareket edilerek seçilen okullardan sınıf değişkeni gözetilerek oranlı küme örnekleme yaklaşımı ile yeterli sayıda öğrenci alınarak örneklem oluşturulmuştur.

Bu durumda oluşturulan örnekleme toplam 993 öğrenci yer almaktadır. Örnekleme giren okullar ve öğrenci sayıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Örnekleme Yer Alan Okulların ve Örnekleme Giren Öğrencilerin Sayıları

Okul Adı	Toplam Öğrenci Sayısı	Örnekleme Giren Öğrenci Sayısı	SBS Yerleştirme Taban Puanları
İçel Anadolu Lisesi	866	52	457.631
19 Mayıs Anadolu Lisesi	852	51	394.112
Tevfik Sırrı Gür Anadolu Lisesi	1182	72	379.043
Dumlupınar Lisesi	2079	167	-
Pozcu Lisesi	3005	166	-
Cemile Hamdi Ongun Lisesi	1657	179	-
Ticaret Meslek Lisesi	2132	108	-
Kız Meslek Lisesi	1976	100	-
Atatürk Endüstri Meslek Lisesi	1928	98	-
Toplam	15677	993	

Tablo 2’nin incelenmesinde SBS Yerleştirme Puanı en yüksek olan İçel

Anadolu Lisesi'nden 52, SBS Yerleştirme Puanı orta düzeyde olan 19 Mayıs Anadolu Lisesi'nden 51 ve SBS Yerleştirme Puanı düşük düzeyde olan Tefvik Sırrı Gür Anadolu Lisesi'nden 72 öğrencinin örnekleme dahil edildiği görülmektedir. Genel Liseler grubundan ise Dumlupınar Lisesi'nden 167, Pozcu Lisesinden 166 ve Cemile Hamdi Ogun Lisesi'nden 179 öğrenci örnekleme yer almıştır. Meslek Lisesi grubundan örnekleme giren öğrenci sayıları ise şöyledir: Ticaret Meslek Lisesi'nden 108 öğrenci, Kız Meslek Lisesi'nden 100 öğrenci ve Atatürk Endüstri Meslek Lisesi'nden 98 öğrenci.

Örnekleme giren öğrencilerin okul türü, cinsiyet, sınıf ve yaş değişkenlerine göre dağılımları ve örneklem içindeki oranları Tablo3'de verilmiştir.

Tablo 3

Örnekleme Yer Alan Öğrencilerin, Cinsiyet , Sınıf ve Yaş Dağılımı İle Okul Türüne Göre Örneklem İçindeki Oranı

Okul Türü	Cinsiyet		Sınıf				Yaş					Örneklem Oranı	
	K	E	9	10	11	12	14	15	16	17	18+	n	%
Anadolu Lisesi	92	83	30	39	31	75	25	44	25	63	18	175	17.6
Genel Lise	287	225	179	114	129	90	130	119	123	104	36	512	51.6
Meslek Lisesi	168	138	68	82	71	85	40	78	73	71	44	306	30.8
Toplam	547	446	277	235	231	250	195	241	221	238	98	993	100
%	55.1	44.9	27.9	23.7	23.3	25.2	19.6	24.3	22.3	24	9.9	100	

Tablo 3'ün incelenmesinden anlaşılacağı gibi, örnekleme dahil edilen öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve yaş değişkenlerine dağılımı şöyledir:

Anadolu Lisesi öğrencilerinin 92'si kız, 83'ü erkektir; 30'u 9.sınıfa, 39'u 10. sınıfa, 31'i 11.sınıfa 75'i ise 12. sınıfa devam etmektedir. Bunların yaş dağılımına

bakıldığında; 14 yaşında 25 öğrenci, 15 yaşında 44 öğrenci, 16 yaşında 25 öğrenci, 17 yaşında 63 öğrenci ve 18 yaş ve üstünde 18 öğrencinin yer aldığı görülmektedir.

Genel Lise öğrencilerinin 287'si kız, 225'i erkektir; 179'u 9.sınıfa, 114'ü 10. sınıfa, 129'u 11.sınıfa 90'ı ise 12. sınıfa devam etmektedir. Bunların yaş dağılımına bakıldığında; 14 yaşında 130 öğrenci, 15 yaşında 119 öğrenci, 16 yaşında 123 öğrenci, 17 yaşında 104 öğrenci ve 18 yaş ve üstünde 36 öğrencinin yer aldığı görülmektedir.

Meslek Lisesi öğrencilerinin 168'i kız, 138'i erkektir; 68'i 9.sınıfa, 82'si 10. sınıfa, 71'i 11.sınıfa 85'i ise 12. sınıfa devam etmektedir. Bunların yaş dağılımına bakıldığında; 14 yaşında 40 öğrenci, 15 yaşında 78 öğrenci, 16 yaşında 73 öğrenci, 17 yaşında 71 öğrenci ve 18 yaş ve üstünde 44 öğrencinin yer aldığı görülmektedir.

Toplamda örnekleme oluşturan 993 öğrencinin 547'si (%55.1) kız ve 446'sı (% 44.9) erkektir. Bu öğrencilerin 175'i (%17.6) Anadolu lisesine, 512'si (% 51.6) Genel liseye ve 306'sı (%30.8) Meslek lisesine devam etmektedir. Bunlardan 277'si (% 27.9) 9.sınıf, 235'i (% 23.7) 10.sınıf, 231'i (% 23.3) 11. sınıf ve 250'si (% 25.2) 12. sınıf öğrencisidir. Örneklem genelinin yaş dağılımına göre; 195 (% 19.6) öğrenci 14 yaşında, 241 (% 24.3) öğrenci 15 yaşında, 221 (% 22.3) öğrenci 16 yaşında, 238 (% 24) öğrenci 17 yaşında iken 18 ve üzerinde 98 (% 9.9) öğrenci örnekleme yer almıştır.

II.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini belirlemek için Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ), kullandıkları karar verme stratejilerini belirlemek için Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ) ve kişisel bilgileri almak için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Mesleki Olgunluk Ölçeği

Mesleki Olgunluk Ölçeği lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır (Bacanlı ve Kuzgun, 2005b). Ölçeğin maddeleri Kuzgun tarafından geliştirilmiş, diğer psikometrik çalışmaları ise Bacanlı tarafından yapılmıştır (Zeren, 1999). Super ve Overstreet 'bir mesleki tercihi billurlaştırma' mesleki

görevinin yerine getirilebilmesi için, gencin kazanması gereken 11 mesleki tutum ve davranış belirlemiştir. Ölçek geliştirilirken bu mesleki tutum ve davranışlardan bu tür bir ölçekle ölçülebilecek olan sekizi ile ilgili maddeler geliştirilmiştir. Kuzgun'a göre bu tutum ve davranışlardan sekizi bu tür bir ölçekle ölçülebilecek nitelikte diğer üçünün ölçümü ise başka teknikleri gerektirmektedir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005). Bu sekiz mesleki ve tutum aşağıda verilmiştir:

1. Bir mesleki tercihi billurlaştırma gereğinin farkında olma
2. Meslek seçiminde göz önüne alınacak faktörlerin farkında olma
3. Meslek seçimini etkileyebilecek ihtimallerin farkında olma
4. Meslek seçiminde şimdi-gelecek ilişkisinin farkında olma
5. Tercih edilen meslekle ilgili bilgi edinme
6. Tercih edilen meslekle ilgili plan yapma
7. İlgi ve değerleri farklılaştırma
8. Meslek seçiminde kaynakları kullanma

Ölçek likert tipidir (Beşli derecelemedir: A-Bana hiç uygun değil, B-Bana pek uygun değil, C-Bana biraz uygun, D-Bana uygun, E-Bana çok uygun) ve 40 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler mesleki olgunluk açısından istendik ve istenmedik yönleri kapsamaktadır. İstendik yöndeki maddeler: 1, 2, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 35, ve 36. maddelerdir ve A=1, B=2, C=3, D=4, E=5 şeklinde puanlanırken, geriye kalan maddeler istenmedik yönde maddelerdir ve tersten puanlanmaktadır. Sonuçta her iki gruptan elde edilen ham puanlar toplanarak genel toplam ham puan elde edilmektedir. Bir bireyin aldığı ham puan, onun ölçülen özellikler yönünden durumunun ne olduğu hakkında açık bir anlam vermediğinden yola çıkılarak sonuçların değerlendirilmesinde araçtan alınan puanın kendisine benzer bir grubun puan dağılımı içindeki yerini belirlenmesi için karşılaştırma yapmaya olanak verecek bir norm grubu üzerinde çalışılarak normlar oluşturulmuştur. Ankara'nın çeşitli ilçelerindeki farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin devam ettiği okullarda 1248 kız, 1256 erkek olmak üzere toplam 2504 öğrencinin bulunduğu norm

grubu üzerinde norm çalışması yapılmıştır. Değerlendirme yapılırken 50. yüzdeliğe karşılık gelen '143' ve 75. yüzdeliğe karşılık gelen '155' puanları kritik değer olarak alınmıştır. 143 ham puana ulaşan bir öğrencinin kendisinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaştığı söylenebilir. Ancak kendisinden beklenen mesleki tutum ve davranışları gereği gibi yerine getirebildiğinden söz edebilmek için '155' puana ulaşması beklenmektedir. 143–155 puanları arasında bulunan öğrenciler mesleki olgunluğa sahip olsalar da geliştirme ihtiyacı içindeki öğrencilerdir. Ham puanı '155' puan ve üzeri puana ulaşanların mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğundan söz edilebilir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005).

MOÖ'nin güvenilirliği için tutarlılık ve kararlılık katsayıları hesaplanmıştır. Tutarlılık katsayısı için ölçülen Cronbach-Alpha katsayısı .89 bulunmuştur. Testin tekrarı yöntemiyle bulunan kararlılık düzeyi ise .82 bulunmuştur. Bulunan bu ölçümlerin ölçeğin ölçmeye çalıştığı bir takım bilişsel ve duyuşsal özellikleri (mesleki tutum ve davranışları) ölçmeye çalışan bir ölçek için yeterli olduğu söylenebilir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005b). Araştırmacı tarafından örneklem üzerinde yapılan ölçümlerde ise ölçeğin güvenirlik katsayısı olarak Cronbach-Alpha katsayısı .85 bulunmuştur.

MOÖ'nin geçerliği, A) Mesleki olgunluğun akademik yetenekle ilişkisi, B) Öğrenim görülen sınıf düzeyinin MOÖ'den alınan puanları etkileyip etkilemediğine, C) MOÖ'nin sosyal beğenirlik faktöründen etkilenme derecesine bakılarak belirlenmiştir. Bu çalışmaların sonuçları MOÖ'nin geçerliğinin kanıtı olarak kabul edilmiş ve bu şekliyle lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek için kullanılabilmesine karar verilmiştir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

Karar Stratejileri Ölçeği

Öğrencilerin karar verme biçimlerinin belirlenmesi, etkili karar verme becerilerinin öğretilmesi çalışmalarından önce çalışmaların planlanmasında ihtiyaç duyulan bir adımdır. Bu gereksinimi karşılamak amacıyla Kuzgun tarafından Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ) geliştirilmiştir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005a).

Ölçekte karar verme tiplerinin şu boyutları esas alınmıştır: Seçenekleri İncelerken

Sistemik ve Ayrıntılı İnceleme Yapma ya da Birdenbire Karar Verme, Karar Verirken Kendi İsteklerine ya da Başkalarının Önerilerine Öncelik Verme, Bir karar Verdikten Sonra Değiştirmeme ya da Kararı Sık Sık Değiştirme (Kuzgun ve Bacanlı, 2005a).

Bu ölçekle ölçülen karar stratejileri şunlardır: 1. İçtepisel Davranma: Seçenekler üzerinde yeterince düşünmeden, içten geldiği gibi davranma, 2. Mantıksal-Sistemik Davranma: Mantıklı karar verme; seçenekler hakkında bilgi toplama, her seçeneğin avantaj ve dezavantajlarını tartma, 3. Bağımlılık: Başkalarına sorarak karar verme, 4. Verdiği kararları sık sık değiştirme (Sinangil, 1992).

Karar Stratejileri Ölçeğinin faktör analizi çalışmaları sonucunda, içtepisel, mantıklı, bağımsız karar verme ve kararsızlık olmak üzere dört faktör belirlenmiştir. Likert tipi beş dereceli 40 maddeden oluşan ölçeğin alt ölçeklerinde 10'ar madde bulunmaktadır. Ölçeği yanıtlayandan, her maddeyi okuyup, kendisi hiç o durumu yaşamıyorsa A (Hiçbir zaman), bazen yaşıyorsa B (Ara sıra) , genelde yaşıyorsa C (Sıklıkla) , hemen hemen her zaman yaşıyorsa D (Her zaman) seçeneğini işaretlemesi istenmektedir. Cevapların puanlanması bu sıra ile 1 ile 4 arasında yapılmaktadır. Sadece 10, 19, 22, 25, 30 ve 31. maddeler tersten puanlanmaktadır. Böylelikle, yanıtlayıcının her alt ölçekten alabileceği en düşük puan 10 ve en yüksek puan 40'tır. Yanıtlayıcının alt ölçeklerde aldığı puanın artması o alt ölçeğe ilişkin karar verme stilini benimsediğine işaret etmektedir (Kuzgun, 1992).

Güvenirlilik: Karar Stratejileri Ölçeği, bir grup lise öğrencisine iki kez uygulanarak, aracın test-tekrar test güvenirliğine bakılmıştır. Bu incelemeye göre, ölçeğin test-tekrar test yöntemiyle belirlenen korelasyon katsayıları; İçtepisel Karar Verme Alt Ölçeği için .81, Mantıklı Karar Verme Alt Ölçeği için .80, Bağımlı Karar Verme Alt Ölçeği için .52 ve Kararsızlık Alt Ölçeği için .86 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin, hesaplanan Cronbach Alpha değerleri; İçtepisel Karar Verme Alt Ölçeği için .74, Mantıklı Karar Verme Alt Ölçeği için .72, Bağımlı Karar Verme Alt Ölçeği için .55 ve Kararsızlık Alt Ölçeği için .70 olarak hesaplanmıştır (Bacanlı ve Kuzgun, 2005a).

Araştırmacı tarafından örneklem üzerinde yapılan ölçümlerde ölçeğin tümünün

güvenirlilik katsayısı hesaplanmış ve Cronbach-Alpha katsayısı .66 bulunmuştur. Alt ölçeklere ilişkin Cronbach Alpha değerleri; İçtepesel Karar Verme Alt Ölçeği için .65, Mantıklı Karar Verme Alt Ölçeği için .68, Bağımlı Karar Verme Alt Ölçeği için .43 ve Kararsızlık Alt Ölçeği için .70 olarak hesaplanmıştır.

Geçerlik: Karar Stratejileri Ölçeği'nin geçerliğini sınamak için, araç, karar stratejileri bakımından aralarında fark olduğu öngörülen gruplara uygulanmış ve bu ölçeğin gruplar arasındaki ayırt ediciliğine bakılmıştır. Bu amaçla, araç, lise öğrencilerine uygulanarak karar stratejileri yönünden cinsiyetler arasındaki farka, yetişkinlere uygulanarak gençlerle yetişkinler arasındaki farka ve sık sık karar verme durumlarıyla karşılaşan doktorlara, hukukçulara, subaylara ve tiyatro sanatçılarına uygulanarak bu gruplar arasındaki farklara bakılmış ve aracın bu grupları beklenen yönde ayırt ettiği görülmüştür. KSÖ'nin güvenirlik ve geçerlik çalışmaları sonucunda, aracın, rehberlik alanında kullanılabilir niteliklere sahip olduğu görülmektedir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005a).

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada incelenen mesleki olgunluk ve karar verme stratejileri ile ilgili olduğu düşünülen kişisel değişkenler hakkında bilgi toplamak amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen sorulardan oluşturulmuştur. Kişisel Bilgi Formu, öğrencilerin okul, cinsiyet, sınıf düzeyi, okudukları alan ve aileye ilişkin verileri elde etmek amacı ile kullanılmıştır.

II.4 Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulamaları, belirlenen okullarda araştırmacı tarafından 2009–2010 Öğretim yılının güz döneminde gerçekleştirilmiştir. Uygulama için, Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli onay (Ek1) alındıktan sonra örneklem kapsamına alınan okullarda yaklaşık 3 ay içinde ölçme araçları uygulanmıştır. Uygulamalar, ders saati içinde okul yönetimlerinden izin alınarak, sınıflarda yapılmıştır. Uygulama yapılmadan önce öğrencilere araştırmanın amacı hakkında kısaca bilgi verilmiş ve araçları içten ve samimi doldurmaları istenmiştir. Uygulamalar ortalama olarak, yaklaşık 40 dakika kadar sürede tamamlanmıştır. Belirtilen süreye göre çok kısa sürede teslim edenlerin

ölçme araçlarına araştırmacı tarafından işaretleme yapılarak, verilerin girişi sırasında işleme alınmamıştır. Tamamlanan formlar incelendiğinde çeşitli okullardan elde edilen 76 form, yanlış veya eksik doldurulduğundan (boş bırakılan madde olması, belli sistematikte şıkların işaretlenmiş olması, tamamına yakının aynı şık işaretlenmesi vb.) iptal edilmiş ve analize dâhil edilmemiştir.

II.5 Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 11.5 Paket Programı ve Statistica® 7.0 paket programı kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu, Mesleki Olgunluk Ölçeği ve Karar Verme Stratejileri Ölçeği maddeleri kodlanarak her birey için bilgisayara girilmiştir. Parametrik istatistikler en az eşit aralıklı ölçme düzeyini gerektirmektedir. Araştırmada kullanılan ölçekler bu koşulu karşılamaktadır. Bunun yanı sıra; değişkeninin sürekli olup olmaması, değişkene ilişkin ölçümlerin evrende normal dağılım gösterip göstermemesi, varyansların eşit olup olmaması parametrik istatistiklerin kullanılabilmesinin ön koşullarıdır (Büyüköztürk, 2007). Veriler bu perspektifle incelenmiş, Shapiro Wilk Testi ile test edilen verilerin dağılımlarının normal dağılıma uygunluk gösterdiği ve analizler için uygunluk taşıdıkları görülmüştür (EK2). Analizde alt problemler için aşağıdaki istatistik teknikleri kullanılmıştır. Ayrıca ortalamalar arasındaki farklar test edilirken, tüm analizlerde hata olasılığı $p < .05$ ve $p < .01$ olarak alınmıştır.

Hem mesleki olgunluk düzeylerinin hem de karar verme stratejilerinin her birinin okul türü ve sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenirken tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi, ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı şekilde farklı olup olmadığının test edilmesinde uygulanmaktadır (Büyüköztürk, 2007). Varyans analizinde iki tane değişken vardır; bunlardan birisi kategorik özellik gösteren bağımsız değişkendir ve diğerisi de metrik özellik gösteren bağımlı değişkendir. Tek yönlü varyans analizi ile bu gruplara göre, bağımlı değişkendeki ortalama arasında fark olup olmadığı test edilmektedir (Öztürk, 2006). Fark çıkması durumunda farkın kaynağını tespit etmek için Tukey HSD Testi kullanılmıştır.

Hem mesleki olgunluk düzeylerinin hem de karar verme stratejilerinin her birinin okul türü ve sınıf düzeyinin ortak etkisine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenirken çift yönlü varyans analizi (Çift Yönlü ANOVA) yapılmıştır. Çift yönlü varyans analizi, gruplar arası iki faktörün bir bağımlı değişken üzerindeki etkisini ayrı ayrı test etmek yerine, faktörlerin temel etkilerini ve iki faktörün bağımlı değişken üzerindeki ortak etkisini eş zamanlı olarak test etmek amacıyla kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2007). Gruplar arası farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunduğu durumda grupların alt gruplarda ikişerli karşılaştırılmasında Dunn testi kullanılmıştır.

Mesleki Olgunluk puanlarının karar stratejilerinin her bir alt alanının ortalamalarıyla ilişkisine bakılırken Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.

III. BÖLÜM BULGULAR

Bu bölümde, araştırma bulguları her bir araştırma problemi için ayrı ayrı incelenmiştir. Alt problemler paralelinde her problem için sırasıyla betimsel bulgular, ilgili analiz sonucu, anlamlı fark çıkması durumunda farkın kaynağına ilişkin analiz sonucuna yer verilmiştir.

III.1. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri arasında ilişkiye yönelik bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4

Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyi ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Değişkenler	\bar{X}	Ss	MO	MSKV	İTKV	BKV	Ksızlık
MO	152.15	18.77	1				
MSKV	27.70	4.85	.38**	1			
İTKV	21.99	4.69	-.32**	-.17**	1		
BKV	22.04	3.73	-.28**	-.10**	-.06**	1	
Ksızlık	21.30	4.66	-.29**	.10**	.36**	.25**	1

MO= Mesleki Olgunluk, MSKV= Mantıklı- Sistematik Karar Verme, İTKV= İç-Tepisel Karar Verme, BKV= Bağımlı Karar Verme, Ksızlık= Kararsızlık

**p<.01

Tablo 4’de görüldüğü gibi, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile mantıklı karar verme puan ortalaması arasında pozitif yönde ($r = .38$, $p < .01$) bir ilişki bulunmaktadır. Buna karşın, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile iç-tepisel karar verme puan ortalaması arasında ($r = -.32$, $p < .01$); bağımlı karar verme puan ortalaması arasında ($r = -.28$, $p < .01$) ve kararsızlık arasında ($r = -.29$, $p < .01$) negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

III.2. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Karar Verme Stratejilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türüne (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

Tablo 5’de lise öğrencilerinin okul türlerine göre Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerine ilişkin betimsel bulgular yer almaktadır.

Tablo 5

Lise Öğrencilerinin Lise Türlerine Göre Meslek Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerine İlişkin Betimsel Bulgular

Değişkenler	Gruplar	N	\bar{X}	Ss	Toplam \bar{X}	Toplam Ss
MO	Anadolu Lisesi	175	152.55	19.66	152.15	18.77
	Genel lise	512	155.17	18.35		
	Meslek lisesi	306	146.85	17.82		
MSKV	Anadolu Lisesi	175	27.68	4.70	27.70	4.85
	Genel lise	512	27.96	4.89		
	Meslek lisesi	306	27.26	4.85		
İTKV	Anadolu Lisesi	175	21.78	4.74	21.99	4.69
	Genel lise	512	21.70	4.64		
	Meslek lisesi	306	22.59	4.71		
BKV	Anadolu Lisesi	175	21.66	3.69	22.04	3.73
	Genel lise	512	21.71	3.78		
	Meslek lisesi	306	22.81	3.55		
Ksızlık	Anadolu Lisesi	175	20.92	4.70	21.30	4.66
	Genel lise	512	20.82	4.75		
	Meslek lisesi	306	22.32	4.32		

MO= Mesleki Olgunluk. **MSKV**= Mantıklı-SistematiK Karar Verme. **İTKV**= İç-Tepisel Karar Verme. **BKV**= Bağımlı Karar Verme. **Ksızlık**= Kararsızlık

Tablo 5 incelendiğinde Anadolu Lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} =152.55), Meslek Lisesi öğrencilerinin puan ortalamasının (\bar{X} =146.85)

ve Genel Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 155.17$) olduğu görülmektedir. Örneklem genelinde mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 152.15$) olduğu görülmektedir. Örnekleme dahil edilen üç okul türünde ve genelde öğrencilerin kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine, 143 ham puan kritik noktasını geçtikleri için ulaştıkları söylenebilir. 143–155 puan aralığında yer alan Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi öğrencilerinin ve örneklem genelinin mesleki olgunluğa ulaşmış olsalar da geliştirme ihtiyacı içinde oldukları görülmektedir. Ortalama puanları ile 155 puan üzerine ulaşan Genel Lise öğrencilerinin ise mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 5 'e göre öğrencilerin mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamaları şöyledir: Anadolu Lisesi öğrencilerinin mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 27.68$, Genel Lise öğrencilerinin mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 27.96$ ve Meslek Lisesi öğrencilerinin mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 27.26$ olduğu görülmektedir. Örneklem genelinde ise mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 27.70$ olduğu görülmektedir. İç-tepisel karar verme puan ortalamaları açısından dağılım şöyledir: Anadolu Lisesi öğrencilerinin iç-tepisel karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 21.78$, Genel Lise öğrencilerinin iç-tepisel karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 21.70$ ve Meslek Lisesi öğrencilerinin iç-tepisel karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 22.59$ olduğu görülmektedir. Örneklem genelinde ise iç-tepisel karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 21.99$ olduğu görülmektedir. Bağımlı karar verme puan ortalamaları açısından dağılım şöyledir: Anadolu Lisesi öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 21.66$, Genel Lise öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 21.71$ ve Meslek Lisesi öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 22.81$ olduğu görülmektedir. Örneklem genelinde ise bağımlı karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 22.04$ olduğu görülmektedir. Dördüncü karar verme stratejisi olan kararsızlık karar verme stratejisinin okul türüne göre ortalamalarının ise Anadolu Lisesi öğrencilerinin kararsızlık karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 20.92$, Genel Lise öğrencilerinin kararsızlık karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 20.82$ ve Meslek Lisesi öğrencilerinin kararsızlık karar verme puan

ortalamasının $\bar{X} = 22.32$ olduğu görülmektedir.

Örnekleme genelinde ise kararsızlık karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 21.30$ olduğu görülmektedir. Lise öğrencilerinin en çok mantıklı-sistemik karar verme stratejisini benimsedikleri, daha sonra ise sırasıyla bağımlı, iç-tepisel ve kararsızlık karar verme stratejilerini benimsedikleri görülmektedir.

Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerinin okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Tek Yönlü ANOVA sonuçlarını gösteren bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerinin Okul Türüne Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları ve Anlamlı Fark

Değişkenler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark (Tukey)
MO	Grup. Arası	13291.555	2	6645.778	19.562	0.000**	AL>ML GL> ML
	Gruplar İçi	336333.1	990	339.730			
	Toplam	349624.6	992				
MSKV	Grup. Arası	94.160	2	47.080	2.004	.135
	Gruplar İçi	23261.606	990	23.497			
	Toplam	23355.766	992				
İTKV	Grup. Arası	160.409	2	80.204	3.652	.026*	ML>GL
	Gruplar İçi	21743.555	990	21.963			
	Toplam	21903.964	992				
BKV	Grup. Arası	263.733	2	131.867	9.639	0.000**	ML>G L ve AL
	Gruplar İçi	13543.227	990	13.680			
	Toplam	13806.961	992				
Ksızlık	Grup. Arası	457.020	2	228.510	10.725	0.000**	ML>AL ve GL
	Gruplar İçi	21093.524	990	21.307			
	Toplam	21550.544	992				

MO= Mesleki Olgunluk. MSKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme. İTKV= İç-Tepisel Karar Verme. BKV= Bağımlı Karar Verme. Ksızlık= Kararsızlık. AL= Anadolu Lisesi. GL= Genel Lise. ML= Meslek Lisesi

*p<.05

**p<.01

Tablo 6'ya göre, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır [$F_{(2-990)} = 19.56, p<.01$]. Farkın kaynağı incelendiğinde, Anadolu Lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X}

=152.55) Meslek Lisesi öğrencilerinin puan ortalamasından ($\bar{X}=146.85$) anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$). Diğer taraftan, Genel Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk puan ortalaması ($\bar{X}=155.17$) da Meslek Lisesi öğrencilerinin ($\bar{X}=146.79$) mesleki olgunluk puan ortalamasından anlamlı bir biçimde yüksektir ($p<.05$).

Tablo 6'ya göre, lise öğrencilerinin mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır [$F_{(2-990)}=2.004$, $p>.05$].

Tablo 6'ya göre, lise öğrencilerinin iç-tepisel karar verme puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır [$F_{(2-990)}=3.652$, $p<.05$]. Farkın kaynağı incelendiğinde, Meslek Lisesi öğrencilerinin iç-tepisel karar verme puan ortalamalarının ($\bar{X}=22.59$) Genel Lise öğrencilerinin puan ortalamasından ($\bar{X}=21.70$) anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Tablo 6'ya göre, lise öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır [$F_{(2-990)}=9.639$, $p<.01$]. Farkın kaynağı incelendiğinde, Meslek Lisesi öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamalarının ($\bar{X}=22.81$) Genel Lise öğrencilerinin puan ortalamasından ($\bar{X}=21.71$) ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamalarından ($\bar{X}=21.66$) anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Tablo 6'ya göre, lise öğrencilerinin kararsızlık puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır [$F_{(2-990)}=10.725$, $p<.01$]. Farkın kaynağı incelendiğinde, Meslek Lisesi öğrencilerinin kararsızlık puan ortalamalarının ($\bar{X}=22.32$) Genel Lise öğrencilerinin puan ortalamasından ($\bar{X}=20.82$) ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin kararsızlık karar verme puan ortalamalarından ($\bar{X}=20.92$) anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

III.3. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Karar Verme Stratejilerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerine ilişkin betimsel bulgular tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Lise Öğrencilerinin Sınıf Düzeylerine Göre Meslek Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerine İlişkin Betimsel Bulgular

Değişkenler	Gruplar	N	\bar{X}	Ss	Toplam \bar{X}	Toplam Ss
MO	9. sınıf	277	154.11	18.75	152.15	18.77
	10. sınıf	235	151.35	18.21		
	11. sınıf	231	149.93	19.43		
	12. sınıf	250	152.77	18.53		
MSKV	9. sınıf	277	28.09	5.01	27.70	4.85
	10. sınıf	235	27.57	4.51		
	11. sınıf	231	27.09	4.60		
	12. sınıf	250	27.94	5.15		
İTKV	9. sınıf	277	21.25	4.66	21.99	4.69
	10. sınıf	235	21.92	4.46		
	11. sınıf	231	22.32	4.51		
	12. sınıf	250	22.56	5.02		
BKV	9. sınıf	277	22.37	3.76	22.04	3.73
	10. sınıf	235	22.17	3.87		
	11. sınıf	231	21.74	3.57		
	12. sınıf	250	21.83	3.69		
Ksızlık	9. sınıf	277	21.17	4.79	21.30	4.66
	10. sınıf	235	21.27	4.36		
	11. sınıf	231	21.20	4.49		
	12. sınıf	250	21.57	4.94		

MO= Mesleki Olgunluk. **MSKV**= Mantıklı-Sistemik Karar Verme.

İTKV= İç-Tepisel Karar Verme. **BKV**= Bağımlı Karar Verme. **Ksızlık**= Kararsızlık

Tablo 7 incelendiğinde 9.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının $\bar{X} = 154.11$, 10. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının $\bar{X} = 151.35$, 11. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının $\bar{X} = 149.93$ ve 12. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının $\bar{X} = 152.77$ olduğu görülmektedir. Örneklem genelinin mesleki olgunluk puan ortalamasının $\bar{X} = 152.15$ olduğu görülmektedir. Grubun geneli değerlendirildiğinde öğrencilerin kendisinden beklenen mesleki olgunluğa ulaştığı ancak geliştirmesi gerektiği görülmektedir. Mesleki olgunluk puan ortalamaları açısından en yüksek ortalamaya 9.sınıfların sahip olduğu ardında sırasıyla 12.sınıflar,10.sınıflar ve 11. sınıfların geldiği görülmektedir.

Tablo 7'ye göre 9.sınıf öğrencilerinin mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 28.09$, 10. sınıf öğrencilerinin mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 27.57$, 11. sınıf öğrencilerinin mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 27.09$ ve 12. sınıf öğrencilerinin mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 27.94$ olduğu görülmektedir. Mantıklı-sistemik karar verme puan ortalaması açısından en yüksek ortalamaya 9.sınıfların sahip olduğu ardında sırasıyla 12.sınıflar, 10.sınıflar ve 11. sınıfların geldiği görülmektedir. Örneklem genelinin mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 27.70$ olduğu görülmektedir.

9.sınıf öğrencilerinin iç-tepisel karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 21.25$, 10. sınıf öğrencilerinin iç-tepisel karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 21.92$, 11. sınıf öğrencilerinin iç-tepisel karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 22.32$ ve 12. sınıf öğrencilerinin iç-tepisel karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 22.56$ olduğu görülmektedir. İç-tepisel karar verme puan ortalaması açısından en yüksek ortalamaya 12. sınıfların sahip olduğu ardından sırasıyla 11.sınıflar, 10. sınıflar ve 9. sınıfların geldiği görülmektedir. Örneklem genelinin iç-tepisel karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 21.99$ olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan bağımlı karar verme puan ortalamaları dağılımının; 9.sınıf öğrencilerinde $\bar{X} = 22.37$, 10. sınıf öğrencilerinde $\bar{X} = 22,17$, 11. sınıf öğrencilerinde $\bar{X} = 21.74$ ve 12. sınıf öğrencilerinde $\bar{X} = 21.83$ olduğu görülmektedir. Bağımlı karar verme puan ortalamaları açısından en yüksek ortalamaya 9.sınıfların sahip olduğu ardından sırasıyla 10.sınıflar, 12. sınıflar ve 11. sınıfların geldiği görülmektedir. Örneklem genelinin bağımlı karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 22.04$ olduğu görülmektedir.

Dördüncü strateji olan kararsızlık karar verme puan ortalamalarının dağılımının ise; 9.sınıf öğrencileri $\bar{X} = 21.17$, 10. sınıf öğrencileri $\bar{X} = 21,27$, 11. sınıf öğrencileri $\bar{X} = 21.20$ ve 12. sınıf öğrencileri $\bar{X} = 21.57$ şeklinde olduğu görülmektedir. Kararsızlık karar verme puan ortalamaları açısından en yüksek ortalamaya 12.sınıf öğrencilerinin sahip olduğu ardından sırasıyla 10. sınıflar, 11.sınıflar ve 9. sınıfların geldiği görülmektedir. Örneklem genelinin kararsızlık karar verme puan ortalamasının $\bar{X} = 21.99$ olduğu görülmektedir.

Üç grubun geneli değerlendirildiğinde lise öğrencileri tarafından sırasıyla en yüksek ortalamayla mantıklı-sistemik karar verme stratejisinin ardından bağımlı, iç-tepisel ve kararsızlık stratejisini benimsendiği görülmektedir. 9.sınıflarda ve 10. sınıflarda bu sıralama aynen geçerlidir. 11. ve 12. sınıflarda ise mantıklı-sistemik, iç-tepisel, bağımlı ve son olarak kararsızlık stratejisinin benimsendiği görülmektedir.

Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin Tek Yönlü ANOVA sonuçlarını içeren bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerinin Sınıf düzeylerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları ve Anlamlı Fark

Değişkenler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark (Tukey)
MO	Grup. Arası	2448.242	3	816.081	2.325	.073	-----
	Gruplar İçi	347176.4	989	351.038			
	Toplam	349624.6	992				
MSKV	Grup. Arası	147.578	3	49.193	2.096	.099	-----
	Gruplar İçi	23208.188	989	23.466			
	Toplam	23355.766	992				
İTKV	Grup. Arası	256.783	3	85.594	3.911	.009*	12.Sınıf >9.Sınıf
	Gruplar İçi	21647.181	989	21.888			
	Toplam	21903.964	992				
BKV	Grup. Arası	65.103	3	21.701	1.562	.197	-----
	Gruplar İçi	13741.858	989	13.895			
	Toplam	13806.961	992				
Ksızlık	Grup. Arası	25.798	3	8.599	.395	.757	-----
	Gruplar İçi	21524.746	989	21.764			
	Toplam	21550.544	992				
MO= Mesleki Olgunluk. MSKV= Mantıklı-Sistematik Karar Verme. İTKV= İç-Tepisel Karar Verme. BKV= Bağımlı Karar Verme. Ksızlık= Kararsızlık							

*p<.05

Tablo 8'e göre, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır [$F_{(3-989)} = 2.32$, $p > .05$].

Tablo 8'e göre, lise öğrencilerinin mantıklı-sistematik karar verme puan ortalamaları [$F_{(3-989)} = 2.09$, $p > .05$], bağımlı karar verme puan ortalamaları [$F_{(3-989)} = 1.56$, $p > .05$] ile kararsızlık puan ortalamaları [$F_{(3-989)} = .39$, $p > .05$] sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır.

Tablo 8'e göre, lise öğrencilerinin iç-tepisel karar verme puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır [$F_{(3-989)} = 3.91$, $p < .05$]. Farkın kaynağı

incelendiğinde, 12. sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin iç-tepisel karar verme puan ortalamasının ($\bar{X}=22.56$) 9. sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin puan ortalamasından ($\bar{X}=21.25$) anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir ($p<.05$).

III.4. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türünün (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) ve Sınıf Düzeyinin Ortak Etkisine Bağlı Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinin okul türü ve sınıf düzeylerine göre Mesleki Olgunluk puanlarına ilişkin betimsel bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerine Göre Meslek Olgunluk Puanlarına İlişkin Betimsel Bulgular

SINIF	Anadolu Lisesi			Genel Lise			Meslek Lisesi			Toplam		
	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
9	30	150.33	19.78	179	157.53	17.88	68	146.76	18.38	277	154.11	18.75
10	39	149.46	17.65	114	154.64	17.43	82	147.68	18.90	235	151.35	18.21
11	31	157.70	17.77	129	153.36	19.64	71	140.29	16.05	231	149.93	19.43
12	75	152.92	21.20	90	153.74	18.29	85	151.61	16.27	250	152.77	18.53
Toplam	175	152.55	19.66	512	155.17	18.35	306	146.85	17.82	993	152.15	18.77

Tablo 9 incelendiğinde 9.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 154.11$), 10. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 151.35$), 11. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 149.93$) ve 12. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 152.77$) olduğu görülmektedir.

Anadolu Lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 152.55$), genel lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 155.17$) ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 146.85$) olduğu görülmektedir.

Anadolu Lisesi 9.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X}

= 150.33), Anadolu Lisesi 10. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} = 149.46), Anadolu Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} = 157.70) ve Anadolu Lisesi 12. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} = 152.92) olduğu görülmektedir.

Genel Lise 9.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} = 157.53), Genel Lise 10.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} = 154.64), Genel Lise 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} = 153.36) ve Genel Lise 12.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} = 153.74) olduğu görülmektedir.

Meslek Lisesi 9.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} = 146.76), Meslek Lisesi 10. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} = 147.68), Meslek Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} = 140.29) ve Meslek Lisesi 12. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının (\bar{X} = 151.61) olduğu görülmektedir.

Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk puan ortalamalarının okul türü ve sınıf düzeylerinin ortak etkisine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin yapılan İki Yönlü ANOVA sonuçlarını içeren bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Puan Ortalamalarının Okul Türü ve Sınıf Düzeylerinin Ortak Etkisine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin İki Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sınıf	731.470	3	243.823	.72	.535

Okul Türü	12739.366	2	6369.683	19.03	.000
Sınıf X Okul Türü	5893.012	6	982.169	2.93	.008
Hata	328306.712	981	334.665		
Toplam	23337215.00	993			

düzeyindeki lise öğrencilerinin aldıkları mesleki olgunluk puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark elde edilememiştir [$F_{(3-981)} = .72, p > .05$].

Ayrıca sınıf düzeyine bakılmaksızın lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları arasında devam etmekte oldukları okul türüne göre anlamlı düzeyde fark elde edilmiştir [$F_{(2-981)} = 19.03, p < .01$]. Anadolu Lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 152.55$) Meslek Lisesi öğrencilerinin puan ortalamasından ($\bar{X} = 146.85$) diğer taraftan, Genel Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 155.17$) da Meslek Lisesi öğrencilerinin ($\bar{X} = 146.85$) mesleki olgunluk puan ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Mesleki olgunluk düzeyleri açısından okul türünün önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Tablo10 incelendiğinde okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur [$F_{(6-981)} = 2.93, p < .01$]. Farklı okul türlerinde (Anadolu, Genel, Meslek) okumakta olan lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin sınıf düzeyine göre başka bir deyişle 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin Anadolu Lisesi, Genel Lise veya Meslek Lisesine devam etme durumlarına göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Farkın kaynağı yapılan Dunn Testi ile incelendiğinde, genel lise 9.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 157.54$), meslek lisesi 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasından ($\bar{X} = 146.76$) anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Aynı şekilde, Genel Lise 9.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 157.54$); Meslek Lisesi 10.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalaması ($\bar{X} = 147.68$) ($p < 0.05$) ile Meslek Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin puan

ortalamasından ($\bar{X} = 140.30$) ($p < 0.001$) anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir.

Genel Lise 10.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 154.65$) Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından ($\bar{X} = 140.30$) ($p < 0.001$); Anadolu Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasının ($\bar{X} = 157.71$) Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından ($\bar{X} = 140.30$) ($p < 0.001$) ; Genel Lise 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ($\bar{X} = 153.36$) ise Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından ($\bar{X} = 140.30$) ($p < 0.001$) anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Ayrıca, Anadolu Lisesi 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasının ($\bar{X} = 152.92$) Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından ($\bar{X} = 140.30$) ($p < 0.05$); Genel Lise 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasının ($\bar{X} = 153.74$) Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından ($\bar{X} = 140.30$) ($p < 0.001$) ; Meslek Lisesi 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasının ($\bar{X} = 151.61$) Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından ($\bar{X} = 140.30$) ($p < 0.05$) anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

III.5. Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türünün (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) ve Sınıf Düzeyinin Ortak Etkisine Bağlı Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinin karar verme stratejilerinin öğrenim gördükleri okul türünün (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) ve sınıf düzeyinin ortak etkisine bağlı olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenirken ele alınan dört stratejiye (mantıklı-sistemik, iç-tepisel, bağımlı ve kararsızlık) ilişkin betimsel bulgular Tablo 11, Tablo 13, Tablo 15 ve Tablo 17’de gösterilmektedir.

Lise öğrencilerinin okul türü ve sınıf düzeylerine göre karar verme stratejilerinden Mantıklı-Sistemik Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarına ilişkin betimsel bulgular Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11
Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerine Göre Karar Verme
Stratejilerinden Mantıklı-SistematiK Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarına
İlişkin Betimsel Bulgular

SINIF	Anadolu Lisesi			Genel Lise			Meslek Lisesi			Toplam		
	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
9	30	28.63	4.22	179	28.01	5.10	68	28.08	5.16	277	28.09	5.01
10	39	27.51	4.59	114	28.21	4.50	82	26.69	4.38	235	27.57	4.51
11	31	28.16	4.20	129	27.45	4.61	71	25.97	4.58	231	27.09	4.60
12	75	27.18	5.13	90	28.30	5.31	85	28.24	4.99	250	27.94	5.15
Toplam	175	27.68	4.70	512	27.96	4.89	306	27.26	4.85	993	27.70	4.85

Tablo 11 incelendiğinde sınıf değişkenine göre 9. sınıf öğrencilerinin mantıklı-sistematiK karar verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 28.09$), 10. sınıf öğrencilerinin mantıklı-sistematiK karar verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 27.57$), 11. sınıf öğrencilerinin mantıklı-sistematiK karar verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 27.09$) ve 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasının mantıklı-sistematiK karar verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 27.94$) olduğu görülmektedir.

Anadolu Lisesi öğrencilerinin mantıklı-sistematiK karar verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 27.68$), Genel Lise öğrencilerinin mantıklı-sistematiK karar verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 27.96$) ve Meslek Lisesi öğrencilerinin mantıklı-sistematiK karar verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 27.26$) olduğu görülmektedir.

Okul ve sınıf değişkenleri birlikte bakıldığında ortalamalar şöyledir: Anadolu Lisesi 9. sınıf öğrencilerinin mantıklı-sistematiK karar verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 28.63$), 10. sınıf ($\bar{X} = 27.51$), 11. sınıf ($\bar{X} = 28.16$) ve 12. sınıfların ($\bar{X} = 27.18$) olduğu görülmektedir. Genel Lise 9. sınıf öğrencilerinin mantıklı-sistematiK karar verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 28.01$), 10. sınıf ($\bar{X} = 28.21$), 11. sınıf ($\bar{X} = 27.45$) ve 12. sınıfların ($\bar{X} = 28.30$) olduğu görülmektedir. Meslek Lisesi 9. sınıf öğrencilerinin mantıklı-sistematiK karar

verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 28.08$), 10. sınıf ($\bar{X} = 26.69$), 11. sınıf ($\bar{X} = 25.97$) ve 12. sınıfların ($\bar{X} = 28.24$) olduğu görülmektedir.

Lise öğrencilerinin okul türü ve sınıf düzeylerinin ortak etkisine göre Mantıklı-Sistemik Karar Verme puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan Çift Yönlü ANOVA sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerinin Ortak Etkisine Göre Mantıklı-Sistemik Karar Verme Puan Ortalamalarının Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Çift Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sınıf	112.272	3	37.424	1.604	.187
Okul Türü	107.168	2	53.584	2.297	.101
Sınıf X Okul Türü	232.734	6	38.789	1.663	.127
Hata	22883.305	981	23.327		
Toplam	785380.000	993			

Tablo 12’nin incelenmesinden anlaşılacağı gibi, örnekleme giren dört farklı sınıf düzeyindeki lise öğrencilerinin aldıkları Mantıklı-Sistemik Karar Verme puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark elde edilememiştir [$F_{(3-981)} = 1.60, p > .05$]. Öğrencilerin sınıf düzeyi mantıklı-sistemik puan ortalamalarında anlamlı bir farklılığa yol açmamaktadır.

Ayrıca sınıf düzeyine bakılmaksızın lise öğrencilerinin Mantıklı-Sistemik Karar Verme puan ortalamaları arasında devam etmekte oldukları okul türüne göre de anlamlı düzeyde fark elde edilememiştir [$F_{(2-981)} = 2.29, p > .05$].

Aynı şekilde okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin Mantıklı-Sistemik Karar Verme puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin de istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir [$F_{(6-981)} = 1.66, p > .05$]. 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam etmekte

olan öğrencilerin Mantıklı-Sistemik Karar Verme stratejisi açısından Anadolu Lisesi, Genel Lise veya Meslek Lisesine devam etme durumlarına göre farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

Lise öğrencilerinin okul türü ve sınıf düzeylerine göre karar verme stratejilerinden İç-Tepisel Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarına ilişkin betimsel bulgular Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13

Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerine Göre Karar Verme Stratejilerinden İç-Tepisel Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel Bulgular

SINIF	Anadolu Lisesi			Genel Lise			Meslek Lisesi			Toplam		
	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
9	30	21.00	4.47	179	21.17	4.43	68	21.58	5.34	277	21.25	4.66
10	39	21.23	3.27	114	21.20	4.53	82	23.26	4.58	235	21.92	4.46
11	31	21.64	3.58	129	22.36	5.00	71	22.54	3.94	231	22.32	4.51
12	75	22.44	5.79	90	22.45	4.53	85	22.78	4.84	250	22.56	5.02
Toplam	175	21.78	4.74	512	21.70	4.64	306	22.59	4.71	993	21.99	4.69

Tablo 13 incelendiğinde 9.sınıf öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.25$), 10. sınıf öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.92$), 11. sınıf öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 22.32$) ve 12. sınıf öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 22.56$) olduğu görülmektedir.

Anadolu Lisesi öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.78$), Genel Lise öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.70$) ve Meslek Lisesi öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 22.59$) olduğu görülmektedir.

Okul ve sınıf değişkenleri birlikte bakıldığında ortalamalar şöyledir: Anadolu

Lisesi 9. sınıf öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.00$), 10. sınıf ($\bar{X} = 21.23$), 11. sınıf ($\bar{X} = 21.64$) ve 12. sınıfların ($\bar{X} = 22.44$) olduğu görülmektedir. Genel Lise 9. sınıf öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.17$), 10. sınıf ($\bar{X} = 21.20$), 11. sınıf ($\bar{X} = 22.36$) ve 12. sınıfların ($\bar{X} = 22.45$) olduğu görülmektedir. Meslek Lisesi 9. sınıf öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.58$), 10. sınıf ($\bar{X} = 23.26$), 11. sınıf ($\bar{X} = 22.54$) ve 12. sınıfların ($\bar{X} = 22.78$) olduğu görülmektedir.

Lise öğrencilerinin okul türü ve sınıf düzeylerinin ortak etkisine göre İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan Çift Yönlü ANOVA sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14

Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerinin Ortak Etkisine Göre Karar Verme Stratejilerinden İç-Tepisel Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarının Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Çift Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sınıf	178.082	3	59.361	2,723	.043
Okul Türü	137.591	2	68.795	3.156	.043
Sınıf X Okul Türü	124.791	6	20.798	.954	.455
Hata	21385.671	981	21.800		
Toplam	502252.000	993			

Tablo 14’ün incelenmesinden anlaşılacağı gibi, örnekleme giren dört farklı sınıf düzeyindeki lise öğrencilerinin aldıkları İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark elde edilmiştir [$F_{(3-981)} = 2.72$, $p < .05$]. Sınıf düzeyi yükseldikçe; 9. sınıf ($\bar{X} = 21.25$), 10. sınıf ($\bar{X} = 21.92$), 11. sınıf ($\bar{X} = 22.32$) ve 12. sınıf ($\bar{X} = 22.56$) olmak üzere İç-Tepisel puan ortalamasının da anlamlı şekilde yükseldiği görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeyi İç-Tepisel puan ortalamalarında anlamlı bir farklılığa yol açmaktadır.

Sınıf düzeyine bakılmaksızın okul türü açısından da İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamaları arasında anlamlı fark elde edilmiştir [$F_{(2-981)}=3.15, p<.05$]. İç-Tepisel puan ortalaması açısından en yüksekte en düşüğe sıralama şöyledir: Meslek Lisesi öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalaması ($\bar{X} = 22.59$), Anadolu Lisesi öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalaması ($\bar{X} = 21.78$) ve Genel Lise öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalaması ($\bar{X} = 21.70$). Buna göre okul türü değiştiğinde İç-Tepisel puan ortalamaları da anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

Ayrıca okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir. [$F_{(6-981)} = .95, p>.05$]. Başka bir deyişle sınıf türünün İç-Tepisel Karar Verme puan ortalamaları üzerindeki etkisinin okul türüne bağlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur.

Tablo 15’de lise öğrencilerinin okul türü ve sınıf düzeylerine göre Karar Verme Stratejilerinden Bağımlı Karar Verme Alt Alanı puan ortalamalarına ilişkin betimsel bulgular yer almaktadır.

Tablo 15

Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerine Göre Karar Verme Stratejilerinden Bağımlı Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel Bulgular

SINIF	Anadolu Lisesi			Genel Lise			Meslek Lisesi			Toplam		
	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
9	30	22.63	4.20	179	21.77	3.63	68	23.85	3.50	277	22.37	3.76
10	39	21.38	3.68	114	22.04	4.24	82	22.71	3.33	235	22.17	3.87
11	31	20.83	2.82	129	21.82	3.65	71	22.01	3.68	231	21.74	3.57
12	75	21.76	3.77	90	21.03	3.59	85	22.75	3.54	250	21.83	3.69
Toplam	175	21.66	3.69	512	21.71	3.78	306	22.81	3.55	993	22.04	3.73

Tablo 15 incelendiğinde 9.sınıf öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 22.37$), 10. sınıf öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalamasının

($\bar{X} = 22,17$), 11. sınıf öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.74$) ve 12. sınıf öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.83$) olduğu görülmektedir.

Anadolu Lisesi öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.66$), Genel Lise öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.71$) ve Meslek Lisesi öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 22.81$) olduğu görülmektedir.

Okul ve sınıf değişkenleri birlikte bakıldığında ortalamalar şöyledir: Anadolu Lisesi 9. sınıf öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 22.63$), 10. sınıf ($\bar{X} = 21.38$), 11. sınıf ($\bar{X} = 20.83$) ve 12. sınıfların ($\bar{X} = 21.76$) olduğu görülmektedir. Genel Lise 9. sınıf öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 21.77$), 10. sınıf ($\bar{X} = 22.04$), 11. sınıf ($\bar{X} = 21.82$) ve 12. sınıfların ($\bar{X} = 21.03$) olduğu görülmektedir. Meslek Lisesi 9. sınıf öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X} = 23.85$), 10. sınıf ($\bar{X} = 22.71$), 11. sınıf ($\bar{X} = 22.01$) ve 12. sınıfların ($\bar{X} = 22.75$) olduğu görülmektedir.

Lise öğrencilerinin okul türü ve sınıf düzeylerinin ortak etkisine göre Bağımlı Karar Verme puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan Çift Yönlü ANOVA sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerinin Ortak Etkisine Göre Karar Verme Stratejilerinden Bağımlı Karar Verme Alt Alan Puan Ortalamalarının Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Çift Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sınıf	132.860	3	44.287	3.263	.021
Okul Türü	281.253	2	140.626	10.362	.000
Sınıf X Okul Türü	147.673	6	24.612	1.813	.093
Hata	13314.136	981	13.572		
Toplam	496401.000	993			

düzeyindeki lise öğrencilerinin aldıkları Bağımlı Karar Verme puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark elde edilmiştir [$F_{(3-981)} = 3.26, p < .05$]. Sınıf düzeyi yükseldikçe sırasıyla; 9. sınıf ($\bar{X} = 22.37$), 10. sınıf ($\bar{X} = 22.17$), 11. sınıf ($\bar{X} = 21.74$) ve 12. sınıf ($\bar{X} = 21.83$) olmak üzere Bağımlı Karar Verme puan ortalamasının anlamlı şekilde düştüğü görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeyi bağımlı puan ortalamalarında anlamlı bir farklılığa yol açmaktadır.

Sınıf düzeyine bakılmaksızın okul türü açısından da Bağımlı Karar Verme puan ortalamaları arasındaki anlamlı fark elde edilmiştir [$F_{(2-981)} = 10.36, p < .01$]. Buna göre okul türü değiştiğinde Bağımlı Karar Verme puan ortalamaları da anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Bağımlı Karar Verme puan ortalaması açısından en yüksekten en düşüğe sıralama şöyledir: Meslek Lisesi öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalaması ($\bar{X} = 22.81$), Genel Lise öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalaması ($\bar{X} = 21.77$) ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalaması ($\bar{X} = 21.66$). Okul türü değiştiğinde Bağımlı Karar Verme puan ortalamaları da anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

Ayrıca okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin Bağımlı Karar Verme puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir [$F_{(6-981)} = 1.81, p > .05$]. Başka bir deyişle sınıf türünün Bağımlı Karar Verme puan ortalamaları üzerindeki etkisinin okul türüne bağlı olarak farklılık göstermediği sonucu elde edilmiştir.

Tablo 17’de lise öğrencilerinin okul türü ve sınıf düzeylerine göre Karar Verme Stratejilerinden Kararsızlık Karar Verme Alt Alanı puan ortalamalarına ilişkin betimsel bulgular yer almaktadır.

Tablo 17

Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerine Göre Karar Verme Stratejilerinden Kararsızlık Alt Alan Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel Bulgular

SINIF	Anadolu Lisesi			Genel Lise			Meslek Lisesi			Toplam		
	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
9	30	22.00	4.84	179	20.70	4.79	68	22.04	4.65	277	21.17	4.79
10	39	20.69	3.70	114	21.03	4.85	82	21.87	3.89	235	21.27	4.36
11	31	20.06	4.47	129	20.79	4.62	71	22.43	4.01	231	21.20	4.49
12	75	20.97	5.17	90	20.85	4.79	85	22.87	4.68	250	21.57	4.94
Toplam	175	20.92	4.70	512	20.82	4.75	306	22.32	4.32	993	21.30	4.66

Tablo 17 incelendiğinde 9.sınıf öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X}=21.17$), 10. sınıf öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X}=21,27$), 11. sınıf öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X}=21.20$) ve 12. sınıf öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X}=21.57$) olduğu görülmektedir.

Anadolu Lisesi öğrencilerinin kararsızlık karar verme puan ortalamasının ($\bar{X}=20.92$), Genel Lise öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X}=20.82$) ve Meslek Lisesi öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X}=22.32$) olduğu görülmektedir.

Okul ve sınıf değişkenleri birlikte bakıldığında ortalamalar şöyledir: Anadolu Lisesi 9. sınıf öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X}=20.00$), 10. sınıf ($\bar{X}=20.69$), 11. sınıf ($\bar{X}=20.06$) ve 12. sınıfların ($\bar{X}=20.97$) olduğu görülmektedir. Genel Lise 9. sınıf öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X}=20.70$), 10. sınıf ($\bar{X}=21.03$), 11. sınıf ($\bar{X}=20.79$) ve 12. sınıfların ($\bar{X}=20.85$) olduğu görülmektedir. Meslek Lisesi 9. sınıf öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamasının ($\bar{X}=22.04$), 10. sınıf ($\bar{X}=21.87$), 11. sınıf ($\bar{X}=22.43$) ve 12. sınıfların ($\bar{X}=22.87$) olduğu görülmektedir.

Lise öğrencilerinin okul türü ve sınıf düzeylerinin ortak etkisine göre Kararsızlık Karar Verme puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan Çift Yönlü ANOVA sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18

Lise Öğrencilerinin Okul Türü ve Sınıf Düzeylerinin Ortak Etkisine Göre Karar Verme Stratejilerinden Kararsızlık Alt Alan Puan Ortalamalarının Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Çift Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sınıf	34.726	3	11.575	.541	.654
Okul Türü	425.661	2	212.830	9.953	.000
Sınıf X Okul Türü	99.445	6	16.574	.775	.590
Hata	20977.864	981	21.384		
Toplam	472282.000	993			

Tablo 18'in incelenmesinden anlaşılacağı gibi, örnekleme giren dört farklı sınıf düzeyindeki lise öğrencilerinin aldıkları Kararsızlık Karar Verme puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark elde edilememiştir [$F_{(3-981)} = .54, p > .05$]. Öğrencilerin sınıf düzeyi Kararsızlık puan ortalamalarında anlamlı bir farklılığa yol açmamaktadır.

Sınıf düzeyine bakılmaksızın okul türü açısından incelendiğinde, lise öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamaları arasında anlamlı fark elde edilmiştir [$F_{(2-981)} = 9.95, p < .01$]. Kararsızlık karar verme puan ortalaması açısından en yüksekte en düşüğe sıralama şöyledir: Meslek Lisesi öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalaması ($\bar{X} = 22.32$), Anadolu Lisesi öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalaması ($\bar{X} = 20.92$) ve Genel Lise öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalaması ($\bar{X} = 20.82$). Okul türü değiştiğinde kararsızlık puan ortalamaları da anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

Okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin Kararsızlık Karar Verme puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin ise istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir [$F_{(6-981)} = .77, p > .05$]. 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin

Kararsızlık Karar Verme stratejisi açısından Anadolu Lisesi, Genel Lise veya Meslek Lisesine devam etme durumlarına göre farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

IV. BÖLÜM TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırma alt problemlerine ilişkin araştırma bulguları alt problemler doğrultusunda tartışılmıştır

IV.1. Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki

Araştırma bulguları incelendiğinde lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile mantıklı karar verme puan ortalaması arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Buna karşın, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile iç-tepisel karar verme puan ortalaması arasında; bağımlı karar verme puan ortalaması arasında ve kararsızlık arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Yurt içinde yapılan araştırmalara bakıldığında doğrudan mesleki olgunluk ile karar stratejilerinin ilişkisinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Oğuz (2008) tarafından yapılan araştırmada mesleki olgunluğun bazı değişkenlere göre incelenmesi yapılarak mesleki olgunluğu yordayan değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda öz-yeterlik inancı en önemli yordayıcı olmak üzere sırasıyla 11. sınıf düzeyi ile 10. sınıf düzeyi, öğrencilerde cinsiyet ve mantıklı karar stratejisinin mesleki olgunluğu yordadığı sonuçları elde edilmiştir. Ayrıca, iç-tepisel karar verme, bağımlı karar verme, kararsızlık stratejilerinin mesleki olgunluğu yordama oranlarının anlamlılık düzeylerine ulaşmadığı görülmüştür. Aynı araştırma kapsamında mesleki olgunluk ile iç-tepisel karar verme, bağımlı karar verme ve kararsızlık stratejisi arasında düşük düzeyde negatif yönde ve mesleki olgunluk ile mantıklı-sistemik karar verme stratejisi arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Araştırma bulgularının Oğuz (2008) tarafından yapılan araştırmanın bulgularıyla tutarlı olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Blustein (1987)'in üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmada mantıksal stilin mesleki olgunluğu yordayan tek anlamlı karar verme stili olduğu sonucu elde edilmiştir. Powell ve Luzzo tarafından yapılan araştırmada mesleki karar verme stilinin her bir boyutu ile mesleki olgunluk arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Powell ve Luzzo, aktaran Oğuz 2008: 86).

IV.2. Mesleki Olgunluk ve Okul Türü

Araştırma bulguları incelendiğinde örnekleme dahil edilen üç okul türünde ve genelde öğrencilerin kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine, 143 ham puan kritik noktasını geçtikleri için ulaştıkları söylenebilir. 143–155 puan aralığında yer alan Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi öğrencilerinin ve örneklem genelinin mesleki olgunluğa ulaşmış olsalar da geliştirme ihtiyacı içinde oldukları görülmektedir. Mesleki olgunluk ortalaması en yüksek olan grup Genel Lise grubu olup ardından sırasıyla Anadolu Lisesi ve Meslek Lisesi grubu gelmektedir. Ortalama puanları ile 155 puan üzerine ulaşan genel lise öğrencilerinin ise mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmalar incelendiğinde bu üç grubu (Anadolu Lisesi, Genel Lise, Meslek Lisesi) karşılaştıran bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bulgulara benzer sonuçları içeren araştırmalar bulunmaktadır. Çoban (2005) lise son sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırmasında son sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini geliştirme ihtiyacı içinde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Yazar (1997)'ın Genel Lise ve Meslek Lisesine devam eden öğrencilerle yaptığı araştırmasında grup genelinin mesleki olgunluk ortalamasının 143 kritik puanına yakın ancak düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Ayrıca Genel Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyinin Meslek Lisesi öğrencilerinden yüksek bulunmuş olması sonucu ise bu çalışma ile tutarlıdır. Bu doğrultuda bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte, Acısu (2002)'nin Genel Liseye ve Meslek Lisesine devam eden öğrenciler ile yaptığı araştırmasında, mesleki olgunluk puan ortalamaları bakımından Genel Lise öğrencilerinin lehine anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur.

Araştırma bulgularını destekler nitelikte, Özgan (2006)'ın Meslek Lisesi öğrencileriyle yaptığı araştırmasında öğrencilerin mesleki olgunluk puanlarının oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada farklı olarak Meslek Liselilerin en düşük ortalamaya sahip olsalar da kritik puanı aştıkları görülmektedir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Farkın kaynağı

incelendiğinde, Anadolu Lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının, Meslek Lisesi öğrencilerinin puan ortalamasından anlamlı bir biçimde yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Diğer taraftan, Genel Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının da Meslek Lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir.

Okul türü değişkenine göre mesleki olgunlukta anlamlı farklılaşma olduğu yönündeki bulguları destekler nitelikte araştırmalar bulunmaktadır. Akbıyık (1996) ; Yazar (1997); Acısu (2002); Dhillon ve Kaur (2005) ; Pieterse (2005) tarafından yapılan araştırmalarda okul türüne göre meslekli olgunlukta anlamlı değişimin olduğu sonucu elde edilmiştir. Zeren (1999) ise Anadolu Lisesi, Yabancı Dil Ağırlıklı Lise ve ve Özel Liseye devam etmekte olan öğrencilerle yaptığı araştırmasında okul türlerine göre anlamlı farklılık elde etmemiştir.

Meslek Liseleri belli bir meslek yönünde eğitim veren kurumlar olduğu için bu okullara devam eden öğrenciler genelde bir mesleğe karar vermekte ve o alanda ilerlemeyi düşünmektedir. Anadolu Lisesi ve Genel Lise’de ise daha çok üniversite eğitimi hedeflenmektedir. Bu nedenle hem daha fazla seçeneğe sahip olmaları, hem de kararlarını netleştirmemeleri nedeniyle bu iki grupta meslek seçimlerini netleştirme çabaları daha fazla olmaktadır. Bulgular değerlendirilirken bu durum göz önüne alınmalıdır.

IV.3. Mesleki Olgunluk ve Sınıf Düzeyi

Sınıf düzeyi değişkeni açısından grubun geneli değerlendirildiğinde öğrencilerin kendisinden beklenen mesleki olgunluğa ulaştığı ancak geliştirmesi gerektiği görülmektedir. Mesleki olgunluk puan ortalamaları açısından en yüksek ortalamaya 9.sınıfların sahip olduğu ardında sırasıyla 12. sınıflar,10. sınıflar ve 11. sınıfların yer aldığı görülmektedir. Araştırma bulgularına göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır.

Ülkemiz eğitim sistemi içinde lise 9. ve 12. sınıfta öğrenciler meslek seçimine etki eden kararlar almakla karşı karşıyadır. 9. sınıfta üniversite sınavında ilişkilendirilecekleri

alanı seçmek, 12. sınıfta ise yönelecekleri mesleği belirleyen öğrenim görecekları üniversite programını seçmek durumundadırlar. Bu nedenler öğrencileri meslek seçimi konusunda daha çok inceleme ve araştırmaya yöneltmektedir. Anlamli düzeyde olmasa da mesleki olgunluk puan ortalamaları açısından 9. sınıfların ardından 12. sınıfların 10. ve 11. sınıflara göre daha yüksek ortalamaya sahip olmaları, mesleki olgunluk düzeylerini değerlendirilirken bu nedenlerin dikkate alınmasının gerektiği düşünülmektedir.

Yurtiçinde ve yurt dışında sınıf düzeyi ve mesleki olgunluğun ilişkisini inceleyen bazı araştırmaların bulguları incelendiğinde ve ayrıca Akbıyık (1996) ile Sahranç (2000)'in da, araştırma bulgularıyla tutarlı biçimde sınıf düzeyi değişkeninin anlamli farklılık yaratmadığı görülmektedir. Ancak mesleki olgunluk ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamli bir ilişkinin olduğunu gösteren ve bu araştırmanın bulgusuyla tutarlılık göstermeyen Yazar (1997); Acısu (2002); Oğuz (2008) tarafından yapılmış araştırmalar da bulunmaktadır. Zeren (1999) tarafından, Fouad, Achebe ve Luzzo'nun araştırmalarında da sınıf düzeyinin anlamli farklılık yarattığı yönünde bulgular elde ettikleri rapor edilmektedir.

IV.4. Mesleki Olgunluk, Okul Türü ve Sınıf Düzeyi

Araştırma bulguları incelendiğinde okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamli olduğu bulunmuştur. Farklı okul türlerinde (Anadolu, Genel, Meslek) okumakta olan lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin sınıf düzeyine göre başka bir deyişle 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin Anadolu Lisesi, Genel Lise veya Meslek Lisesine devam etme durumlarına göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Farkın kaynağı incelendiğinde, genel lise 9.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının Meslek Lisesi 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasından anlamli bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Aynı şekilde, Genel Lise 9.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının; Meslek Lisesi 10.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalaması ile Meslek Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasından anlamli bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir.

Genel Lise 10.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından; Anadolu Lisesi 11. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasının Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından; Genel Lise 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının ise Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Ayrıca, Anadolu Lisesi 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasının Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından; Genel Lise 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasının Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından; Meslek Lisesi 12. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasının Meslek Lisesi 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir.

Bu alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde okul türü ve sınıf değişkenin mesleki olgunlukla ilişkisinin farklı araştırmalarda Akbıyık (1996) ; Yazar (1997); Zeren (1999); Sahranç (2000) ; Acısu (2002); Çoban (2005); Dhillon ve Kaur (2005); Pieterse (2005); Özgan (2006); Oğuz (2008) ele alındığı görülmektedir. Ancak okul türü ve sınıf düzeyinin mesleki olgunluk üzerindeki ortak etkisinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Okullarda yürütülen sınıf rehberlik programları aynı olsa da bunun dışında okul rehberlik servislerinin sunduğu mesleki rehberlik hizmetleri okul türlerine göre farklılıklar göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin okul türlerine göre mesleki hedefleri de farklılıklar içermektedir. Ülkemiz eğitim sistemi içinde akademik eğitime yönelmek isteyen öğrenciler Anadolu Lisesi veya Genel Liseyi tercih ederken ortaöğretim düzeyinde, belli bir alanda meslek edinmek isteyenler ise Meslek Lisesini tercih etmektedir. Doğal olarak öğrencilerin meslek seçimi süreçleri de farklılaşmaktadır. Anadolu Lisesi veya Genel Liseyi tercih edenler daha fazla arayış içinde olmaktadır. Araştırma bulgularından, okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu sonucu üzerinde belirtilen faktörlerin etkili olabileceği düşünülmüştür.

IV.5. Karar Verme Stratejileri ve Okul Türü

Araştırma bulgularına göre lise öğrencilerinin en çok mantıklı-sistematiik karar verme stratejisini benimsedikleri, daha sonra ise sırasıyla bağımlı, iç-tepiseel ve kararsızlık karar verme stratejilerini benimsedikleri görülmektedir. Araştırma bulgularına benzer bulgular içeren, Kuzgun ve Bacanlı (2005a)'nın lise son sınıf öğrencileriyle yaptıkları araştırmanın bulguları, öğrencilerin en çok mantıklı-sistematiik olmak üzere sırasıyla bağımlı, iç-tepiseel ve kararsızlık stratejilerini kullandıkları yönündedir. Hamamcı ve Çoban (2006) da lise son sınıf öğrencileriyle yaptıkları araştırmalarında öğrencilerin en çok mantıklı- sistematiik karar verme stratejisini benimsedikleri sonucunu elde etmişlerdir.

Araştırmanın bulgularına göre lise öğrencilerinin mantıklı-sistematiik karar verme puan ortalamaları, lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Torun (2007)'un lise son sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırma sonuçları da araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Okul türünün ve okul türü ile akran baskısının ortak etkisinin mantıklı-sistematiik karar verme puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığa yol açmadığı sonucu tutarlıdır.

İç-tepiseel karar verme puan ortalamaları ise lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Farkın kaynağı incelendiğinde, meslek lisesi öğrencilerinin iç-tepiseel karar verme puan ortalamalarının genel lise öğrencilerinin puan ortalamasından anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Torun (2007)'un araştırmasında da okul türü değişkeni açısından anlamlı farklılık elde edilmiştir. Bu araştırmanın bulgularıyla tutarlık gösteren ancak farklılık içeren, Anadolu Lisesi öğrencilerinin iç-tepiseel karar verme stratejisini Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinden daha fazla kullandıkları bulgusu elde edilmiştir. İç-tepiseel karar verme stratejisi ile ilgili okul türü değişkeninden bağımsız olarak yapılan farklı araştırmalar bulunmaktadır. Yiğit (2005) iç-tepiseel karar verme stillerinin yordayıcısı olarak özsaygı ve annenin lise mezunu olma değişkenlerini belirtmektedir. Develioğlu (2006) problem çözme becerisi düşük bireylerin daha çok iç-tepiseel karar verme stratejisini kullandıklarını, Hamamcı ve Çoban (2006) içsel kontrol odağına sahip

olan öğrencilerin daha az bu stratejiyi kullandıklarını, Torun (2007) akran baskısı arttıkça iç-tepisel stratejiyi kullanma eğiliminin arttığını, Köse (2009) sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olarak algılayanların orta düzeyde algılayanlara göre daha çok iç-tepisel stratejiyi benimsediklerini rapor etmektedir. Bu kapsamda iç-tepisel karar stratejisinin birçok farklı değişkenle ilişkili olduğu ve bunların ise daha çok kontrol odağı, akran baskısı, özsaygı gibi bireysel özelliklerle ilgili olduğu görülmektedir.

Lise öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Farkın kaynağı incelendiğinde, Meslek Lisesi öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamalarının Genel Lise öğrencilerinin puan ortalamasından ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamalarından anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Torun (2007) tarafından yapılan araştırmada bu araştırma bulgularının tersine bağımlı karar verme puan ortalamalarının okul türüne göre farklılaşmadığı görülmüştür. Taşdelen (2001) tarafından yapılan araştırma sonucunda bağımlı stilin, sosyoekonomik düzeyi algılama, aile davranışı algılama ve problemlerle başa çıkma becerileriyle ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Balkıs (2006) tarafından öğretmen adaylarıyla yapılan araştırmada erteleme eğilimi ile bağımlı karar verme stili arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ülkemiz eğitim sistemi içinde İlköğretim sonrası öğrenciler lise eğitimi almaya yönelmektedir. Sınavla öğrenci alan okullara yerleşemeyen öğrenciler Genel Liseleri veya Meslek Liselerini tercih etmektedir. Meslek Liselerine yönelen öğrencilerin akademik başarılarının diğerlerine göre genelde daha düşük olduğu gözlenmektedir. Karar verme yeterliliği yüksek zeka, yüksek başarı ve sık yapılan boş zaman aktiviteleri ile ilişkidir (Dilley, 1965). Bağımlı karar verme stili ile ilişki diğer değişkenler göz önüne alındığında Meslek Lisesi grubunda bağımlı stilin daha yüksek çıkması daha anlaşılır.

Aynı şekilde lise öğrencilerinin kararsızlık puan ortalamaları da lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Farkın kaynağı incelendiğinde, Meslek Lisesi öğrencilerinin kararsızlık puan ortalamalarının Genel Lise öğrencilerinin puan ortalamasından

ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin kararsızlık karar verme puan ortalamalarından anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Torun (2007) tarafından araştırmada akran baskısı arttıkça kararsızlık stratejisi kullanma eğiliminin arttığı ve bu araştırmanın sonuçlarıyla tutarlı bir şekilde okul türüne bağlı olarak kararsızlık strateji puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. Ancak Torun (2007)'un araştırmasında, bu araştırmadan farklı olarak farkın kaynağı incelendiğinde, Anadolu Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinin kararsızlık stratejisini Kız Meslek Lisesi ve Genel Lisede okuyan öğrencilerden daha fazla kullandıkları sonucu elde edilmiştir.

IV.6. Karar Verme Stratejileri ve Sınıf Düzeyi

Araştırma bulgularına göre lise öğrencileri tarafından sırasıyla en yüksek ortalamayla mantıklı-sistemik karar verme stratejisinin ardından bağımlı, iç-tepisel ve kararsızlık stratejisini benimsendiği görülmektedir. 9.sınıflarda ve 10. sınıflarda bu sıralama aynen geçerlidir. 11. ve 12. sınıflarda ise mantıklı-sistemik, iç-tepisel, bağımlı ve son olarak kararsızlık stratejisinin benimsendiği görülmektedir. Mau (2000)'nun lise öğrencileriyle yaptığı araştırmada kültürel farklar olmaksızın öğrencilerin mantıklı karar verme stilini kullandıkları sonucunu elde etmiştir. Araştırma bulgularına benzer bulgular içeren, Bacanlı ve Kuzgun (2005a)'un lise son sınıf öğrencileriyle yaptıkları araştırmanın bulguları, öğrencilerin en çok mantıklı-sistemik olmak üzere sırasıyla bağımlı, iç-tepisel ve kararsızlık stratejilerini kullandıkları yönündedir. Çoban ve Hamamcı (2006) da lise son sınıf öğrencileriyle yaptıkları araştırmalarında öğrencilerin en çok mantıklı- sistemik karar verme stratejisini benimsedikleri sonucunu elde etmişlerdir.

Bu araştırmada iç-tepisel karar verme stili dışında diğer karar verme stillerinde sınıf düzeyine göre anlamlı farklılaşma olmadığı görülmüştür. Sadece iç-tepisel karar verme stratejisinin 12. sınıflar lehine 9. sınıflardan anlamlı biçimde farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. 12. sınıfların liseyi bitirme, üniversite sınavına hazırlık, meslek seçimini netleştirme zorunluluğu gibi problemleri yoğun olarak yaşamaları iç-tepisel karar verme stratejisine eğilimlerini arttırmış olabilir.

Avşaroğlu (2007)'nin üniversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmalarında bu araştırma ile tutarlık gösterir biçimde sınıf değişkenine bağlı olarak karar verme stratejilerinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir. Torun (2007)'un araştırmasında da sınıf düzeyinin tek başına ve sınıf ile akran baskısının ortak etkisi açısından karar verme stilleri arasında anlamlı bir farklılığa yol açmadığı bulunmuştur. Develioğlu (2006)'nin üniversite 1. ve 4. sınıfa devam etmekte üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmasında; problem becerisi yüksek ve düşük olan 4. sınıf öğrencilerinin iç-tepisel karar verme puan ortalamalarının 1. sınıf öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı olarak yüksek olduğu ve sınıf düzeyine göre hem 1. sınıf hem de 4. sınıf öğrencilerde problem çözme becerisi düşük olan grubun yüksek olan gruba kıyasla daha çok iç-tepisel karar verme stratejisini kullandıkları, mantıklı karar verme ve kararsızlık stratejileri açısından ise anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Develioğlu (2006)'nin araştırma sonucu da bu araştırma sonucu ile tutarlıdır. Ayrıca Sinagil (1992)'in araştırmasında bağımlı karar verme stili açısından sınıflar arasında fark olmadığı, Tiryaki (1997)'nin araştırmasında mantıklı-sistemik karar verme stili açısından sınıf düzeyine göre anlamlı fark olmadığı sonuçları bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Ayrıca Alver (2005) tarafından yapılan araştırmada iç-tepisel puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre farklılaştığı, yaş gruplarına göre bağımlı karar verme ve kararsızlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Bu araştırmanın bulgularının tutarlık göstermediği araştırmalar da bulunmaktadır. Sinagil (1992)'in üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmasında birinci sınıf öğrencilerinde iç-tepisel boyutun, dördüncü sınıf öğrencilerinde mantıklı boyutun ağırlık kazandığı; kararsızlık değişkeni açısından birinci sınıf öğrencilerinin son sınıf öğrencilerine göre daha çok kararsızlık tarzı kullandıkları sonuçları elde edilmiştir. Tiryaki (1997)'nin araştırmasında ise iç-tepisel karar verme stili açısından sınıflar arasında anlamlı fark gözlenmezken 1. sınıf öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamalarının 4. sınıf öğrencilerinin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Deniz (2002)'in araştırmasında da üniversite öğrencileri ile çalışılmış ve 1. sınıf öğrencilerinin

kararsızlık stratejisi puan ortalamalarının 4. sınıf öğrencilerinin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Alver (2005)'in araştırmasında sınıf düzeylerine göre mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sardoğan ve arkadaşları (2004) sınıf- fakülte değişkenlerinin kararsızlıkla ilişkisinin incelendiği çalışmada, sınıf düzeyi ve fakülte değişkenlerinin aceleci ve araştırmacı kararsızlık üzerinde anlamlı ortak etkiye sahip olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

IV.7. Karar Verme Stratejileri, Okul Türü ve Sınıf Düzeyi

Araştırma bulguları incelendiğinde okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin karar verme stratejilerinin her bir alt boyutu üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu araştırma bulgularına göre lise öğrencilerinin karar verme stilleri (mantıklı-sistemik, içtepisel, bağımlı ve kararsızlık) üzerinde okul türü ve sınıf değişkeninin ortak etkisi anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. Başka bir deyişle 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam etmekte olan öğrencilerin karar verme stillerinin (mantıklı-sistemik, içtepisel, bağımlı ve kararsızlık) Anadolu Lisesi, Genel Lise veya Meslek Lisesine devam etme durumlarına göre farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

Bu alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde okul türü ve sınıf düzeyinin karar verme stratejilerinin her bir alt boyutu üzerindeki ortak etkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Öğrencilere okullarda sunulan sınıf rehberlik hizmetleri tüm okullarda ortaktır. Bunun dışında okul rehberlik servislerince sunulan hizmetler bulunmaktadır. Okul rehberlik servislerinin sunduğu hizmetler incelendiğinde ise daha çok mesleki rehberlik hizmetlerinin çoğunlukta olduğu, kişisel rehberlik hizmetlerinin grup rehberliğinden çok sorun çözmeye yönelik bireysel görüşmeler şeklinde yürütüldüğü görülmektedir. Rehberlik servisleri tarafından yürütülen hizmetlerin içinde 'karar verme stratejileri' ne genelde yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca ülkemizde veli profiline bakıldığında ailelerin genellikle öğrenciler yerine karar verdikleri, öğrencilerin karar verme durumlarında sınırlı sorumluk aldıkları gözlemlenmektedir. Velilerin yaklaşımı farklı okul türlerinde ve farklı sınıf düzeyinde

benzer nitelik sergilemektedir. Araştırma bulgularından okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin karar verme stratejilerinin her bir alt boyutu üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı sonucu üzerinde belirtilen nedenlerin etkili olduğu düşünülmüştür. Ayrıca araştırma örneğine giren öğrenci sayısı yeterli olmakla birlikte okul türü ve sınıf değişkenine göre ayrıştırıldığında her bir grubun yaklaşık 30-35 civarında olduğu görülmektedir. Bu da anlamlı farklılık çıkmamasında bir etken olmuş olabilir.

SONUÇ

Bu araştırmada lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ve karar verme stratejileri sınıf ve okul değişkenleri açısından incelenmiştir. Bulgulara göre lise ğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile mantıklı karar verme puan ortalaması arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadırdır. Buna karşın, lise ğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile i-tepisel karar verme puan ortalaması arasında; bağımlı karar verme puan ortalaması arasında ve kararsızlık arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadırdır. Örnekleme dahil edilen üç okul türünde ve genelde öğrencilerin kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine, 143 ham puan kritik noktasını geçtikleri için ulaştıkları görülmektedir. 143–155 puan aralığında yer alan Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi ğrencilerinin ve örnekleme genelinin mesleki olgunluğa ulaşmış olsalar da geliştirme ihtiyacı içinde oldukları görülmektedir. Mesleki olgunluk ortalaması en yüksek olan grup Genel Lise grubu olup ardından sırasıyla Anadolu Lisesi ve Meslek Lisesi grubu gelmektedir. Ortalama puanları ile 155 puan üzerine ulaşan Genel Lise ğrencilerinin ise mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Lise ğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Anadolu Lisesi ğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalaması, Meslek Lisesi ğrencilerinin puan ortalamasından anlamlı bir biçimde yüksektir. Diğer taraftan, Genel Lise ğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasının da Meslek Lisesi ğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamasından anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre lise ğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Okul türü ve sınıf düzeyinin lise ğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin ise anlamlı olduğu bulunmuştur.

Lise ğrencilerinin en çok mantıklı-sistematiğ karar verme stratejisini benimsedikleri, daha sonra ise sırasıyla bağımlı, i-tepisel ve kararsızlık karar verme

stratejilerini benimsedikleri görülmektedir. Mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamaları, lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmazken iç-tepisel karar verme puan ortalamaları, bağımlı karar verme puan ortalamaları ve kararsızlık karar verme puan ortalamaları lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Lise öğrencilerinin, iç-tepisel karar verme puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşırken; mantıklı-sistemik karar verme puan ortalamaları, bağımlı karar verme puan ortalamaları ile kararsızlık puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Ayrıca okul türü ve sınıf düzeyinin lise öğrencilerinin mantıklı-sistemik karar verme, iç-tepisel karar verme, bağımlı karar verme ve kararsızlık karar verme puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Yurtiçinde ve yurt dışında mesleki olgunluk düzeyi ve karar verme stratejileri ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Ancak lise öğrencileriyle, her iki değişkenin sınıf düzeyi ve okul türü değişkenleriyle ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ayrıca hem mesleki olgunluk hem de karar verme stratejileri değişkenleriyle ilgili yapılan deneysel çalışmalar göstermiştir ki her ikisinin de grup çalışmalarıyla geliştirilmesi mümkündür. Karar verme stratejileri konusunda daha çok üniversite öğrencileri ve çeşitli meslek gruplarıyla çalışıldığı görülmüştür. Araştırmanın bu yönüyle Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yapılan diğer çalışmalara katkı sunabileceği düşünülmüştür. Bu kapsamda gelecekte yapılacak araştırmalar ve uygulamalar için bazı öneriler sunulmuştur.

1. Farklı örneklerde araştırma tekrarlanarak hipotezleri test edilebilir.
2. Meslek Lisesi'nin diğer türlerini kapsayacak şekilde evren genişletilerek bir araştırma yapılabilir.
3. Öğrencilerin mesleki olgunluklarını geliştirme ihtiyaçları gözetilerek mesleki rehberlik başta olmak üzere kişisel rehberlik hizmetleri kapsamında farkındalık kazandırma, beceri geliştirme, etkileşim grubu, bilgilendirme, rehberlik etkinlikleri gibi çalışmaların yapılması, yapılandırılmış programların hazırlanarak uygulanması yararlı olabilir.
4. Yurtdışındaki örnekleri incelenerek daha önce yapılmış tüm araştırmaları

bütünleştiren meta-analiz çalışmalarının hem mesleki olgunluk hem de karar verme stratejileri için yapılmasının Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanındaki bilgi birikiminin artmasına katkı sunacağı düşünülmüştür.

5. Özellikle Meslek Lisesine ve Anadolu Lisesine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırmaya yönelik faaliyetlerin ilgili okul rehberlik programlarının artırılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

- Acıbozlar, Ö. (2006). *Yönetici hemşirelerin karar verme stratejileri ve yaratıcılık düzeyleri*. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Acısu, S. (2002). *Korunma altında olan lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akay, B. (1983). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akbalık, G. (1991). *Ortaokul III. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akbıyık, Y. (1996). *Meslek liselerine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akbulut, N. (2010). *12. Sınıfta okuyan kız ve erkek öğrencilerin mesleki olgunluk ve mutsuzlukları arasındaki ilişki*. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alver, B. (2005). Psikolojik Danışma ve Rehberlik eğitimi alan öğrencilerin empatik beceri ve karar verme stratejilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 19–34.
- Arın, A. (2006). *Lise öğrencilerinin öğretim liderliği davranışları ile kullandıkları karar verme stratejileri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişki düzeyi*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Avşaroğlu, S. (2007). *Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz-saygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi .
- Bacanlı, F. (1995). *Mesleki grup rehberliğinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bacanlı, F. (2000). Kararsızlık Ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2-14, 7-16.
- Bacanlı, F. (2008) Kariyer karar verme süreci. R. Özyürek (Ed.), *Kariyer Yolculuğu içinde (ss. 119-141)* Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yapımı. 1.Baskı. Ankara.
- Bacanlı, F ve Kuzgun, Y. (2005a). *PDR'de kullanılan ölçekler* . Nobel Yayın Dağıtım. 2. Baskı. Ankara.
- Bacanlı, F ve Kuzgun, Y. (2005b). *Lise öğrencileri için Mesleki Olgunluk Ölçeği el kitabı*. Nobel Yayın Dağıtım.2. Baskı. Ankara.
- Balkıs, M. (2006). *Öğretmen adaylarının davranışlarındaki erteleme eğiliminin, düşünme ve karar verme tarzları ile ilişkisi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bayındır, A. (1999). *Bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anne ve babaların tutumlarını algulamaları arasındaki ilişki*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bloxom, J. M. , K. B. Bernes, Magnusson K. C., Gunn, T.T. , Bardick, A. D. , D.T. Orr ve McKnight, K.M. (2008). Grade 12 student career needs and perceptions of the effectiveness of career development services within high schools. *Canadian Journal of Counselling*, 42-2, 79-100.

- Blustein, D. L. (1987). Decision-making styles and vocational maturity: An alternative Perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 20-2, 215-222.
- Bozgeyikli, H. (2005). *Mesleki grup rehberliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerine etkisi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bozgeyikli, H. , Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleriyle algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 133–149.
- Brew F. P. , Hesketh B. ve Taylor, A. (2001). Individualist collectivist differences in adolescent decision making and decision styles with Chinese and Anglos. *International Journal of Intercultural Relations*, 25, 1–19.
- Busacca L. A. ve Taber, B. J. (2002) The career maturity inventory-revised: a preliminary psychometric investigation, *Journal of Career Assessment*. 10, 441–455.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegema Yayıncılık. 8. Baskı. Ankara.
- Can, Ö. (2009). *Üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve karar verme stillerinin incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Candangil, S. , Ö. ve Ceyhan, A. , A. (2006). Denetim odakları farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre karar vermede Öz-Saygı ve Stres düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 71–88.
- Çakır, M. A. (2004). Mesleki Karar Envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 37–2, 1–14.
- Çivitci, A. (2005). Akılcı duygusal eğitimin ilköğretim öğrencilerinin mantıkdışı inanç, sürekli kaygı ve mantıklı karar verme düzeylerine etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*,

6-2, 59–80.

- Çoban, A. E. (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yordayıcı bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6-10, 39–54.
- Çoban, A. ve Hamamcı E. Z. (2006). Kontrol odakları farklı ergenlerin karar stratejileri açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14–2, 393–402.
- Çolakkadıoğlu, O. (2003). *Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin (Adolescent Decision Making Questionnaire) uyarlama çalışması*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Deniz, M. E. (2002). *Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerinin TA-Baskın Ben Durumları ve bazı özlük niteliklerine göre incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri ana Bilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Develioğlu, M. (2006). *Problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Dhillon, U. ve Kaur, R. (2005). Career maturity of school children. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 31, 1–2, 71–76.
- Dilley, J. S. (1965). Decision-making ability and vocational maturity. *Personnel & Guidance Journal*, 44–4, 423–427.
- Dikerel, M. (2008). *İlköğretim okulu yöneticilerinin liderlik davranışları ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kartal ilçesi örneği)*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Dölek, N. (2008) Kariyer geliştirme kuramları. R. Özyürek (Ed.), *Kariyer Yolculuğu İçinde*

(ss. 99–119) Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yapımı. 1. Baskı.
Ankara.

- Dülger, Ö. (2009). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Eldeleklioğlu, J. (1996). *Karar stratejileri ile ana baba tutumları arasındaki ilişki*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Ersever, Ö. H. (1996). *Karar verme becerileri kazandırma programının ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Evren, M. (1999). *Mesleki grup rehberliğinin cinsiyetleri farklı ilköğretim okulu sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluklarına, mesleki benlik algılarına ve mesleki tercihlerine etkisi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Güçray, S. S. (1998). Bazı kişisel değişkenler, algılanan sosyal destek ve atılganlığın karar verme ile ilişkisi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2–9, 7–16.
- Hamamcı, Z. ve Hamurlu M. K. (2005). Anne–babaların meslek gelişimine yardımcı olmaya yönelik tutumları ve bilgi düzeylerinin çocuklarının mesleki kararsızlıklarıyla ilişkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6–10, 55–69.
- Herring, R. D. (1998). *Career counseling in schools multicultural and developmental perspectives*. Alexandria: American Counseling Association.
- Izgar, H. ve Yılmaz, E. (2007). PİO ve YİBO’da görev yapan okul yöneticilerinin karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri arasındaki ilişki. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 341–353.
- İşgör, İ. Y. ve Sezer, F. (2008). Mesleki olgunluk anlayışı kazandırmaya yönelik sınıf içi

rehberlik etkinlikleri program denemesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18-2, 239-252

Karakoç, A. R. (2009). *İlköğretim okullarında çalışan eğitim yöneticilerinin yaratıcılık becerileri ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım. 9. Basım. Ankara.

Kargı, E. (2002). *Okul öncesi öğretmenliği programında okuyan üniversite öğrencilerinin benlik algıları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kaşık, Z. D. (2009). *Ergenlerde karar verme stilleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kaya, N. , Bolol, N. ,Turan, N. , Kaya, H. ve İşçi, Ç. (2011). Kulak burun boğaz kliniklerinde çalışan hemşirelerin karar verme stratejileri ve mesleki doyumları. *Fırat Tıp Dergisi*, 16-1, 25-31.

Korkut, F. (2008). Meslek seçimi önemi ve meslek seçimini etkileyen etmenler. R. Özyürek (Ed.), *Kariyer yolculuğu içinde(ss.11-47)* Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yapımı. 1. Baskı. Ankara.

Köksal, A. (2003). *Ergenlerde duygusal zeka ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Köse, A. (2002). *Psikolojik danışma ve rehberlik birinci sınıf öğrencilerinin cinsiyet ve algılanan sosyo-ekonomik düzey açısından psikolojik ihtiyaçları ve karar verme stratejilerinin incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Kuzgun, Y. (1992). Karar Stratejileri Ölçeği: geliştirilmesi ve standardizasyonu. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Editörler: Rûveyde Bayraktar, İhsan Dağ. Türk Psikologlar Derneği Yayını, 161–170.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı kuramlar uygulamalar*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş*. Nobel Yayın Dağıtım.3. Baskı. Ankara.
- Levinson, E. M. , Ohler, D.L. , Caswell, S. ve Kiewra, K. (1998). Six approaches to the assesment of career maturity. *Journal Of Counseling & Development*, 76, 475–482.
- Lokan, J. J. , Boss, M. W. ve Patsula, P. J.(1982). A study of vocational maturity during adolescence and Locus of Control. *Journal of Vocational Behavior*, 20–3, 331–342.
- Lunneborg, P. W. (1978). Sex and career decision-making styles. *Journal of Counseling Psycholog.* 25- 4. , 299–305.
- Mau, W. C. (2000). Cultural Differences in Career Decision-Making Styles and Self-Efficacy. *Journal of Vocational Behavior* 57, 365–378.
- Miles, J. (2008). *The impact of a career development programme on career maturity and academic motivation*. Fort Hare University (East London Campus) Department of Psychology Master of Social Science.
- Oğuz, Ö. (2008). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre İncelenmesi (Özel Arı Lisesi örneği)*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Oğuz, E. (2009). İlköğretim okulu yöneticilerinin karar verme stilleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17–2, 415–416.

- Osipow, S. H. ve Reed, R. (1985). Decision making style and career indecision in college students. *Journal of Vocational Behavior*, 27-3, 368-373.
- Özen, Y. ve Gülaçtı, F. (2006) Genel lise imam lisesi son sınıf öğrencilerinin meslekleri prestij yönünden algılamalarını etkileyen bazı faktörler. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8-2, 49-68.
- Özgan, A. (2006). *Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki karar verme olgunluğu ile bazı kişilik özelliklerinin incelenmesi*. Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Öztürk, E. (2006). Varyans analizi (ANOVA-MANOVA).Ş., Kalaycı (Ed.). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri içinde (ss. 131-181)*. Asil Yayın Dağıtım. 2.Baskı. Ankara.
- Patton, W. ve Creed, P.A. (2002). The relationship between career maturity and work commitment in a sample of Australian high school students. *Journal of Career Development*, 29-2, 69-85.
- Patton, W. , Creed, P. A. ve Muller J. (2002). Career maturity and well-being as determinants of occupational status of recent school leavers: A brief report of an Australian study. *Journal of Adolescent Research*, 17, 425-435.
- Patton, W. , Watson, M. B. ve Creed, P. A. (2004). Career maturity of Australian and South African high school students: developmental and contextual explanations. *Australian Journal Of Career Development*, 13-1, 33-41.
- Patton, W. ve Creed, P. (2007). The relationship between career variables and occupational aspirations and expectations for Australian high school adolescents. *Journal of Career Development*, 34 , 127-148.
- Phillips, S. D. , Paziienza N. J. ve Ferrin, H. H. (1984). Decision-making styles and problem solving appraisal. *Journal of Counseling Psychology*, 31-4, 497-502.
- Phillips, S. D. , Paziienza, N. J. ve Walsh, D. J. (1984). Decision making styles and progress in occupational decision making, *Journal of Vocational Behavior* 25-1, 96-105.

- Phillips, S. D. , Friedlander, M. L. , Paziienza, N. J. ve Kost, P. P. (1985). A factor analytic investigation of career decision-making styles. *Journal of Vocational Behavior*, 26-1, 106-115.
- Phillips, S. D. ve Strohmer, D.C. (1987). Decision-making style and vocational maturity. *Journal of Vocational Behavior*, 30-1, 61-71
- Pieterse, A. M. (2005). *The relationship between time perspective and career maturity for grade 11 and 12 learners*. The Free State University Department Of Psychology Faculty Of Humanities Magister Societatis Scientiae (Counselling Psychology)
- Powell, D. F. ve Luzzo, D. A. (1998). Evaluating faktors associated with the career maturity of high school students. *The Career Development Quarterly*, 47, 145-158.
- Prideaux, L. A. ve Creed, P.A.(2001). Career maturity, career decision-making self efficacy and career indecision: A review of the accrued evidence. *Australian Journal of Career Development*,10-3, 7-12.
- Rubinton, N. (1980). Instruction in career decision making and decision-making styles. *Journal of Counseling Psychology*, 27-6, 581-588.
- Sahrañç, Ü. (2000). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin denetim odaklarına göre bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sardoğan, M. E. , Karahan, T. F. ve Kaygusuz C. (2006). Üniversite öğrencilerinin kullandıkları kararsızlık stratejilerinin problem çözme becerisi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve fakülte türüne göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2-11, 78-97.
- Savickas, M. L. (2002).Career Construction: A Developmental Theory of Vocational Behavior. Brown, D.(Ed.) *Career choice and development* içinde (ss:149-206) San Francisco: The Jossey- Bass A Wiley Company. Fourth Edition.
- Savickas, M. L. , Briddick, W. C. ve Watkins JR C. E. (2002). The relation of career maturity

- to personality type and social adjustment *.Journal of Career Assessment*, 10 -1, 24-41.
- Sharf, R. S. (1997). *Applying career development theory to counseling*. California: Brooks/ Cole Publishing Company. Second Edition.
- Sinangil, H. K. (1992). Yönetici adaylarında karar verme ve kaygı ilişkileri. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Editörler: Rüveyde Bayraktar, İhsan Dağ. Türk Psikologlar Derneği Yayını, 171–177.
- Şeyhun, H. (2000). *Karar verme becerileri eğitim programının ilköğretim son sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine etkisi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Taşdelen, A. (2001). Öğretmen adaylarının bazı psiko-sosyal değişkenlere göre karar verme stilleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 40–52.
- Tekin, M. ve Taşgın, Ö. (2009). Kick boks antrenörlerinin karar verme ve düşünme stillerinin incelenmesi. *Türkiye Kick Boks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, 2–1, 11–27.
- Thompson, R. A. (2002). *School counseling best practices for working in the schools*. Second Edition.
- Tiryaki, M. G. (1997). *Üniversite öğrencilerinin karar verme davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Torun, S. (2007). *Akran baskısı düzeyi farklı olan lise öğrencilerinin karar stratejilerinin incelenmesi*. Ankara Üniversitesi eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Usluer, E. (1996). *Mesleki inceleme yaşantısının mesleki olgunluğa etkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim

Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Uzer, A. S. (1987). *Lise öğrencilerinin yükseköğretim programını tercihleri ile kendi yetenek ilgi ve mesleki olgunluk düzeyleri*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Uzunoglu, Ö. U. (2008). *Hakemlerin karar verme stillerinin klasmanlarına ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yazar, A. R. (1997). *Genel lise ve mesleki öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Yeşilyaprak, B. (2002). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Nobel Yayın Dağıtım. 4. Baskı. Ankara.

Yiğit, A. (2005). *Lise öğrencilerinin karar verme davranışının bazı değişkenlere göre yordanması*. Ege Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Zeren, Ş. G. (1999). *Yabancı dil ağırlıklı lise, özel lise ve Anadolu lisesi son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Zunker, V. G. (2002). *Career counseling applied concepts of life planning*. California: Pacific Grove: Brooks/Cole Thomson Learning, Inc. 6th Edition.

TC
MERSİN VALİLİĞİ
İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : B:08.4.MEM.4.33.00.05.010/96

31011

22 EKİ 2009

Konu: Araştırma izini

VALİLİK MAKAMINA
MERSİN

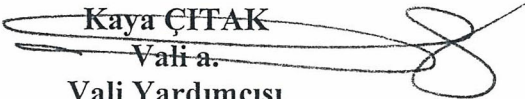
İlgi : Mersin Üniversitesi Genel Sekreterliğin 01/10/2009 tarih ve 1072/14940 sayılı yazısı.

Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık) Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Ayten AYDIN'ın "Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Karar Verme Stratejileri" konulu tez çalışmasını Mersin ili Akdeniz, Toroslar, Yenişehir, Mezitli İlçelerindeki Ortaöğretim kurumlarına devam etmekte olan öğrencilere uygulaması ile ilgili izin talebi görüşüldü. Müdürlüğümüzce oluşturulan değerlendirme komisyonunca görüşülüp, yapılan değerlendirmesi sonucu uygun görüldüğüne dair kararı ilişikte sunulmuştur.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.


Hasan GÜL
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
09/10/2009


Kaya ÇITAK
Vali a.
Vali Yardımcısı

Tests of Normality

OKULTÜRÜ	SİNİFİ		Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk			
			Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.	
anadolulisesi	9. sınıf	MTOP	,089	30	,200*	,987	30	,965	
		MS	,140	30	,140	,954	30	,217	
		IT	,114	30	,200*	,934	30	,063	
		BK	,106	30	,200*	,955	30	,228	
	10. sınıf	KAR	,085	30	,200*	,972	30	,582	
		MTOP	,090	39	,200*	,949	39	,078	
		MS	,092	39	,200*	,932	39	,021	
		IT	,112	39	,200*	,971	39	,396	
	11. sınıf	BK	,130	39	,093	,972	39	,430	
		KAR	,164	39	,010	,940	39	,039	
		MTOP	,143	31	,107	,946	31	,118	
		MS	,137	31	,143	,947	31	,128	
	12. sınıf	IT	,106	31	,200*	,979	31	,779	
		BK	,111	31	,200*	,962	31	,338	
		KAR	,175	31	,017	,959	31	,283	
		MTOP	,115	75	,015	,966	75	,043	
	genel lise	9. sınıf	MS	,078	75	,200*	,982	75	,343
			IT	,070	75	,200*	,981	75	,332
			BK	,099	75	,068	,988	75	,704
			KAR	,108	75	,030	,947	75	,004
10. sınıf		MTOP	,081	179	,006	,981	179	,013	
		MS	,081	179	,006	,987	179	,101	
		IT	,080	179	,007	,984	179	,035	
		BK	,067	179	,048	,986	179	,081	
11. sınıf		KAR	,080	179	,007	,989	179	,169	
		MTOP	,082	114	,059	,979	114	,063	
		MS	,089	114	,027	,986	114	,259	
		IT	,079	114	,080	,982	114	,125	
12. sınıf		BK	,101	114	,006	,984	114	,188	
		KAR	,101	114	,006	,978	114	,061	
		MTOP	,048	129	,200*	,991	129	,550	
		MS	,068	129	,200*	,986	129	,215	
10. sınıf		IT	,072	129	,179	,983	129	,106	
		BK	,093	129	,008	,982	129	,076	
		KAR	,088	129	,016	,986	129	,218	
		MTOP	,089	90	,073	,975	90	,085	
11. sınıf	MS	,090	90	,068	,984	90	,357		
	IT	,084	90	,142	,975	90	,078		
	BK	,128	90	,001	,975	90	,083		
	KAR	,160	90	,000	,937	90	,000		
meslek lisesi	9. sınıf	MTOP	,105	68	,059	,966	68	,057	
		MS	,070	68	,200*	,988	68	,737	
		IT	,068	68	,200*	,986	68	,618	
		BK	,116	68	,025	,979	68	,310	
	10. sınıf	KAR	,103	68	,073	,976	68	,220	
		MTOP	,093	82	,079	,964	82	,022	
		MS	,131	82	,001	,977	82	,139	
		IT	,109	82	,018	,969	82	,047	
	11. sınıf	BK	,122	82	,004	,978	82	,162	
		KAR	,114	82	,011	,972	82	,069	
		MTOP	,096	71	,178	,982	71	,423	
		MS	,087	71	,200*	,978	71	,253	
	12. sınıf	IT	,065	71	,200*	,986	71	,619	
		BK	,099	71	,083	,974	71	,156	
		KAR	,095	71	,186	,971	71	,105	
		MTOP	,076	85	,200*	,985	85	,422	
	10. sınıf	MS	,086	85	,178	,983	85	,321	
		IT	,076	85	,200*	,982	85	,286	
		BK	,101	85	,031	,972	85	,063	
		KAR	,103	85	,026	,973	85	,071	

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

ACIKLAMA: Ölçekte meslek seçimiyle ilgili tutum ve davranışları ölçen bazı ifadeler verilmiştir. Sizden istenen, ifadeleri dikkatlice okuyup bu ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu yani sizin durumunuzu ne ölçüde yansıttığını belirtmenizdir. Cevap kısmında ‘A=Bana hiç uygun değil, B= Bana pek uygun değil, C= Bana biraz uygun, D=Bana uygun, E= Bana çok uygun’ anlamına gelmektedir. Şimdi bir örnekle cevaplamanın nasıl yapılacağını görelim:

Örnek: ‘Çok erken yaşlardan beri, bir meslek seçmem gerektiğini düşünüyorum’.Eğer bu ifadeye sizin uygunluk dereceniz ‘Bana biraz uygun’ ise cevap kısmında madde numarasının hizasında ‘c’ seçeneğinin bulunduğu bölümdeki dairenin içini karalayınız.

Cevap kısmında her ifadeye ilişkin beş seçenekten yalnız birisini işaretleyeceğinizi ve cevapsız madde bırakmamanız gerektiğini lütfen unutmayınız. Katkınız için şimdiden teşekkür ederiz.

No	Madde	(A) Bana hiç uygun değil	(B) Bana pek uygun değil	(C) Bana biraz uygun	(D) Bana uygun	(E) Bana çok uygun
1	Meslekleri daha iyi tanımak için, bu konuda yazılmış kaynak kitaplar olup olmadığını araştırırım	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
2	Tercih ettiğim meslekler hakkında bilinmesi gereken her şeyi biliyorum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
3	Hangi mesleğin bana uygun olduğunu büyüklerimin daha iyi bilecekleri düşüncesindeyim	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
4	İnsan mesleğini tesadüfen seçer	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
5	Öğretmenlerime, öğrettikleri konuların hangi mesleklerle ilgili oldukları olduğu hakkında sorular sorar, onlardan bu konularda beni aydınlatmalarını rica ederim	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
6	Gelecekteki mesleğimi ben belirleyeceğime göre, bu konuda gerekli bilgiyi edinmek için benim harekete geçmem gerektiği düşüncesindeyim	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
7	Öğrencilik hayatımda daima hangi derslerin ya da ders dışı faaliyetlerin bana ne yönden yararlı olabileceğini, hangi hedefe erişmek için katkısı olabileceğini düşünürüm	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
8	Bence lisede bir alan ve mesleğin nasıl seçildiğini araştırmaya gerek yok	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
9	Lisede öğrenim göreceğim alanı belirledim, ama kararımdan memnun değilim	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
10	Hangi mesleği seçeceğime ailemin karar vermesi iyi olacak. Böylece ileride o mesleğin bana uygun olmadığı ortaya çıkarsa bu hatadan ben sorumlu olmam	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
11	Lisede okuyacağım alanı ve mesleğimi seçmeden önce , hangi alanlarda daha çok, hangi alanlarda daha az yetenekli olduğumu araştıracağım	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
12	Hiç kimsenin beni benden iyi tanıyamayacağını ve mesleğimi seçme sorumluluğunun bana ait olduğunu düşünürüm	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
13	Kendimi bildim bileli hangi mesleğe girmek istediğimi düşünürüm	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
14	Mesleki tercihlerimde sık sık değişiklik yapıyorum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
15	Bir meslek seçerken dikkate alınacak o kadar çok faktör var ki, en iyisi işi olunma bırakmak diye düşünüyorum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

16	Şimdiden meslek tercihleri üzerinde düşünmeyi gereksiz buluyorum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
17	Çok erken yaşlardan beri meslek yaşamımdan neler beklediğimi, neler ilgi duyduğumu ve hangi yeteneklere sahip olduğumu düşünürüm.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
18	Televizyonda bir mesleğin özelliklerini ve ülke ekonomisindeki yerini tanıtan programları ilgi ile izlerim	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
19	Yeteneklerime uygun olduğumu düşündüğüm meslekleri inceliyorum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
20	Ailemin istediği mesleği seçersem onların daha çok yardım ve destek alırım diye düşünüyorum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
21	İnsan hangi mesleği seçeceği konusunda sadece ailesinin tavsiyelerini dikkate alırsa hata yapmaz	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
22	Ne zaman meslek seçme konusu açılrsa içimi bir sıkıntı kaplar	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
23	Meslekleri tanıtan kaynak kitapları okurum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
24	İlgilendiğim bir meslekteki insanların neleri yaptıklarını, hangi koşullarda çalıştıklarını öğrenmek için işyerlerine giderim	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
25	Meslek tercihlerimi belirlemeden önce, sadece ilgi duyduğum meslekleri değil, mümkün olduğu kadar başka birçok mesleği de incelemeye çalışıyorum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
26	Bana uygun hiçbir meslek bulamıyorum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
27	Bazı insanların hangi mesleği seçmek istedikleri konusunda nasıl da emin ve kararlı olabildiklerine şaşıyorum.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
28	Ne olmak, hangi mesleği seçmek istediğim konusunda zaman zaman hayallere dalarım, ama aslında henüz tercihlerimi belirlemediğim	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
29	Meslek seçerken pek çok kişiden bilgi ve görüş almaya niyetlendim, ama sonuçta kargaşaya ve kararsızlığa düşünce bu işi oluruna bıraktım	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
30	Yeni bir meslek adı duyduğumda hemen o mesleği incelemek için harekete geçerim	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
31	Yüksek öğretime devam eden tanıdıklarına, bölümleri hakkında sorular sorarım	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
32	Herhangi bir işim için bir iş yerine örneğin; banka, hastane, fabrika ve benzeri yerlere gitsem orada çalışanların yaptıklarını gözler, "Ben bu işleri yapabilir miyim, bunları yapmaktan zevk alır mıyım?" diye düşünürüm	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
33	Benim için önemli olan üniversite sınavına hazırlanmaktır. Hangi mesleği seçeceğime sınavdan sonra karar vereceğim	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
34	Şu ana kadar hangi meslekleri tercih edeceğimi belirleyemedim, çünkü her gün başka bir meslek bana çekici geliyor	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
35	Bana verilen sınav kitapçıklarındaki ve kılavuzlardaki yönergeleri ve açıklamaları dikkatle okurum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
36	Tercih ettiğim meslekleri tanıtıcı toplantılara katılırım	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
37	Hangi mesleği ya da meslekleri seçebileceğimi ÖSS'den aldığım puan belirleyeceği için meslek seçimi üzerinde düşünmenin bir yararı olmadığını düşünüyorum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
38	Birçok mesleğe heves ediyorum ve ilgi duyuyorum, fakat hepsinde de istemediğim yönler var. Hangisini seçeceğime bir	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

	türlü karar veremiyorum					
No	Madde	(A) Bana hiç uygun değil	(B) Bana pek uygun değil	(C) Bana biraz uygun	(D) Bana uygun	(E) Bana çok uygun
39	Lisede hangi alanda öğrenim yapacağımı belirledim, fakat o alandaki mesleklerden hangisini seçeceğime karar veremedim	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
40	Yeteneklerimi tanımam gerekiyor ama bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

ACIKLAMA: Ölçekte, karar vermede benimsenen davranış biçimlerini ölçen bazı sorular verilmiştir. Sizden istenen, ifadeleri dikkatlice okuyup bu ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu yani sizin durumunuzu ne ölçüde yansıttığını belirtmenizdir. Cevap kısmında ‘A=Hiçbir zaman, B= Ara sıra, C= Sıklıkla, D=Her zaman’ anlamına gelmektedir. Şimdi bir örnekle cevaplamanın nasıl yapılacağını görelim:

Örnek: ‘Karar verirken başkalarının size yardımcı olmasını ister misiniz? Eğer siz her karar verme durumunda yanınızda size yardımcı kişilerin bulunmasını istiyorsanız ‘her zaman’, bunu çok kere istiyor ama olmadığı zaman da karar verebiliyorsanız ‘sıklıkla’, genellikle kararlarınızı yalnız veren bir kişi iseniz ama önemli karar durumlarında yardımcı istiyorsanız ‘ara sıra’, ne durumda olursanız olun, karar vereceğiniz zaman size yardımcı olmak isteyen hiç kimseyi yanınızda görmek istemezseniz ‘hiçbir zaman’ seçeneğini işaretlemelisiniz. Lütfen her soruyu dikkatlice okuduktan sonra cevap kısmında madde numarasının hizasında uygun seçeneğinin bulunduğu bölümdeki dairenin içini karalayınız.

Cevap kısmında her ifadeye ilişkin dört seçenektan yalnız birisini işaretleyeceğinizi ve cevapsız madde bırakmamanız gerektiğini lütfen unutmayınız. Katkınız için şimdiden teşekkür ederiz.

No	Madde	(A) Hiçbir zaman	(B) Ara sıra	(C) Sıklıkla	(D) Her zaman
1	Bir konuda karar verirken içinizden gelen sese göre davranır mısınız?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
2	Bir şey almak için pek çok mağazayı gezer, kaliteyi ve fiyatları karşılaştırır mısınız?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
3	Bir konuda karar vermeden önce durumu çok iyi inceler, seçenekleri inceden inceye araştırır mısınız?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
4	Beğenerek satın aldığımız bir şeyi başkaları sizin kadar beğenmezse aldığımızdan soğur musunuz?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
5	Her konuda güç karar veren biri olarak tanınır mısınız?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
6	Bir konuda karar vermeniz gerektiğinde her seçeneğin olumlu ve olumsuz yanlarını uzun uzadıya araştırır mısınız?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
7	Bir konuda hemen karar verdikten sonra kararınızın doğruluğundan kuşku duyar, değiştirme isteği duyar mısınız?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
8	Bir geziye çıkacağınız sırada programınızı sık sık değiştirdiğiniz, yanınıza neleri almanız gerektiğine bir türlü karar veremediğiniz olur mu?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
9	Seçenekler hakkında etraflı bilgi toplamadan karar verme durumunda kaldığınızda rahatsızlık duyar mısınız?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
10	Sizin hakkınızda başkaları karar vermeye kalktığı zaman rahatsızlık duyar tepki verir misiniz?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
11	Uzun kararsızlık döneminden sıkılır, hemen o an için uygun bulduğunuz bir seçeneği kabul eder, onunla mutlu olmaya bakar mısınız?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
12	Kendi başınıza karar vermek zorunda kaldığınızda kaygı ve sıkıntı yaşar mısınız?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
13	Mektuplarınızı postaya vermeden önce birkaç defa okuyup yazdıklarınızı değiştirir misiniz?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
14	Bir karar verirken, başkalarının size yol göstermesini, akıl vermesini ister misiniz?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
15	Bir konuda karar vermeden önce seçenekleri çok iyi incelemenin, her birinin istenen ve istenmeyen yönlerini tartmanın yorucu ve gereksiz bir işlem olduğunu düşünür müsünüz?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
16	Sınavlarda yanıtlarınızı sık sık değiştirdiğiniz için sınav süresinin bitiminde kağıdınızı hala vermediğiniz olur mu?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

17	Sınavlardan çıktıktan sonra, hatalarınızı öğrenmekle canınızın sıkılacağını düşünerek, yanıtlarınızın doğru olup olmadığını araştırmaktan kaçınır mısınız?	0	0	0	0
18	Seçenekleri inceden inceye araştırmanın vakit kaybı olduğunu, çok inceledikçe karar vermenin güçleşeceğini düşünür, ilk anda size çekici gelen seçeneğe yönelmeyi rahatlatıcı bulur musunuz?	0	0	0	0
19	Kendi bildiğine giden bir kişi olarak tanınır mısınız?	0	0	0	0
20	Güç karar veren bir insan olduğunuz için çok güzel fırsatları kaçırdığınız oldu mu?	0	0	0	0
21	İnsanın içinden gelen sesin onu doğruya götürdüğüne inanır mısınız?	0	0	0	0
22	Kendi başınıza karar verir, başkaları kararınızın sakıncalarını söyleseler de kararınızda ısrar eder misiniz?	0	0	0	0
23	Karar vermeden önce seçenekler hakkında bilgi toplamaya kaktığınızda, birbiri ile çelişen bilgilerle karşılaşınca ne yapacağınızı şaşırır mısınız?	0	0	0	0
24	Karar verirken acele eder, ondan sonra da verdiğiniz kararı beğenmeyip değiştirmeye kalkar mısınız?	0	0	0	0
25	Karar verirken başkalarının o konuda nasıl davrandığına bakar, ona göre davranır mısınız?	0	0	0	0
26	Karar vermeden önce uzun araştırma döneminin yarattığı sıkıntıya hemen son vermek için o anda size çekici gelen seçeneğe yönelir misiniz?	0	0	0	0
27	‘İnsanın karar verirken ne istediğini çok iyi bilmesi gerekir’ diye düşünür müsünüz?	0	0	0	0
28	‘Bir karar verme durumunda, bir seçeneğe yönelirken, kazanç ve kayıpları uzun uzadıya düşünmenin yararı yoktur, çünkü geleceğin ne getireceğini kimse bilemez. Bu nedenle o anda aklın yattığı seçeneğe yönelmek en doğrudur’ diye düşünür müsünüz?	0	0	0	0
29	Hakkında etraflı araştırma yapmadan bir kimseyle yakın arkadaşlık kurmayı sakıncalı bulur musunuz?	0	0	0	0
30	Herkesi hoşnut edecek karar almak mümkün olmadığı için kararlarınızın öncelikle sizi hoşnut etmesinin yeterli olduğunu düşünür müsünüz?	0	0	0	0
31	‘ İnsan kararlarını kendisi vermeli ve bunun sorumluluğunu da taşımalıdır ’ diye düşünür müsünüz?	0	0	0	0
32	‘ Bir şeyi çok istersem güzel tesadüfler sonucu ona ulaşabilirim’ diye düşünür ve karar verirken, gerçekleşme olasılığı diğer seçeneklere göre daha zayıf olsa da size çekici gelen seçeneğe yönelir misiniz?	0	0	0	0
33	Hoşunuza giden bir seçeneğe yönelmeden önce neler kazanıp neler kaybedeceğinizi etraflıca değerlendirir misiniz?	0	0	0	0
34	Gerçekleşme olasılığı zayıf olan seçenekler üzerinde durmaz, canınız çok çekmese de sizi kesin olarak sonuca götürecek seçeneği tercih eder misiniz?	0	0	0	0
35	Karar verirken seçeneklerin gerçekleşme olasılıklarını dikkate almaz, sadece ne derece hoşunuza gittiğine bakar mısınız?	0	0	0	0
36	Bir karar verdikten sonra, seçtiğiniz yolun yararlarında çok sakıncalarını görmeye başlar ve değiştirme isteği duyar mısınız?	0	0	0	0

No	Madde	(A) Hiçbir zaman	(B) Ara sıra	(C) Sıklıkla	(D) Her zaman
37	Başkalarına danışmadan verdiğiniz kararlardan pişman olur musunuz?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
38	Bir karar verme durumunda, bir seçeneğe yönelirken neler kazanıp neler kaybedeceğinizi etraflıca düşünür müsünüz?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
39	Verdiğiniz bir kararı biraz sonra beğenmez “Acaba öbür yolu deneseydim” der misiniz?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
40	Karar vermeden önce çeşitli kaynaklardan aldığımız bilgiler arasında çelişki varsa nedenini araştırı mısınız?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1	Sınıfı	9 ()	10 ()	11 ()	12 ()
2	Okul Türü	Anadolu Lisesi ()	Genel Lise ()	Meslek Lisesi ()	
3	Yaş				
4	Cinsiyet	K ()	E ()		
5	Seçmeyi düşündüğünüz veya okuduğunuz alan/dal				
6	Ailenizde üniversitede okuyan veya üniversite mezunu birey var mı?	Evet ()	Hayır ()		
7	Anne öğrenim durumu	Okuma yazma bilmiyor ()	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise () Üniversite ()
8	Baba öğrenim durumu	Okuma yazma bilmiyor ()	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise () Üniversite ()
9	Anne mesleği				
10	Baba mesleği				
11	Lise sonrası üst öğrenim kurumuna devam etmeyi düşünüyor musunuz?	Evet ()	Kararsızım ()	Hayır ()	
12	Bugüne kadar mesleki rehberlik konularının herhangi birinde (kendini tanıma, meslekleri tanıma, mesleki karar verme vb.) rehberlik servisinden hiç yardım aldınız mı?	Evet ()	Hayır ()		